

EUROPEAN UNION

Interreg - IPA CBC Bulgaria - Turkey

EUROPEAN UNION

PARTNERSHIP

ПРОЕКТ № СВ005.1.21.167

ПОВИШАВАНЕ НА ПРИВЛЕКАТЕЛНОСТТА НА ОБЩИНИТЕ ТОПОЛОВГРАД И ИНЕДЖЕ КАТО ДЕСТИНАЦИИ ЗА ЕКОТУРИЗЪМ

ТУРИСТИЧЕСКИ ПЪТЕВОДИТЕЛ "САКАР ПЛАНИНА"

ПРОЕКТЪТ Е СЪФИНАНСИРАН ОТ ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ ЧРЕЗ ПРОГРАМА ИНТЕРРЕГ-ИПП ЗА ТРАНСГРАНИЧНО СЪТРУДНИЧЕСТВО БЪЛГАРИЯ-ТУРЦИЯ 2014-2020.

Панорама на Сакар от Палеокастро

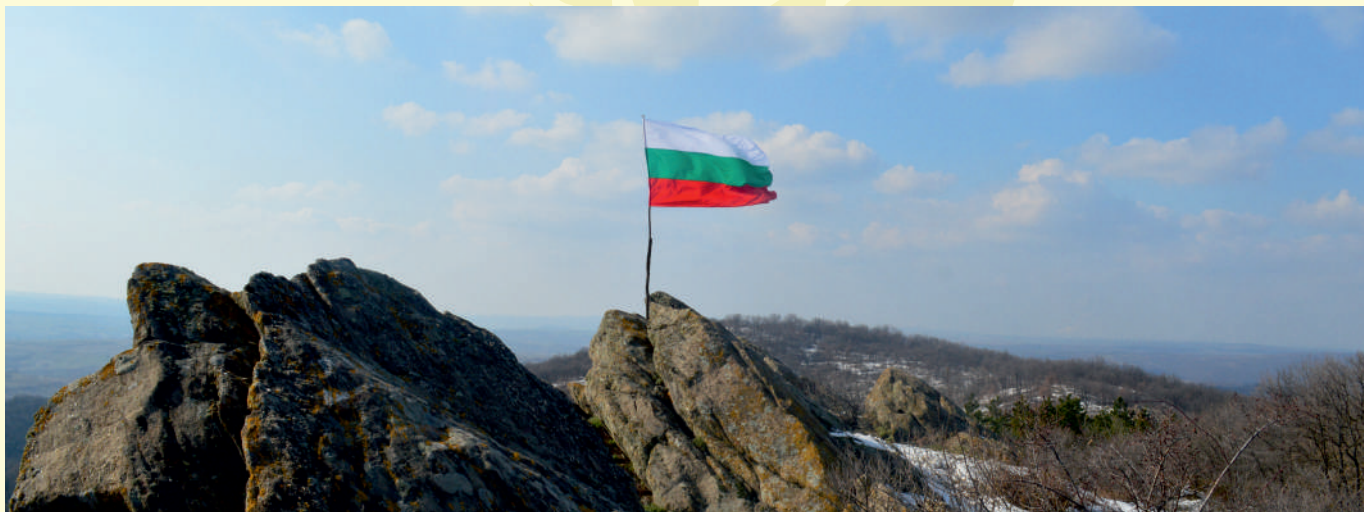
Долното течение на р.Тунджа

СЪДЪРЖАНИЕ

ПРОЕКТ	8
ТЕРИТОРИАЛНА ПРИНАДЛЕЖНОСТ	10
САКАР ПЛАНИНА	24
ВЪВЕДЕНИЕ	25
УВОД	26
НАЧАЛО	28
НАИМЕНОВАНИЕ	30
ГЕОГРАФСКО РАЗПОЛОЖЕНИЕ, ГРАНИЦИ И ГОЛЕМИНА	32
РЕЛЕФ	33
ГЕОЛОГИЯ	34
КРАТКИ СВЕДЕНИЯ ЗА КАРСТА В САКАР	36
КЛИМАТ7	37
ВОДИ	40
КАРСТОВИТЕ ВОДИ	44
РАСТИТЕЛЕН СВЯТ	47
ЖИВОТНИ	53
ПТИЦИ	57
ИСТОРИЧЕСКИ БЕЛЕЖКИ	69
ПАМЕТНИЦИ	88
ПАМЕТНИЦИ ОТ АНТИЧНОСТТА И СРЕДНОВЕКОВИЕТО	89
ЗА КАКВО СА СЛУЖИЛИ ДОЛМЕНИТЕ?	91
БУКЕЛОН - АНТИЧНИЯТ ПАЗИТЕЛ НА ДОЛИНАТА НА ТУНДЖА	97
СКАЛНАТА ЦЪРКВА ДО СЕЛО МИХАЛИЧ	102
СКАЛНА ЦЪРКВА ПРИ СЕЛО МАТОЧИНА	104
ВЕХТАТА ЦЪРКВА	105
АРХИТЕКТУРНИТЕ ПАМЕТНИЦИ	106
ХОРАТА НА САКАР ПЛАНИНА	115
НАРОДНИ ПОВЕРИЯ В САКАР	132

ПОЛЕЗНА ИНФОРМАЦИЯ ЗА ПРЕБИВАВАНЕ В САКАР ПЛАНИНА.....	156
ПО КОЙ ПЪТ ДА ПОЕМЕТЕ.....	166
МАРШРУТ 1.....	168
МАРШРУТ 2.....	180
МАРШРУТ 3.....	187
МАРШРУТ 4.....	202
МАРШРУТ 5.....	225
МАРШРУТ 6.....	230
МАРШРУТ 7.....	236

ПРОЕКТ № СВ005.1.21.167: ПОВИШАВАНЕ НА ПРИВЛЕКАТЕЛНОСТТА НА ОБЩИНИТЕ ТОПОЛОВГРАД И ИНЕДЖЕ КАТО ДЕСТИНАЦИИ ЗА ЕКОТУРИЗЪМ

Приоритетна ос: Устойчив туризъм

Специфична цел: Повишаване на туристическата привлекателност на трансграничния район чрез по-добро използване на природното, културното и историческото наследство и свързаната с него инфраструктура

Цели на проекта:

- Подобряване на туристическата привлекателност на общините Тополовград и Инедже чрез по-ефективно използване на природните и антропогенни ресурси;
- Подобряване на условията за отдих и туризъм и подобряване на атрактивността на Община Тополовград и Община Инедже;
- Организиране на „Училища сред природата“;
- Насърчаване на развитието на устойчив туризъм като инструмент за социално-икономическо развитие и повишаване на конкурентоспособността и приходите на местното население.

Дейности по проекта: Подобряване на условията за отдих и туризъм чрез поставянето на архитектурни елементи в м. Плочест, Община Тополовград и м. Чамлъка в Община Инедже. Провеждане на „Училища сред природата“ в двете общини и доставка на техника и оборудване за тях. Преводи. Информация и публичност (заснемане на филм, издаване на туристически каталог "Сакар планина" и др.). Управление на проекта.

Резултати по проекта: Ще се повиши туристическата атрактивност в две местности в общините Тополовград и Инедже, които традиционно през последните 200 години са използвани за туризъм, празненства сред природата и спорт. 60 ученика ще получат нови знания за природното и културното наследство и биоразнообразието, и ще придобият умения за оцеляване сред природата и работа с модерна техническа апаратура за заснемане и ориентиране в планината. Ще се повиши информираността на потенциалните туристи, местното население и учениците

Целеви групи: Местни власти - 154 души; Културни институции (музей, читалища) - 655 души; Ученици - 1208 души; НПО - 194 души; Участници в събития - 210 души; Местно население - 7614 души; Малък и среден бизнес зает в туризма - 126 души

Сакар планина панорама

ТЕРИТОРИАЛНА ПРИНАДЛЕЖНОСТ

Сакар е сравнително ниска планина, разположена в Югоизточна България, между долините на р. Марица и р. Сазлийка на запад и р. Тунджа на изток. На север долините на р. Соколица (приток на р. Сазлийка) и Синаповска река - десен приток на р. Тунджа, отделят Сакар от Манастирските възвишения. В южните ѝ подножия минава държавната граница на Република България с Република Турция, зад която остават нейните най-крайни югоизточни склонове.

Планината представлява продълговат изометричен купол с дължина 40 км и ширина между 15 и 20 км. Планината се простира от северозапад на югоизток на протежение от 75 км, а ширината ѝ в средата достига до 35 км. На българска територия тя заема площ от 1844 кв. км. (1 844 000 дка). Главното било е разположено в посока северозапад - югоизток и условно я разделя на две части - северна и южна. По него се очертават редица върхове, като Чуката (542 м), Могилите (629 м), Бъчвата (640 м), Картала (735 м), Камиктепе (759 м), Вишеград (856 м), Хънтова арпалък (776 м), Ушите (679 м), Яничерска могила (586 м), Дервиш могила (690 м), Голям Карабаш (536 м), Малък Карабаш (464 м). Най-високата точка на планината е вр. Вишеград (856 м н. в.) в централен Сакар, режимът на достъп до него е ограничен, защото е на територията на военно поделение. Най-ниската точка на планината е устието на р. Токлу дере - 45 м надморска височина.

По териториалното и административното деление на Република България, Сакар планина влиза предимно в област Хасково, в пределите на общините Тополовград, Свиленград, Харманли, Любимец и Симеоновград. Една малка част от западното подножие на планината административно влиза в община Гълъбово, област Стара Загора.

ОБЛАСТ СТАРА ЗАГОРА

ОБЩИНА Гълбово

Площ 348 895 кв. км.

Общински център - гр. Гълбово

Населени места - 11

Общината се намира в югоизточната част на област Стара Загора. С площта си от 348,895 кв. км границите ѝ са следните: на запад - община Опан; на север - община Раднево; на изток - община Тополовград, област Хасково; на юг - община Харманли и община Симеоновград, област Хасково.

Релефът на общината е хълмист ниско планински, като територията ѝ попада в пределите на Горнотракийската низина и планината Сакар.

Около 2/3 от територията на община Гълбово се заема от източната, хълмиста част на Горнотракийската низина. На 2 km южно от град Гълбово, на границата с община Симеоновград, в коритото на река Сазлийка се намира най-ниската ѝ точка - 84 m н.в.

В югоизточният район на общината, южно от долината на река Соколица (ляв приток на Сазлийка) се простират крайните северни части на ниската планина Сакар. На 700 m южно от село Главан се издига най-високата ѝ точка - връх Чуката 543,4 m н.в.

Основна водна артерия на община Гълбово е река Сазлийка (ляв приток на Марица), която протича през нея от север на юг, с част от долното си течение на протежение около 11 km. На територията на общината река Сазлийка получава три големи притока:

- река Еледжик (десен приток). Протича през общината с долното си течение през село Априлово и се влива в р. Сазлийка северно от ТЕЦ Марица изток 1. На нея са изградени язовирите „Априлово“ (преди селото) и „Любеново“ (след селото);

- река Овчарица (ляв приток). Протича през общината с последните си 3 km и се влива в р. Сазлийка северно от ТЕЦ Марица изток 1;
- река Соколица (ляв приток). Протича през общината от изток на запад с част от средното и цялото си долно течение през селата Мъдрец, Искрица и Обручище и се влива в р. Сазлийка южно от град Гълъбово. Северно от устието ѝ е изграден големият язовир „Розов кладенец“, водите на който се използват за промишлени нужди и риболов, а на някои нейни малки леви притоци - язовирите „Медникорово“, „Червена река“ и „Мъдрец“, водите на които са използват основно за напояване на земеделските земи.

ОБЛАСТ ХАСКОВО

ОБЩИНА СВИЛЕНГРАД

Площ 700.31 кв. км.

Административен център - гр. Свиленград

Населени места - 24

Релефът на общината е равнинен, хълмист и ниско планински, като територията ѝ попада в крайните североизточни части на Източните Родопи, долината на река Марица и югозападните разклонения на планината Сакар. Североизточните части на общината се заемат от югозападните разклонения на планината Сакар, като на 4 km североизточно от село Костур, на границата с община Тополовград се издига най-високата точка на планината и на цялата община Свиленград - връх Вишеград 856, 1 m.

Югозападно от Сакар планина, на протежение от около 24 - 25 km, от северозапад на югоизток и ширина между 5 и 10 km се простира долината на река Марица. В коритото на реката, южно от ГКПП Капитан Андреево-Капъкуле, на границата с Република Гърция се намира най-ниската точка на община Свиленград 40 m н.в.

В югозападния район на общината (част от землищата на селата Сива река и Мезек) се заемат от северните склонове на рида Гората (част от Източните Родопи). В него, югозападно от село Мезек, на границата с община Любимец е разположен връх Шейновец 703,6 m, който по погрешка се смята за най-високата точка на рида Гората.

От северозапад на югоизток, на протежение от около 24 - 25 km протича част от долното течение на река Марица. На територията на община Свиленград в нея се вливат четири по-големи притока:

- р. Голяма река (38 km). Тя извира на 612 m н.в. в Сакар планина, на 100 m от кръстопътя Голямата звезда (община Харманли). Тече в южна посока в плитка наносна долина, на отделни места и с проломан характер. В средното си течение носи името Буюклийска река, а в долното - Канаклийска река. Влива отляво в река Марица на 48 m н.в., на 2 km югоизточно от град Свиленград. Площта на водосборният ѝ басейн е 163 km², което представлява 0,31% от водосборния басейн на Марица;

- Левченска река (44 km). Левченска река извира под името Карталдере на 730 m н.в. в Сакар планина, на 2,6 km северозападно от връх Вишеград. Тече в южна посока в тясна, на места проломна долина. След село Димитровче долината и се разширява и става асиметрична със стръмни леви и полегати десни склонове. Влива отляво в река Марица на 44 m н.в., на 400 m югозападно от село Генералово. Площта на водосборният ѝ басейн е 144 km², което представлява 0,27% от водосборния басейн на Марица

- Ченгенедере (20 km). Тя извира под името Бахчадере от югозападните склонове на Сакар планина на 354 m н.в., на 1,4 km североизточно от село Мустрак, община Свиленград. Тече в южна посока в тясна долина. В миналото се е вливала отляво в река Марица на 44 m н.в., на 1,5 km югоизточно от село Генералово, но сега на 1 km преди бившето ѝ устие водите ѝ се насочват на изток в напоителен канал и се губят в обработваемите земи югозападно и южно от село Капитан Андреево. Площта на водосборният ѝ басейн е 38 km², което представлява 0,07% от водосборния басейн на Марица

- Каламица (38 km). Река Каламица се явява последният приток на река Марица, вливаща се в нея на българска територия. Тя извира от югозападните склонове на Сакар планина на 458 m н.в., на 2,3 km североизточно от село Равна гора. Тече в южна посока в тясна долина. След устието на левия си приток Кабаягаджи дере на протежение около 2 km служи за граница между България и Турция, след което отново навлиза в българска територия. Влива се отляво в река Марица на 43 m н.в., на 350 m югоизточно от село Капитан Андреево. Площта на водосборният ѝ басейн е 59 km², което представлява 0,11% от водосборния басейн на Марица.

В най-източната част на общината, по границата с Турция, на протежение от 5,4 km протича част от долното течение на река Тунджа. В нея отъясно, на турска територия се влива Карабашка река, която на територията на България протича с горното и средното си течение през селата Студена и Сладун.

ОБЛАСТ ХАСКОВО

ОБЩИНА Любимец

Площ 344. 27 кв. км.

Административен център - гр. Любимец

Населени места - 12

Общината е разположена в югоизточната част на Област Хасково. С площта си от 344,271 km² заема 7-мо място сред 11-те общини на областта, което съставлява 6,22% от територията на областта. Границите ѝ са следните: на запад и северозапад - община Харманли; на изток - община Свиленград; на югоизток - Република Гърция; на юг - община Ивайловград; на югозапад - община Маджарово.

Релефът на общината е равнинен, хълмист и ниско планински, като територията ѝ попада в крайните североизточни части на Източните Родопи, долината на река Марица и югозападните склонове на планината Сакар.

Североизточните части на общината се заемат крайните югозападни разклонения на планината Сакар, като на 3 km североизточно от село Оряхово се намира връх Узунбаба 427 m - най-високата точка на планината в пределите на общината.

Югозападно от нея, на протежение от около 10 - 12 km, от северозапад на югоизток и ширина между 2 и 5 km се простира долината на река Марица. В коритото на реката, югоизточно от град Любимец, на границата с община Свиленград се намира най-ниската точка на община Любимец 54 m н.в.

Западните и южни части на общината се заемат от крайните североизточни разклонения на Източните Родопи. Западно от град Любимец, по границата с община Харманли е разположено ниското възвишение Градище. На 3 km западно от село Белица се издига едноименният му връх с височина 367,6 m. В южната част на общината се простират източните, най-високи части на източнородопския рид Гората. Югозападно от село Малко Градище, там където се събират границите на трите общини - Любимец, Харманли и Маджарово се намира най-високата точка на рида и на община Любимец - връх Света Марина 708,6 m, а по на изток, на около 4 km северно от село Вълче поле - връх Шейновец 703,6 m, който по погрешка се смята за най-високата точка на рида Гората.

Южно от рида в пределите на община Любимец попада източната, по-висока част на Вълчеполската котловина с надморска височина между 150 и 200 m.

От северозапад на югоизток, на протежение от около 10 - 12 km протича част от долното течение на река Марица. На територията на община Любимец в нея се вливат три по-големи притока - реките:

- Бисерска река (десен). Протича през общината с последните се 4 km и се влива в Марица северно от град Любимец;
- Бакърдере (ляв, 23 km). Тя извира под името Голямата река на 619 п.н.в. в Сакар планина на 1,8 km североизточно от с. Черепово, община Харманли. Тече в южна посока в тясна, на места проломна долина (защитената местност „Бакърлия“). След село Йерусалимово долината и се разширява и под името Йерусалимовска река се влива отляво в река Марица на 64 m н.в., на 1 km североизточно от град Любимец.
- Площта на водосборният ѝ басейн е 85 km², което представлява 0,16% от водосборния басейн на Марица;
- Лозенска река (десен). Протича с цялото си течение през общината.

В най-южната част на община Любимец по границата с общините Ивайловград и Маджарово протича река Арда, като в този си участък е разположен големият язовир Ивайловград. В пределите на общината попада част от левия (северен) бряг на язовира.

ОБЛАСТ ХАСКОВО

ОБЩИНА СИМЕОНОВГРАД

Площ - 222.94 кв. км.

Административен център - Симеоновград

Населени места - 9

Общината е разположена в северната част на Област Хасково. С площта си от 222,941 km² заема 10-то място сред 11-те общини на областта, което съставлява 4,03% от територията на областта. Границите ѝ са следните: на юг - община Харманли; на югозапад - община Хасково; на запад - община Димитровград; на северозапад - община Опан, Област Стара Загора; на север - община Гълъбово, Област Стара Загора;

Релефът на общината е равнинен и хълмист, като територията ѝ попада в крайните североизточни части на Източните Родопи, крайните югоизточни части на Горнотракийската низина и крайните северозападни разклонения на планината Сакар.

Източните части на общината се заемат от крайните северозападни разклонения на планината Сакар, като на около 3 km югоизточно от село Тянево височината ѝ достига до 271,2 m.

В северните и северозападни райони на общината се простират крайните югоизточни, хълмисти части на Горнотракийската низина. Югоизточно от Симеоновград, в коритото на река Марица, на границата с община Харманли се намира най-ниската точка на община Симеоновград - 74 m н.в.

В югозападния район на общината се заема от най-североизточните части на Хасковската хълмиста област. На 3 km югозападно от село Константиново, на границата с община Хасково се намира най-високата точка на община Симоеновград - 312 m н.в.

През средата на общината, до град Симоеновград на изток, а след него - на юг, на протежение от около 14 - 15 km протича част от средното течение на река Марица. Тук тя получава отляво големия си приток река Сазлийка, която протича през община Симоеновград с най-долното си течение на протежение от около 10 km покрай селата Пясъчево, Калугерово и Навъсен. Преди вливането си в Марица отляво в нея се влива Главанска река (28 km). Главанска река извира под името Улуклийска река на 471 m н.в. от Сакар планина, на 1,3 km югозападно от връх Чуката (543 m, община Гълъбово). До село Дряново тече в северозападна посока в сравнително тясна и дълбока долина през северозападните хълмисти части на Сакар, като между селата Помощник и Дряново се нарича Чарганлия. След Дряново завива на югозапад, като долината ѝ се разширява и изплитнява и в този си участък се нарича Луда Яна. Влива се отляво в река Сазлийка на 79 m н.в., на 1,2 km преди устието на Сазлийка в Марица. Площта на водосборният ѝ басейн е 81 km², което представлява 2,5% от водосборния басейн на Сазлийка. Водите ѝ се използват за напояване: язовири „Чаирдере“, „Ташлъдере“ (на левият ѝ приток Ташлъдере) и „Дряново“.

ОБЛАСТ ХАСКОВО

ОБЩИНА ХАРМАНЛИ

Площ - 694-62 кв. км.

Административен център - гр. Харманли

Населени места - 25

Общината е разположена в централната част на област Хасково. С площта си от 694,625 km² заема 5-то място сред 11-те общини на областта, което съставлява 12,55% от територията на областта. Границите ѝ са следните: на североизток - община Тополовград; на изток - община Свиленград; на югоизток - община Любимец; на юг - община Маджарово; на югозапад - община Стамболово на запад - община Хасково; на север - община Симеоновград и община Гълъбово, област Стара Загора.

Релефът на общината е равнинен и хълмист, като територията ѝ попада в крайните североизточни части на Източните Родопи, долината на река Марица и югозападните склонове на планината Сакар.

Североизточните части на общината (около 1/2 от територията ѝ) се заемат югозападни разклонения на планината Сакар, като на 3 km североизточно от село Дрипчево се намира връх Картала 753,3 m - най-високата точка на общината.

Югозападно от нея, на протежение от около 25 - 26 km, от северозапад на югоизток и ширина между 2 - 3 km се простира долината на река Марица. В коритото на реката, източно от село Бисер, на границата с община Любимец се намира най-ниската точка на община Харманли 60 m н.в.

Останалите, западни и южни части на общината се заемат от крайните североизточни ридове на Източните Родопи. Западно и югозападно от град Харманли, между долините на реките Марица на изток, Харманлийска река на север и Бисерска река на юг са разположени източните части на ниския и плосък рид Хухла. Максималната му височина в пределите на общината е връх Остър камък 347,5 m, намиращ се на 1 km източно от село Остър камък.

Южно и източно от долината на Бисерска река по границата с община Любимец е разположено ниското възвишение Градище. На 0,8 km западно от село Черна могила се намира най-високата му точка на територията на община Харманли - връх Балъктепе 322,3 m.

Крайните южни части на общината се заемат от северните склонове на източнородопския рид Гората. Югоизточно от село Орещец, там където се събират границите на трите общини - Харманли, Любимец и Маджарово се намира най-високата точка на рида - връх Света Марина 708,6 m.

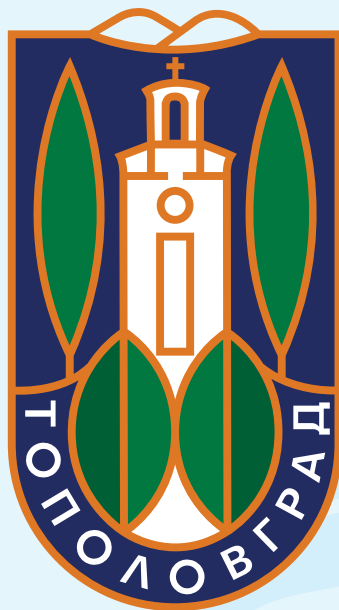
Северно от долината на Харманлийска река, землищата на селата Поляново и Преславец на територията на община Харманли се простират крайните източни части на Хасковската хълмиста област.

От северозапад на югоизток, на протежение от около 25 - 26 km, в тясна 2 - 3 km долина протича част от долното течение на река Марица. На територията на община Харманли в нея се вливат два по-големи притока - реките:

- Харманлийска река протича през общината с най-долното си течение, като западно от град Харманли образува къс пролом и североизточно от града се влива отъясно в Марица;

- Бисерска река (46,2 km). Тя води началото си от западната част на рида Гората в Община Стамболово. Югозападно от село Славяново навлиза в общината и до устието си тече в посока изток-североизток. В средното си течение носи името Голямата река, а след село Бисер - Бисерска река. Между селата Лешниково и Бисер образува красив пролом, след което навлиза в долината на река Марица, където коритото и е коригирано с водозащитни диги. Влива се отъясно в Марица на 64 m н.в., на 1 km североизточно от град Любимец. Площта на водосборният ѝ басейн е 411,4 km², което представлява 0,78% от водосборния басейн на Марица.

ОБЛАСТ ХАСКОВО

ОБЩИНА ТОПОЛОВГРАД

Площ - 710.88 кв.км.

Административен център - гр. Тополовград

Населени места - 21

Общината е разположена в североизточната част на област Хасково. С площта си от 710,877 km² заема 3-то място сред 11-те общини на областта, което съставлява 12,84% от територията на областта. Границите ѝ са следните: на юг - община Свиленград; на югозапад - община Харманли; на запад - община Гълъбово, област Стара Загора; на северозапад - община Раднево, област Стара Загора; на север - община Тунджа, област Ямбол; на североизток и изток - община Елхово, област Ямбол; на югоизток - Турция.

Релефът на общината е равнинен, хълмист и ниско планински, като територията ѝ основно заема северните, североизточните и източните разклонения на планината Сакар. На границата с община Свиленград се издига най-високата точка на планината и на цялата община Тополовград - връх Вишеград 856,1 м.

В крайния североизточен ъгъл на общината се простира югозападната, най-ниска част на Елховското поле. Районът източно от долината на река Тунджа (землището на село Срем) се заема от крайните западни, най-ниски части на Дервентските възвишения с максимална височина в пределите на общината 253,7 м н.в.

Най-ниската точка на община Тополовград се намира източно от село Присадец, на границата с Турция, в коритото на река Тунджа - 54 м н.в.

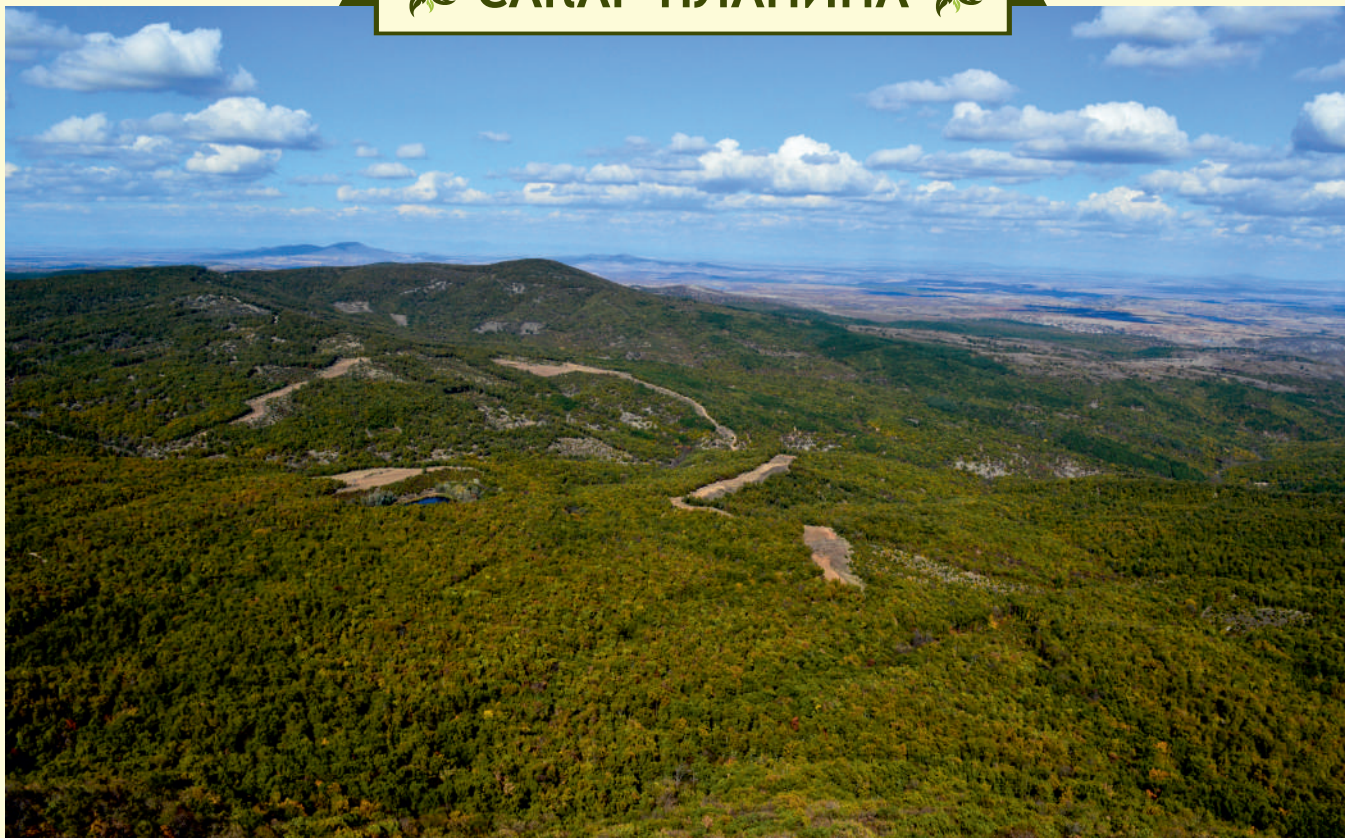
По източната и югоизточната граница на общината (частично в нейна територия) протича около 45 km от долното течение на река Тунджа. Тя навлиза в общината североизточно от село Княжево и тече на юг-югозапад през югозападната част на Елховското поле. След село Княжево тя навлиза в дългия 8 km и живописен Сремски пролом между Сакар планина на запад и Дервентските възвишения на изток. Той е тесен, 100 - 200 m, със стръмни и голи склонове, с каменисто и неравно корито на реката. Между селата Срем и Устрем има малко уширение от 0,8 - 1 km, след което до напускането си на България долината ѝ става пак тясна с обезлесени склонове и на места почти каньоновидна.

Североизточно от село Княжево в нея отдясно се влива Синаповска река (50 km), цялото течение на която преминава по територията на община Тополовград. Тя извира под името Голямата река на 574 m н.в. в Сакар планина, на 3 km северно от връх Вишеград. До село Доброселец протича в тясна долина, в началото на северозапад, а след това на североизток. След устието на левия си приток Смесената река се нарича Синаповска река. След селото реката рязко сменя посоката си на изток и югоизток и протича между северните разклонения на Сакар планина на юг и Манастирските възвишения на север. В този участък долината и значително се разширява и е с асиметричен профил - с по-стръмни десни (южни) склонове. След село Синапово навлиза в югозападната част на Елховското поле и си влива отдясно в река Тунджа на 96 m н.в., на 1 km североизточно от село Княжево. Площта на водосборният ѝ басейн е 871 km², което представлява 10,33% от водосборния басейн на Тунджа.

В западната част на общината, през селата Орлов дол и Владимирово протича горното течение на река Соколица (ляв приток на Сазлийка, от басейна на Марица). Тя води началото си под името Сакарско дере на 713 m н.в. в южното подножиена връх Боговец (738 m) в планината Сакар. До село Орлов дол долината и е дълбока и ориентирана на север, всечена в младолевантийска акумулационна повърхнина. След това завива на запад, протича в широка долина с малък надлъжен наклон и западно от село Владимирово напуска пределите на общината.

САКАР ПЛАНИНА

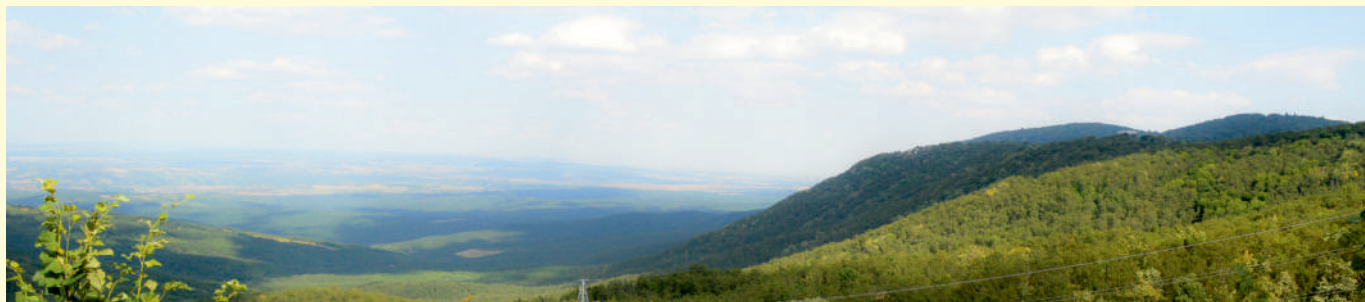

Северен Сакар

Река Тунджа - местност „Даркая“

ВЪВЕДЕНИЕ

Масива на Вишеград

Добре дошли в Сакар планина, в покрайнините на Майка България.

Земята, до която ще се докоснете, ще ви накара да я опознаете, да се влюбите в нея и ще остави завинаги дълбока диря във вашите души.

Тук ще се докоснете до топлите цветове на огненото лято, което ще ви очарова с дъх на изгоряла трева от жаркото слънце, на пясъчливата почва с цвят на охра, на привитите класове с узрели жита, на обширните тютюневи ниви.

Ще ви омагьоса вкусът на черното гъсто вино, ще ви очароват приказно ярките цветове, в която е обагрена природата през пролетта, с привкус на нежният цвят на дивите круши, драки и полски цветя.

Ще усетите уханието на свежата природа, на окосена трева, на специфичния аромат от дима на огнището, мириса на печено месо и диво вино с пелин. Ще се завърнете към здравите корени на майката земя, там където под жарките слънчеви лъчи се пече хляба, а в хладните меани се лее руино вино.

Ще се потопите в унес, успокояващ душата, който ще бъде нарушен привечер от екоето на хлопките на прибиращите се животни. Специфичната мелодия на звънци и хлопатари се носи по земната шир и създава своята единствена и неповторима полифония.

Песента на птиците, жуженето на пчелите, тропота на каруците, нощния лай на кучетата в тихата нощ се нарушава от гласовитото кукуригане на петела призори. Наслаждаваш се на успокояващо многозвучие, заставаш сам сред природата и се вгледаш в далечината, без да мислиш и задаваш въпроси.

В този малко познат край на България вие можете да намерите и усетите: спокойствието, уханието и нежността на първичната природа, почти не докосната от човешката ръка. Може да видите растителни и животински видове, които са редки както за България така и за Европа, да наберете от богатото разнообразие на билки и горски плодове.

Тук ще усетите дъха на древна Тракия. Ще видите уникални мегалитни паметници, изградени преди 3 000 години. За зората на човешката цивилизация ни нипомнят непокътнатите от времето долмени, кромлехи, скални светилища. Ако се вслушате в тишината на безкрайната шир, във въздуха все още се носи заглъхващото ехо от звъна на мечовете и бойния вик на български и византийски войни.

Сакар планина е обител на стари войводи. Манастир “Св. Троица” е крепост на българския дух. През пет вековното османско робство е давал сигурно убежище на народните закрилници - Вълчан войвода, Индже войвода, Христо войвода, Кара Колю и др. Затона народът го е нарекъл хайдушкия манастир.

В този край на България вие можете да отдъхните и да се пречистите, като се потопите в чистотата на природата, песента на птиците денем и изкусната свирня на щурците вечер, шума на вятъра, ромола на водата, уханието на горски цветя и селски гозби, горещото слънце и ясната луна, гостоприемството на местните хора.

*Камбаната на храм
„Св. Георги“ - с. Присадец*

Крепост „Букелон“ - с. Маточина

*Останки от долмени в местн.
„Пясъците“ - с. Планиново*

НАЧАЛО

Пролетен Сакар

ДАННИ ЗА ПЛАНИНАТА

Масива на вр.Вишеград, поглед от „Писания камък“

НАИМЕНОВАНИЕ

Сакар планина

Името Мастейра (Свещена планина) се споменава за пръв път в речта на Демостен „За делтата в Херсонес“ пред атинския форум, като наименование на тракийски град в южните поли на Сакар, край който минали войските на Филип II Македонски при завладяването на Тракия.

Сакара е свещенно име, познато ни от дълбока древност. Сакара е топономи, който откриваме в различни географски ширини, в различни континенти. Саккара се нарича местност до платото Гиза в Мемфиския некропол в Египет, където се намират египетските пирамиди. Названието Сакара идва от Сокар - името на древния египетски бог на мъртвите. В превод SACRED - означава свещен, а Сакар наистина е свещена планина. Топоними “Сакар” съществуват и в Средна Азия, в районите на Памир и Хиндокуш, в Тохаристан - която е историческа област в Централна Азия и обхваща територии от днешните държави Таджикистан, Узбекистан и Афганистан, където по всяка вероятност се е намирала прародината на българите. При заселването си по тези места те я наричат Сакар - Житена планина. Сакар също е бил един от кръговете на ислямския ад в корана.

Друго тълкование на думата Сакар /Сакхар/ ползвана от прабългарите на санскрит е Бяло петно. Думата Саккар е била използвана във Волжка България /Саккар/ на съвременен чувашки е цифрата осем.

През Средновековието тя е известна като Авролева. Името Авролева за пръв път е споменато от византийския летописец Теофан като название на две планински височини, свързани с военни действия между войските на българския хан Кардам и византийския император Константин VI през 796 г. Същото име се споменава и в друг исторически извор от византийски произход. Според Ана Комнина куманите, които воювали с император Алексий I Комнин през 1094 г., били разположени на стан в местото Аврилево. Локализирането на двата върха Гористия и Голия Авролева все още е спорно. Най-често те се отъждествяват от учените с масива на Вишеград и Дервишка могила, със Сакар планина, Манастирските възвишения или Бакаджиците.

Привечер в късно лято

ГЕОГРАФСКО ПОЛОЖЕНИЕ, ГРАНИЦИ И ГОЛЕМИНА

Северен Сакар

Сакар е сравнително ниска планина, разположена в Югоизточна България, между долините на реките Марица и Сазлийка на запад и Тунджа на изток. На север долините на р. Соколица (приток на р. Сазлийка) и Синаповска река - десен приток на р. Тунджа, отделят Сакар от Манастирските възвишения. В южните ѝ подножия минава държавната граница на Република България с Република Турция, зад която остават нейните най-крайни югоизточни склонове.

Планината представлява продълговат изометричен купол с дължина 40 км и ширина между 15 и 20 км. Планината се простира от северозапад на югоизток на протежение от 75 km, а ширината и в средата достига до 35 km. На българска територия тя заема площ от 1844 кв. км. (1 844 000 дка). Главното било е разположено в посока северозапад - югоизток и условно я разделя на две части - северна и южна. По него се очертават редица върхове, като Чуката (542 м), Могилите (629 м), Бъчвата (640 м), Картала (735 м), Камиктепе (759 м), Вишеград (856 м), Хънтова арпалък (776 м), Ушите (679 м), Яничерска могила (586 м), Дервиш могила (690 м), Голям Карабаш (536 м), Малък Карабаш (464 м). Най-високата точка на планината е вр. Вишеград (856 м н. в.) в централен Сакар, режимът на достъп до него е ограничен, защото е на територията на военно поделение, а най-ниската - устието на р. Токлу дере с 45 м надморска височина.

Главният вододел на планината следва планинското било и отделя реките със северен и източен отток от реките с южен и западен отток. Главна отводнителна артерия и ерозионен базис за реките на Сакар планина е р. Марица. За северните, източни и югоизточни части на Сакар планина местен ерозионен базис е р. Тунджа.

РЕЛЕФ

Масива на Вишеград

Река Тунджа

Преобладаващата надморска височина на планината е в пояса между 200 и 400 м., следва пояс от 400 до 600 м., а над 700 м е билна заравненост с отделни литоложко обусловени върхове. От билото на североизток и югозапад се отделят няколко дълги рида, които придават на планината форма на триъгълник, с най-дълга страна откъм долината на р. Марица. Открояват се масивите на върховете Боговец, Байряка, Вишеград, Дервишка могила и други.

На юг, югозапад и югоизток планинските склонове плавно се снижават към речно-долинните мрежи на реките Марица и Тунджа. Те са прорязани от късите леви притоци на р. Марица (Голямата река, Левчанска река и др.) и десните на р. Тунджа (Карабашка, Фишера, Мангъра и др.) Северните, северозападните и източните склонове са сравнително по-стръмни, спускат се стъпаловидно към околните долинни разширения, силно нарязани от къси, гъсти и недълбоки речно-долинни мрежи. От там извира реките Соколица, и Синаповска и десни притоци на р. Тунджа. От главното било се спускат къси странични ридове със стръмни склонове, отделени от водосборните басейни на реките. Такъв рид в западната част на планината е маркиран от върховете Бъчвата - 640 м, Узун баба - 427 м и др. В северната част, около селата Главан, Българска поляна и Сакарци се спускат къси, стъпаловидни стръмни ридове. Северозападно от главното било при вр. Вишеград от се разклонява страничен рид в посока Тополовград, маркиран от върховете Байряка (779 м), Картала (735 м), Карабурун (599 м), Гума (526 м) и др.

ГЕОЛОГИЯ

Геоложки феномен „Черните скали“ - село Орешник

В геоложко отношение Сакар планина е изградена от разнообразни по възраст и литология геоложки формации. Ядката и е изградена от т. н. Сакарски гранитоиден батолит с палеозойска възраст оформяща ядрото на голямата Сакарска антиклинала проследяваща се на повече от 40 км в посока изток-запад. Основните скали изграждащи това голямо магмено тяло са различни разновидности гранити. В югозападните части на Сакар планина е оформено и друго магмено тяло-Изворовски плутон, изградено също от гранити.

Тези магмени тела са разкъсали и са се внедрили в стари докамбрийски скали, опасващи ги като тънка ивица от всички страни. Това са едни от най-старите метаморфни скали на земята, разкриват се в района на селата Орлов дол, Устрем, Младиново, Изворово. На определени места в тези метаморфни скали се установява гранат, ставролит и рядко кианит (добре проявено в района на вр. Дервиш могила). В района на селата Радовец, Филипово и Присадец се разкрива голямо магмено тяло с докамбрийска възраст, изградено от гнайс-гранити.

Мезозойските скални формации са представени от скалите на Триаса и Горната креда. Триаските скали се разкриват като ивица с ширина от 5-6 км изтеглена от село Светлина през Тополовград до село Срем и между селата Лисово и Планиново, представени са от варовици, мрамори конгломерати, пясъчница, шисти и др.

Горната креда е представена от магмени скали разкриващи се в най-северните части на района между селата Княжево и Каменна река, представени предимно от гранити и гранодиорити.

Неозойските формации са представени от скалите на Палеогена, Неогена и Кватернера, Характерни са за обширното сакарско подножие и поречията на граничните реки.

Геология

КРАТКИ СВЕДЕНИЯ ЗА КАРСТА В САКАР

Пещера „Бабини бозки“

Широкото разпространение на карбонатни скали (мрамори, мраморизирани варовици и доломити) е дало възможност за прояви и развитие на разнообразни карстови форми - кари и въртопи (понори), скални ниши и пещери. В карстовите райони се намират и най-големите карстови извори. Част от пещерите са били обитавани от дълбока древност, други по време на Средновековието и турското робство са били православни храмове.

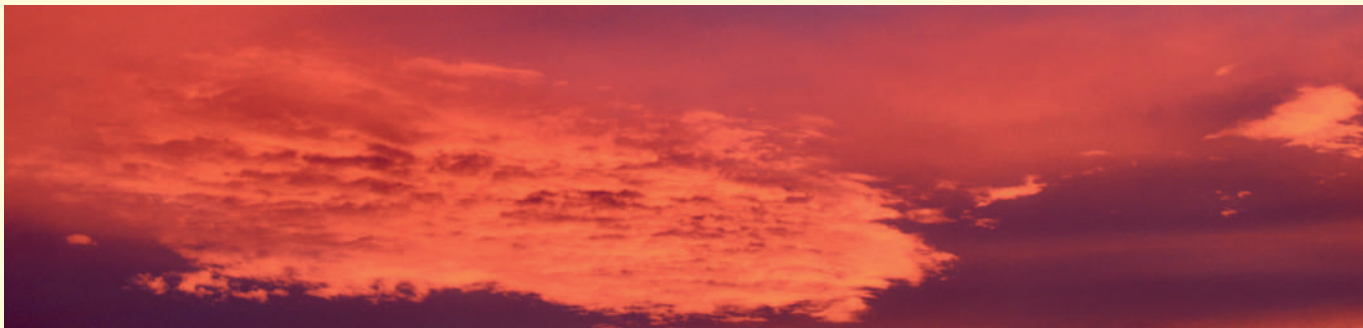
По-известни пещери са:

В района на с. Мрамор, общ. Тополовград „Бабини бозки” (дълж. 324 м., денивелация 8 м); пропастна пещера „Сухата дрънчи дупка” (дълж. 257 м. и денивелация 85 м.); Младежката пропаст (дълж. 55 м и денивелация 22 м); Терешкова (дълж. 35 м и денивелация 25 м).

В района на с.Устрем, общ. Тополовград: Сухата пропаст (дълж. 69 м и денивелация 12 м); „Ветата църква” (дълж. 25 м и денивелация 8 м.); Ловджийската (дълж. 73 м и денивелация 5 м); Фадаята (дълж. 23 м и денивелация 6 м); Старата “Света Троица” (дълж. 16 м и денивелация 2 м); Скривалището на Кара Кольо (дълж. 13 м и денивелация 4 м); Малката проходна (дълж. 11 м и денивелация 3 м); Светата дупка (дълж. 10 м и денивелация 2 м).

Караколюви дупки, с. Доброселец, община Тополовград (дълж. 33 м и денивелация 1 м); Ипанди при с. Михалич, община Свиленград (дълж. 17 м и денивелация 2 м); Станкова къща при с. Доситеево, община Харманли (дълж. 11 м и денивелация 2 м) и др.

КЛИМАТ

Привечер

По-голямата част от Сакар попада в Континенталносредиземноморската климатична област. Най-характерните белези на климата тук са топлото лято и меката зима, сравнително малката годишна температурна амплитуда, есенно-зимният максимум на валежите и липсата на снежна покривка в ниските южни части.

Средната годишна температура се колебае в зависимост от надморската височина между 12° и 9°C , средната януарска е между 1°C и $-1,5^{\circ}\text{C}$, а средната юлска - между 23 и 21°C .

Годишните суми на валежите са между 550 и 800 мм. воден стълб на кв.м. Снежната покривка е нетрайна, но се наблюдават и случаи на обилни снегонатрупвания. Броят на дните със снежна покривка е между 15 и 50 годишно и расте с надморската височина.

Летният период е топъл, слънчев и засушлив. През юли средната облачност достига едва 25% , а максималните температури нерядко достигат и дори надхвърлят 40°C .

В района често падат градушки по време на топлото полугодие.

В климатично отношение разглеждания район би могъл да се раздели условно на три климатични подрайона: 1. Долината на р. Марица южно от гр. Харманли, долината на р. Тунджа южно от Княжево-Сремския пролом, югозападните и южни подножни части на планината. 2. Високите части на Сакар планина над 400 м. 3. Ниските северни части на планината и обширното северно и северозападно сакарско подножие.

Изгрев

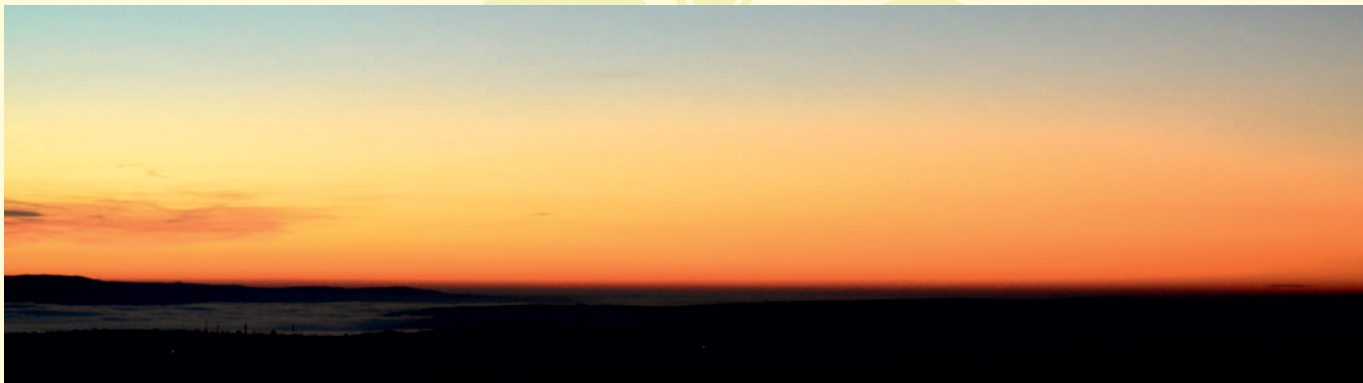
1. Долината на р. Марица южно от гр. Харманли, долината на р. Тунджа, южно от Княжево-Сремския пролом, югозападните и южни части на планината - се явява най-топлата част от района с най-силно средиземноморско влияние. Средната стойност на годишната температурата на въздуха в тези райони варира в границите между 12,6 0 С и 13,6 0 С. Средните юлски температури са между 22-24 0С, а средните януарски температури се колебаят от 1 до 2.5 0С над нулата. Районът попада в средиземноморския режим на валежите със есенно-зимен максимум и летен минимум на валежите. Очертава се и вторичен максимум на валежите в края на пролетта и началото на лятото - Харманли - 575 мм/кв м., Любимец - 557 мм/кв. м., Свиленград - 597 мм/кв. м., Устрем - 625 мм/кв. м., Района се отличава със малко снеговалежи и тяхното краткотрайно задържане. Преобладаващи ветрове са северозападните и североизточните. През студеното полугодие и през месеците април и май често духат югозападните и южни ветрове.

2. Високите части на Сакар планина са разположени над 400 м надморска височина. Особеностите на тази зона са свързани предимно с по-голямата и надморска височина, разположението на планината и широката и отвореност на Североизток и Югозапад. Тук климатаът се отличава с по-ниски средногодишни температури 9-11 0С, с по-ниски средни януарски температури под 0.0 до 1.0 0С и средни юлски под 22 0С. Валежните суми тук са най-големи от целия разглеждан район, като максимумът им е в края на есента и зимата / около 800 мм/кв.м/. Добре изразен е и вторичният максимум през пролетта и месец юни. Снежната покривка се задържа от 50 до 70 дни и е с по-голяма дебелина в по-високите северни части на планината над 600 м. Преобладаващите ветрове по високата част на Сакар планина са с посока СИ, но определена честота имат и СЗ и ЮЗ ветрове.

3. Ниските северни части на Сакар планина и обширното северно и северозападно сакарското подножие: Особеностите на климата в тази част на района са обусловени от широката отвореност на север-североизток, югозападното разположение на високите части на Сакар планина, особеностите на местния релеф, надморската височина и др. Средногодишната температура варира между 12-12.5 С.

Температурата на въздуха е с максимум през лятото (юли и август със средни месечни температури 22-23°), и с минимум през зимата (средно месечна температура за януари 1 - 1.5 С). Годишната температурна амплитуда е 20-22 градуса. Валежите варират от 550 до над 600 мм/кв м. /Тополовград - 639 мм/кв.м./ Валежния режим е с максимум през есента и зимата /с вторичен максимум през пролетта/, и с минимум през месеците юли, август и септември. През зимата като цяло преобладават валежите от дъжд, но има и по-сурови зими, когато валежите са предимно от сняг и снежната покривка се задържа продължително време. Преобладаващите ветрове са с посока Североизток, Изток и Северозапад. В сесерозападната част на района доминират северозападни и източни ветрове, а в останалата част от района преобладават североизточни и източни ветрове.

Характерен за северното подножие на Сакар планина през зимата е фьона. През топлото полугодие при антициклонална обстановка за подножните части на планината са характерни планинско долинните ветрове. Вредните емисии изхвърляни от топлоелектрическите централи в „Марица-Изток” и преобладаващият западно-източен въздушен пренос са причина за замърсяване на въздуха в северните части на района.

Изгрев

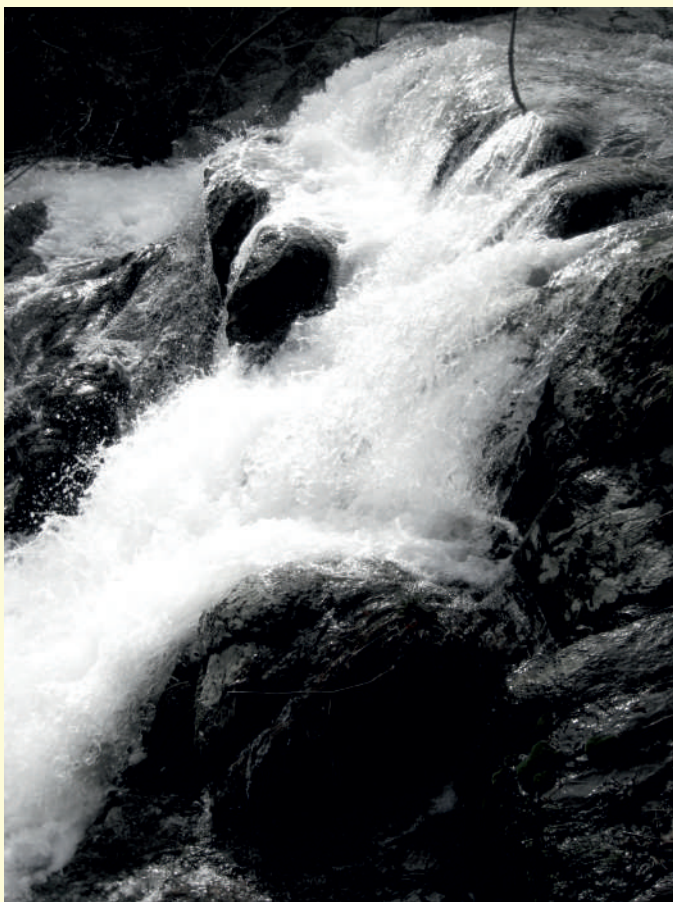
ВОДИ

Река Тунджа

Релефът и климатът влияят съществено върху хидроложките характеристики на областта. Планината е хидрографски възел.

При есенно-зимното пълноводие (декември-февруари) се оттичат 50-55 % от годишната валежна сума. По време на маловодието, в периода юни-ноември, се формират само 15-20 % от годишния отток. По-малките реки напълно пресъхват през годината за няколко месеца / лятото и есента/. За района са характерни приижданията на реките през зимата и ранната пролет. Реките, които извира от Сакар, са малки, къси и с неголям отток Река Соколица е най-голямата река, която води началото си от Сакар. Тя е ляв приток на р. Сазлийка. Извират от северен склон на планината, на около 600 м северно от вр. Кокала. Тече в широка долина с малък надлъжен наклон, има дължина 60 км и водосборна площ - 343 кв. км. В района приема няколко притока, по-големи от които са десните притоци Кайряшка река (с извор под в. Юк пазар - 493 m) и р. Чамурлийка (която се образува от сливането на Дамладжа, Бостан дере, Чешка река и Квачките). В горното си течение р. Соколица тече на север, а след с. Орлов дол прави остър завои и продължава течението си в западна посока и влива водите си в язовир Розов кладенец. Пълноводна е от януари до май, а маловодна - от юли до октомври.

Водопад „Казанките“ през януари

Южните и западните склонове на Сакар се отводняват от левите притоци на р. Марица:

р. Левка е с дължина 44 км. Тя извира в южните склонове на вр. Вишеград и събира водите на множество малки дерета с извори южно от върховете Яничерска могила, Хънтов арпалък и Дервишка могила. Река Левка се влива в р. Марица при с. Генералово.

р. Голямата река (Саларска река) има дължина 38 км. Извира от м. Карабивли, югоизточно от вр. Калето (539 м.) Влива се в р. Марица северно от гр. Любимец.

р. Каламица е дълга 23 км. Извира от югозападните склонове на вр. Голям Карабаш (536 м). Преди вливането си в р. Марица в източния край на с. Капитан Андреево Каламица тече в речен участък, по който минава границата между България и Турция.

р. Селска река, с дължина 19 км, води началото си от водослива на няколко малки рекички, извиращи югозападно от върховете Байряка (415 м) и Гьолджука (359 м.), близо до с. Браница. При сливането си те образуват Балъчка река, която тече в живописен малък пролом в м. Балъка, северозападно от с. Доситеево. Селска река се влива в р. Марица южно от с. Доситеево.

р. Канаклийска река извира от южните склонове на главното планинско било в района на пътен възел “Голямата звезда” /555м./ и вр. Картала (735 м.) При с. Дрипчево носи името Голямата река, при с. Младиново - Дермен дере, а при с. Пъстрогор - Буюклийка. Влива се в р. Марица южно от Свиленград.

р. Голямата река (Бакър дере) събира в началото водите на малките реки Лозянска (с извор южно от вр. Ордиева кория - 647 м.), Тахталъшка (с извор югозападно от пътен възел “Голямата звезда”) и Изворска река (с извор западно от вр. Кеклика - 627м.) и др. Южно от с. Йерусалимово Голямата река събира водите си с р. Йерусалимовска и се влива в р. Марица.

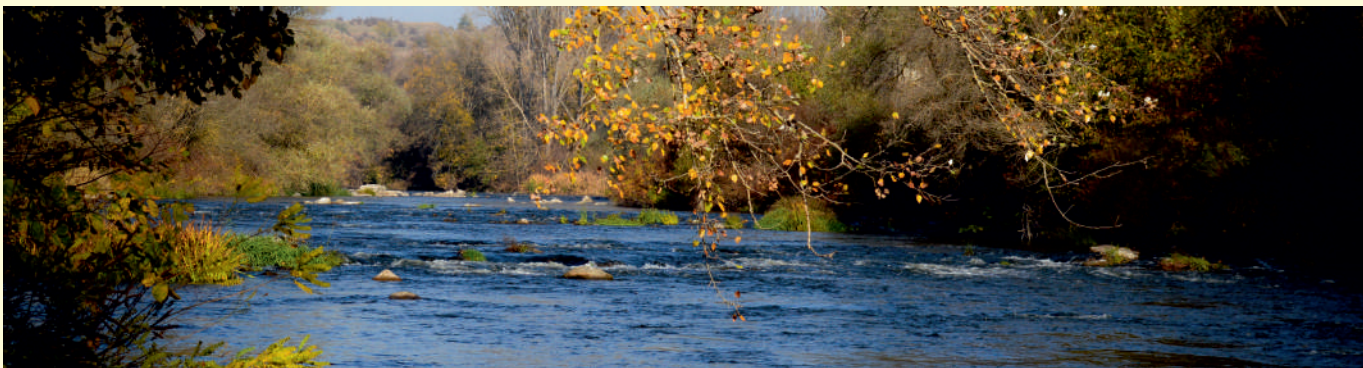

Река Манастирска

Северните и източни склонове на планината се отводняват от десните притоци на р.Тунджа:

Синаповска река (Ханчето, Явуздере) е най-големият приток на р. Тунджа в района и отводнява северните склонове на Сакар. Образува се от сливането на няколко малки рекички и в началото се нарича Голямата река с извор на около 1300 м североизточно от в. Байряка (779 м). Дължината ѝ е 55 км. В по високата част на планината реката тече в тясна живописна долина и се движи на север. Пред с.Доброселец тя поема на изток към р.Тунджа, а речната долина се разширява значително. По своето течение Синаповска река приема водите на р.Илимана, р.Джума дере, р.Сасата, р.Курт дере и няколко малки дерета с непостоянен воден отток. Към Синапово реката тече покрай полите на Сакар и приема най-големия си приток Калница, северно от с. Княжево се влива в р.Тунджа (на 43,3 км от устието и).

р. Боаза се образува при сливането на Манастирска река и Голямата река в източните склонове на Сакар. Манастирска река събира водите на Новоселска река, р. Сминчовец, Здравчевско дере и Сухата река. Голямата река извира от м. Зайковец, южно от с. Планиново. Влива се в р. Тунджа.

Река Тунджа през есента

р. Коруджадере извира североизточно от Тополовград и се влива в Синаповски язовир, също като р. Дугановска, която води началото си от няколко карстови извора при с. Дуганово. След Синаповски язовир Коруджадере се влива в р. Тунджа южно от с. Княжево. Дължината ѝ е 13,4 км.

р. Фишера извира северно от вр. Дервишка могила (690 м). В началото се нарича Талашманска река. Южно от с. Студена тя е издълбала красив малък пролом в последните южни ридове на Сакар и лъкатуши сред големи гранитни канари. Река Фишера минава покрай варовиковото плато Курткая, пресича държавната граница на Република България с Република Турция и тече през равна Тракия към р. Тунджа. р. Мангъра извира южно от с. Радовец. Южно от с. Присадец образува малък красив пролом. Преминава североизточно на кулата на крепостта Букелон и с. Маточина и се влива в р. Тунджа на самата българо-турска граница.

Подземни води: Геоложката среда и хидрогеоложките структури на Сакар обуславят формирането на грунтови, пукнатинни и карстови води.

Грунтови води има в алувиалните, делувиалните и пролувиалните наслаги на реките Марица, Тунджа, Сазлийка, Соколица, Синаповска и в порьозните плиоценски седименти на сакарското подножие.

В по-високите части на Сакар, съставени предимно от гранити и метаморфити, са формирани пукнатинни ненапорни води. Дренажат се от дълбоко всечените долини и дерета. Те дават началото на малки рекички, а на много от тях са изградени чешми.

КАРСТОВИТЕ ВОДИ

Карстовите води: са акумулирани в карбонатни скали и дават началото на многобройни извори, по-големи сред които са: в м. Пчелина, северозападно от Тополовград (с дебит 80 л/с); при с. Дуганово (Майката, Слънчев извор и Славков извор с дебит 70 л/с); с. Доброселец (Кайнака - 4 л/с), с. Планиново (Гунчев баир, Старата чешма), чешмите в Тополовград, с. Орешник; манастира “Св.Троица”; Трудовашката чешма и др. Дебитите им са най-големи в периода от февруари до юни и значително намаляват през летните месеци. Карстовите води са основен източник за водоснабдяване на селищата Тополовград, Орешник, Мрамор, Срем Устрем, Дуганово и др.

В землището на с. Троян (община Симеоновград), м. Солената вода в землището на с. Филипово, с. Доброселец (община Тополовград) и с. Чернодъб (община Свиленград) има извори с повишено минерално съдържание.

ЯЗОВИРИ

Язовир Казанките

За борба с ерозията и за нуждите на селското стопанство през 60-те и 70-те години на XX в. в Сакар са иградени голям брой микроязовири. Разположени са предимно на пътя на малки реки и дерета с непостоянен годишен отток. Впоследствие се използват за риболов и риборазвъждане, за напояване и водопой на животни, служат и за зимни убежища на прелетни и гнездящи птици. Край по-големите микроязовири има красиви природни кътчета с влаголюбива тревна, храстова и дървесна растителност, подходящи за отдиш и риболов.

ПОЧВИ

Лозе

Почвеното разнообразие в планината е представено от канеловидни почви, плитки почви, наносни почви, планосоли и ограничено смолници. На тези почви се отглеждат предимно технически култури - тютюн; етерично-маслени култури като лавандула, чубрика и сусам; трайни насаждения - лозя, бадеми; зърнени култури и др. Край реките Марица, Тунджа и в средните и долните течения на реките Соколица и Синаповска преобладават алувиално-ливадните, а на 100-200 метра по-високо по долинните склонове делувално-ливадните почви.

РАСТИТЕЛЕН СВЯТ

Природна красота

В Сакарския край са установени 600 висши растения, от които 2 локални ендемити, 7 балкански ендемити и 17 реликти. Дъбовите гори доминират сред естествената растителност във високата част на планината. Най-големи площи заемат зимният дъб (горун) - *Quercus polycarpa* и благуният - *Quercus frainetto*, косматият дъб, церът, обикновеният габър, келявият габър, липата, кленът и др. Те формират предимно смесени широколистни гори с преобладаване на благун, липа и други видове. В състава на горските формации като подлес се срещат дрян, шипка, люляк, драка, глог, трънка и др.

Кукуч дърво

Метличина

В резултат на залесителни мероприятия през последните 60 години в горските екосистеми на Сакар са се появили неместни растителни видове. Големи пространства заемат гори от черен бор, бял бор, дугласка ела, акация, бреза, ясен, кестен, орех, бадем и др. Интересна е флората в долините на реките Марица и Тунджа. Характерни за дървесната растителност по долината на р. Марица са бялата топола, бялата върба и единично мекишът, кленът, източният чинар и др. Растителността край р. Тунджа е представена предимно от крайречни и лонгозни гори. Преобладават полски бряст, полски ясен, три вида тополи (бяла, черна и трепетлика), акация, бяла върба, ракета, летен дъб, черна елша, летен дъб и други. От храстите се срещат: червена хвойна, кукуч, дрян, шипка, глог и др., а като увивни растения в лонгозните гори растат дива лоза, бръшлян, повет, скрипка, гърбач и др. По стръмните склонове на Долнотунджанския пролом има малки горски участъци от космат дъб (по границата с Турция) и вергилиев дъб, примесени с келяв габър, кукуч, драка, червена хвойна, памуклийка, дрян, глог и други видове.

Храстовите съобщества в планината най-често са представени от келяв габър, а на места в Сремския пролом, южните и северни подножия на Сакар и в Долнотунджанския пролом вторично са възникнали келяв габър, космат дъб и вергилиев дъб. Има големи участъци с храстова растителност от драка и хришел (край селата Филипово, Присадец, Варник), съчетани с различни сухоустойчиви тревни формации, субсредиземноморски и средиземноморски видове.

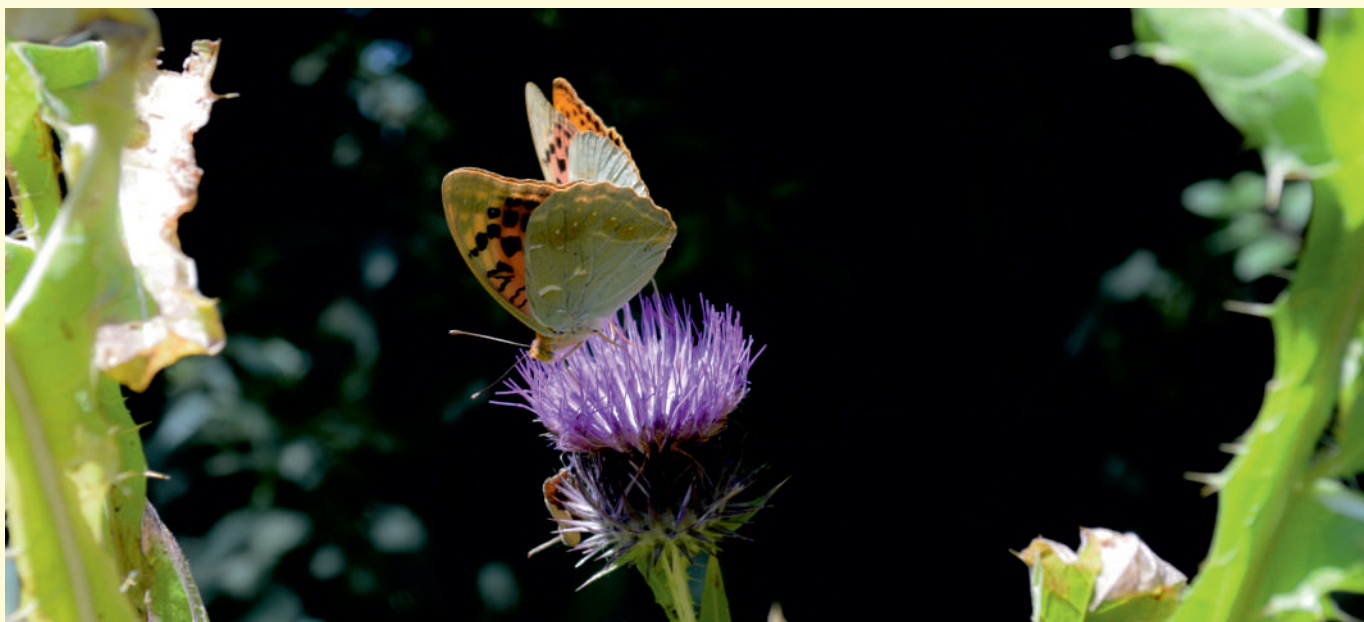
Червен глог

Тревните формации са разпространени по цялата територия на Сакар и имат богато видово разнообразие. В южните части вирее средиземноморска степна растителност, за която са характерни понтийско коило, лечерна пресечка, лежащо еньовче и др.

С голямо многообразие в тревните формации са житните видове (Gramineae): садина, див овес, троскот, броеничеста ливадина, ливадна власатка, сеноклас и др.

Орхидея от Сакар планина - Orhis simia

Бял трън

В Сакар виреят редки за българската флора растения с малък ареал на разпространение, както и някои ендемични видове. Локални ендемити са одрински лопен край с. Коларово, костова тлъстига около селата Планиново, Дервиш могила, Изворово, Сладун и град Харманли и стрибърниева козя брада с находище около с. Каменна река.

Балканските ендемити в Сакар са седем. Единственото находище в България на едрolistна метличина (*Centaurea amplifolis*), включена в Европейския списък на редките, застрашени и ендемични видове, се намира между Тополовград и с. Планиново. Останалите балкански ендемити са триръбеста хептаптера; гризебахова кутявка; източна челебитка - между селата Пашово и Михалич; румелийско подрумниче, разпространено около Тополовград; сръбски ранилист - Тополовград (м. Карабаир); жлезист лопен -- край селата Черепово и Браница; лагуров лопен - по високите части на Сакар.

Редки видове за района са: гъст ръждавец - в м. Двата моста (Тополовград) и манастира „Св. Троица” край с. Устрем; средиземноморски шпорец; дребноплоден горицвет - източно от Тополовград, изправеноплодна злина - западно от Тополовград, вълнестоплодна мотовилка - около Тополовград, Стоянова дрипавка; азиатска каменоломка - Сакар и с. Дервишка могила; критски ветрогон - около с. Княжево; кръглолист трибел; фонтанезиева урока - около с. Княжево и между селата Срем и Устрем; морковидна стефаномия; игликова айважива - около с. Хлябово и м. Карабаир край Тополовград; обикновена мехурка - около с. Сакарци и м. Двата моста; едностранна вулвия - северно от град Любимец; опашат егинолопс - между селата Левка и Костур; безкоренчеста волфия - северозападно от Свиленград; южна глушина - с. Сладун; стълбчесто паче гнездо - в района на селата Маточина и Щит и вр. Дервишка могила, оливеров минзухар - с. Сладун.

Освен естествените и изкуствено създадените гори, на места в Сакар са засадени дървесни овощни видове. Най-големи са масивите от бадемове насаждения в землищата на селата Филипово, Присадец, Студена, Лисово, Варник, Левка, Браница и др. Голяма е площта и на ореховите насаждения. В района се отглеждат и много други овощни видове, но в малки градини или като отделни дървета: ябълки, джанки, сини сливи, череши, вишни, круши, дюли, мушмули, черници, смокини, нар, райски ябълки, праскови, малини, касис и други. В горите растат гъби и горски плодове - къпина, горска ягода, трънка, глог, шипка, диви ябълки, круши и дюли, лешници, кестени. От гъбите най-често се срещат печурка, масловка, манатарка, пачи крак, рижика, челдинка, пърхутка и други.

Крайречна гора покрай река Тунджа

БИЛКИТЕ В САКАР

Лайка

Едно от богатствата на Сакар са многобройните лечебни растения. За съжаление някои от тях се берат системно по начин, водещ до чувствително намаление на популациите, а други са застрашени от пълно изчезване.

В планината са установени 112 вида билки. Има богати находища на маточина - *Melissa officinalis*, жълт кантарион - *Hypericum perforatum*, камшик - *Agrimonia eupatoria*, боянка - *Erusimum*, гръмотрън - *Ononis spinosa*, жълт и бял равнец - *Achillea*, живовляк - *Plantago*, девисил - *Herakleum*, жълтуга - *Genista*, дяволска уста - *Leonurus*, репей - *Arctium*, пелин - *Artemisia*, сапунче - *Saponaria*, еньовче - *Galium*, лопен - *Verbascum*, риган - *Origanum vulgare*, червено и бяло подъбиче - *Teucrium*, очанка - *Euphrasia*, изсипливче - *Heriaria*, смрадлика - *Cotinus*, коприва - *Urtica*, божур - *Raeonia*, пипериче - *Persicaria*, зановец - *Chamaecytisus*, медицинска ружа - *Malvaceae althaea*, айважива - *Alkanna*, подрумиче - *Anthemis*, лудо биле - *Atropa*, рани лист - *Stachus*, змийско мляко - *Chelidonium*, синя жлъчка - *Cichorium*, обикновена леска - *Corylus*, червен глог - *Crateagus*, трънка - *Prunus spinosa*, шипка - *Rosa canina*, полски хвоц - *Equisetum arvense*, горска ягода - *Fragaria vesca*, къпина - *Rubus*, жаблек - *Galega*, живовляк - *Plantago*, бръшлян - *Araliaceae*, липа - *Tilia*, брош - *Rubia*, бяла върба - *salix alba*, черен бъз - *Sambucus nigra*, бабини зъби - *Tribulus*, подбел - *Tussilago*, пача трева - *Polygonum* и други. Много от тези лечебни растения са с няколко разновидности.

ЖИВОТИНСКИ СВЯТ

Царски орел

Макар и неголяма по площ, Сакар е обитавана от разнообразна фауна - средноевропейски, субсредиземноморски, средиземноморски и ирано-турански видове. Тук се срещат 10 вида земноводни (от 17 вида в България), 22 вида влечуги (от 36 вида в България), 44 вида бозайници (6 от които са включени в Червената книга на България и в Световния червен списък) и 203 вида птици, от които 23 вида са застрашени от изчезване в Европа и 3 - в световен мащаб. В два района дивата фауна е по-богата - това са високите части на Сакар и долините на реките Марица и Тунджа. В обширното сакарско подножие, поради човешката дейност фаунистичните видове са по-малко.

БЕЗГРЪБНАЧНАТА ФАУНА

Скорпион

Не е напълно проучена, но е богата на холарктични, средиземноморски и ирано-турански видове. Предмет на опазване са видове като бръмбар рогач, обикновен сечко, буков сечко, установен в района е редкият европейско-малоазийски бръмбар листояд, европейски бръмбар листояд, обикновен паракалоптенус, ценагрион, одонтоподизма, лицена, офиогомфус.

РИБИ

Река Здравчевско дере

Районът попада към егейската водосборна област. Значително е рибното богатство само на р. Марица и р. Тунджа, а по реките Соколица, Синаповска, Манастирска, Лefченска, Голямата река, Фишера и др. риба се среща в долното и в по-малка степен в средното им течение, поради маловодието на тези реки през лятото и началото на есента. В Марица и р. Тунджа и споменатите реки обитават: шаран - сем. Cyprinidae, обикновена кротушка - *Gobio gobio*, сом - *Silurus glanis*, костур, речен кефал - *Leuciscus cephalus*, сребриста каракуда - *Carassius carassius*, мряна - *Barbus cyclolepis*, щука - *Esox lucius*, червеноперка - *Scardinius erythrophthalmus*, обикновения и балканския щипок - *Cobitis taenia*, *Sabanejewia aurata balcanica*, лешанка - *Phoxinus phoxinus*, бабушка, распер, уклея, бяла мряна, михалца, бяла риба и др.

Застрашени видове които се опазват в района са: европейска горчивка (*Rhodeus sericeus amarus*), распер (*Aspius aspius*), маришка мряна (*Barbus plebejus*).

В Сакар планина във връзка с борбата с ерозията има изградени голям брой микрорязовири, около 400, значителна част от тях също са обиталища предимно на шаран - Cyprinidae, каракуда - *Carassius carassius*, червеноперка - *Scardinius erythrophthalmus*.

Планината е сред най-богатите на херпетофауна места в България с 10 вида земноводни и 22 вида влечуги (общо за България те са съответно 53 вида земноводни и 36 вида влечуги).

ЗЕМНОВОДНИ И ВЛЕЧУГИ

Крайречна гора край река Тунджа

Българската херпетофауна включва 53 вида /17 вида земноводни - 10 вида в Сакар планина, 36 вида влечуги - 22 вида в Сакар планина/. От земноводните в района се срещат: обикновен тритон - *Triturus vulgaris*, в по високите части на района гребенестият тритон - *Triturus cristatus*, дъждовникът - *Salamandra salamandra*. Тези земноводни предпочитат влажни местообитания край реки и водоеми. Безопасните земноводни /разред - Anura/ са представени от жълтокоремна бумка - *Bombina variegata*, балканска чесновица - *Pelobates syriacus*, жабата дървесница - *Hyla arborea*, голямата водна жаба - *Rana ridibunda*, горската дългокрака жаба - *Rana dalmatina*, гръцката дългокрака жаба - *Rana graesa* и др.

От земноводните предмет на опазване са жълтокоремна бумка (*Bombina variegata*), червенкоремна бумка (*Bombina bombina*) и голям гребенест тритон (*Triturus karelinii*);

Типични обитатели на района от влечугите /клас - Reptilia/ шипобедрената костенурка - *Testudo graesa*, шипоопашатата костенурка - *Testudo hermanni*, обикновената блатна костенурка - *Emus orbicularis* и каспийската блатна костенурка - *Mauremus caspica rivulata*. Срещат се още балканския гекон - *Cyrtodactylus kotschyi*, късокракия гушер - *Ablepharus kitaibelii*, ивичестия гушер - *Lacerta trilineata*, зеления гушер - *Lacerta viridis*, ливадния гушер - *Lacerta agilis*, горският гушер - *Lacerta particola*, стенния сив гушер - *Podarcis muralis*, змиегушер - *Ophisaurus apodus*, и др. В района се срещат местообитания на жълтокоремника - *Pseudopus apodus*, слепока крехар - *Anguis fragilis*, обикновена водна змия - *Natrix natrix*, сивата водна змия - *Natrix tessellata*, големия стрелец - *Coluber caspius*, тънкия стрелец - *Coluber najadum*, смока мишкар - *Elaphe longissima*, медянката - *Coronela austriaca*, пепелянката - *Vipera ammodytes*. В южните части на района, макар и рядко се среща змията червейница - *Tuphlops vermicularis*, пъстрия смок - *Elaphe quatuorlineata sauromates*, вдлъбночелия смок - *Malpolon monspessulanu*, турска боа - *Eryx jaculus*.

От влечугите, включени в Червената книга в района се срещат каспийска блатна костенурка, шипобедрена костенурка, шипоопашатата костенурка, змиегушер, смок мишкар и змия червейница.

ПТИЦИ

Птици и смокини

Сакар е сред местата с най-голямо разнообразие на птици в България. В района са установени 253 вида птици (149 гнездящи), като голяма част от тях са застрашени на национално, европейско и световно ниво. В най-новото издание на Червената книга на България са включени 110 вида, 111 вида са с неблагоприятен природозащитен статус в Европа и 12 са включени в Световния червен списък. Сакар е сред местата с най-голям брой гнездящи защитени видове на национално, европейско и световно равнище в България.

Районът е изключително важен за опазване на царския орел (*Aquila heliaca*) - символ на Сакар, застрашен от изчезване в световен мащаб. Народното му име е кръстат орел. Размахът на крилата му достига до 2 м. В миналото хората вярвали, че прогонва буреносните облаци и пази нивите от градушки. В световен мащаб са оцелели около 2500 двойки. В България са открити 16 гнезда, 12 от които са в Сакар, в землищата на селата Капитан Петко войвода, Синапово, Сладун, Маточина и Щит.

Щъркел

Освен царски орел в Сакар могат да се наблюдават малък креслив орел, белоопашат мишелов, малък орел и черна каня. Сакар е едно от най-важните местообитания в България и за късопръстия ястреб, полската бърбича, дебелоклюната чучулига, късопръстата чучулига, белочелата сврачка, совокия дъждосвирец, ливадния блатар, сирийския пъстър кълвач и големия маслинов присмехулник, черния щъркел, сивия кълвач и червеногърбата сврачка.

В района на Сакар гнезди ливаден дърдавец - световно застрашен вид. При миграции в Сакар и граничните реки Марица и Тунджа се срещат застрашените от изчезване в света малък корморан, къдроглав пеликан, белоока потапница, степен блатар, голям креслив орел, голяма бекасина и др.

При значителен брой видове се увеличава числеността. Причините за тази тенденция са няколко: изграждането на голям брой микроязовири допринася за увеличаването на популациите на черния щъркел, малкия воден бик, големия и малкия гмурец. Увеличаването на числеността при повечето грабливи птици е свързано с обявяването за защитени на всички видове хищни птици през 80-те години на миналия век, намаляването на безпокойството поради обезлюдяването на района и ограниченото използване на пестициди в земеделието след 1990 г. При царския орел това нарастване е резултат от прилагането на специфични мерки за опазване (охрана на гнездата) след 2000-та година. При някои южни видове увеличението на популациите вероятно е свързано с разширение на ареала им в резултат на климатични или други причини. Такива видове са белочелата сврачка, орфеевото коприварче, големият маслинов присмехулник и др.

Заплахи за птиците в Сакар представляват: използването на пестициди, поставянето на вятърни генератори, западането на животновъдството, незаконният отстрел от браконieri, пожарите, изсичането на горите, опасните електропроводи, безпокойството при добив на инертни материали и др.

Мостът на р. Марица до град Любимец. На север от реката може да се наблюдават късопръст ястреб, черен щъркел, синя гарга и пчелояд. По крайречните върби и тополи може да бъде видяна белочела сврачка.

Разклонът за с. Йерусалимово (община Любимец) на пътя от град Любимец за с. Изворово. Западно от него е възможно да се видят белочела сврачка, черен щъркел, голям маслинов присмехульник, белоопашат мишелов, орфеево коприварче.

Разклонът за селата Коларово и Оряхово на пътя град Любимец - с. Изворово. Тук има вероятност да се наблюдават белоопашат мишелов, ливаден блатар, черен щъркел, дебелоклюна чучулига, черноглава овесарка.

Разклонът за с. Сакарци по пътя Тополовград - Харманли. От мястото за наблюдение, южно от шосето, могат да се видят малък креслив орел, малък орел, жалобен синигер, белочела сврачка, черноглава овесарка, черночела сврачка.

Северно от връх Вишеград до военното поделение. Може да се наблюдават жалобен синигер, скален орел, малък креслив орел, ястребогушо коприварче.

Източно от с. Орешник. Мястото за наблюдение е непосредствено след селото по пътя за с. Мрамор. Може да се наблюдават царски орел, малък орел, орел змияр, малък креслив орел, ориенталско каменарче. Наблизо, на пасищата до разклона за с. Капитан Петко войвода (Доганово), има удобно място за наблюдение на грабливи птици. Тук може да се наблюдават царски орел, орел змияр, дебелоклюна чучулига, лалугер.

От Мостът на р. Тунджа при с. Срем, община Тополовград могат да се наблюдават белочела сврачка, малък креслив орел, късопръст ястреб, голям маслинов присмехульник.

Язовирът южно от с. Студена е подходящо мястото за наблюдение на малък креслив орел, черен щъркел, синя гарга. Той се намира на 200 м от селото до пътя за с. Сладун.

Мястото за наблюдение Храсталаци от драка се намира на 2 км западно от разклона за с. Мустрак. Тук може да се видят орфеево коприварче, белоопашат мишелов, ястребогушо коприварче, голямо белогушо коприварче.

Западният край на с. Левк е друго подходящо място за наблюдение, което се намира до последните стопански сгради в края на селото. Северно от главния път има черен път, където може да се паркира, от там могат да се наблюдават царски орел, малък креслив орел, белоопашат мишелов, дебелоклюна чучулига, късопръста чучулига.

В края на лятото - подготовка за екскурзията на юг

БОЗАЙНИЦИ

Елен над с. Сакарци

В българската природа има 94 вида бозайници, в това число са включени не само местните, но и навлезлите в наша територия и аклиматизирали се тук видове. В Сакар планина те са представени от 44 вида: 8 вида хищници, 17 вида гризачи. 6 вида насекомоядни, 1 вид зайцеподобни, 3 вида копитни, 9 вида прилепи. От насекомоядните /разред - *Insektivora*/, в района се срещат таралеж - *Erinaceus concolor*, европейската къртица - *Talpa europaea* и средиземноморската къртица - *Talpa levantis*. Други насекомоядни бозайници които обитават района са земеровките: обикновена кафявозъбка - *Sorex araneus*, малка кафявозъбка - *Sorex minutus*, голяма водна земеровка - *Neomys fodiens*, малка водна земеровка - *Neomys anomalus*, малка белозъбка - *Crocidura suaveolens* и белокоремна белозъбка - *Crocidura leucodon*. Прилепи в района има в пещерата „Бабини бозки” край с. Мрамор тук са били установени 500 броя дългокрили прилепи - *Miniopterus schreibersi*, стотина трицветни нощници - *Myotis emarginatus*, срещала се е и колония от средиземноморски подковонос - *Rhinolophus blasii*. Известна е и пропастната пещера „Сухата дрънчи дупка” между селата Мрамор и Устрем, дълбока 85 м с две зали в дъното, която дава убежище на дългокрили прилепи и подковоноси. Хралупите на дърветата са предпочитано местообитание за дългоухия нощник - *Myotis Bechsteini*, мускатовия нощник - *Myotis mystacinus*, прилепа на Натузий - *Pipistrellus nathusii*, гигантския вечерник - *Nyctalus lasiopterus*, ръждивия вечерник - *Nyctalus noctula* и широкоухия прилеп - *Barbastella barbastellus*.

Едрите бозайници в България са 23 вида. От гризачите в района се срещат дивият заек - *Lepus capensis*/разред - *Lagomorpha*/. Сравнително многочислени са популациите на гризачите /разред - *Rodentia*/: катерица - *Sciurus vulgaris*, лалугер - *Spermophilus citellus*, сив хомяк - *Cricetulus migratorius*, къртицата - *Talpa europaea*, воден плъх - *Arvicola terrestris*, обикновена сива полевка - *Microtus arvalis*, източноевропейска полевка - *Microtus rossiae meridionalis* и гюнтеровата полевка - *Microtus guentheri*. Мишевидните гризачи, са представени от полската мишка - *Apodemus agrarius*, обикновена горска мишка - *Sulvaemus sylvaticus*, жълтогърла горска мишка - *Sulvaemus flavicolis* и синантропните видове източноевропейска домашна мишка - *Mus musculus musculus*, домашна мишка - *Mus musculus domesticus*, сив плъх - *Rattus norvegicus* и черен плъх - *Rattus rattus*.

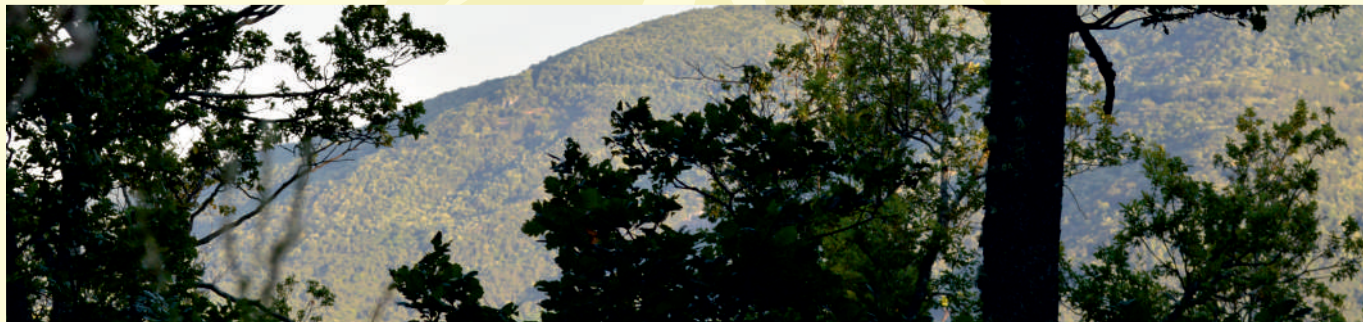
Поречието на р. Марица е един от участъците с относително добре запазена популация на видра.

Всички сънливци, разпространени в България, макар и с различна плътност на популациите се срещат в района. В дъбовите и габървите гори обитават горския сънливец - *Dryomys nitedula*, обикновения сънливец - *Glis glis* и по рядко лешниковият сънливец - *Muscardinus avellanarius*. Като субендемичен за Сакар се приема *Myomimus roachi bulgaricus* (български мишевиден сънливец), разпространен и в Източни Родопи, Странджа, Южно Черноморие.

От хищните бозайници типични обитатели в района са вълкът - *Canis lupus* /вече все по-рядко/, чакалът - *Canis aureus*, лисицата - *Vulpes vulpes*, язовецът - *Meles meles*, златката - *Martes martes*, белката - *Martes fiona*, черния пор - *Mustela putorius* и невестулката - *Mustela nivalis*.

В района са разпространени двукопитните бозайници: дива свиня - *Sus scrofa*, сърна - *Capreolus capreolus*, благородния елен - *Servus elaphus*.

В Червената книга на България са вписани 19 бозайника, от тях в района се срещат: златката, вълкът, пъстрият пор, видрата, мишевидния сънливец, малък подковонос, голям подковонос, трицветен нощник, малък хомяк.

Масив Вишеград

ЗАЩИТЕНИ ТЕРИТОРИИ

Поляните на Вишеград

Над 70 % от територията на Сакар е включена в общоевропейската мрежа от защитени територии Натура 2000 за опазване на редки и застрашени видове и местообитания в Европа. Това са три защитени зони, две защитени местности и шест природни забележителности.

Защитена зона „Сакар“ е обявена през 2010 г. като част от Европейската екологична мрежа НАТУРА 2000 по Директивата за опазване на дивите птици (2007). Заема площ от 1 257 070 декара в източната и централната част на планината. В границите ѝ са включени землища на населени места в общините Тополовград, Харманли, Свиленград и Любимец и малка част от Ямболска област. През 1998 г. около 18% от територията ѝ е обявена за КОРИНЕ място, заради европейското ѝ значение за опазване на редки и застрашени местообитания, растения и животни, включително птици. През 1997 г. територията е обявена от световната природозащитна организация BirdLife International за орнитологично важно място.

Панорама от Палеокастро през зимата

В Сакар съществуват подходящи местообитания за 76 вида, включени в Закона за биологичното разнообразие, за които се изискват специални мерки за защита. Сред тях са световно застрашени видове като царски орел, ловен сокол и ливаден дърдавец.

Защитена зона “Радинчево” е обявена в списъка на Натура 2000 за опазване местообитанията на птици. Обхваща площ от 57 860 дка в югозападен Сакар. Разположена е на левия бряг на р. Марица, близо до селата Йерусалимово, Изворово, Оряхово и Коларово.

Природа

Мястото е представително за пернати, които живеят в сухи тревни местообитания. В зоната са установени 119 вида птици, от които 43 вида са включени в Червената книга на България (1985). От срещаните се видове 54 са от европейско природозащитно значение (BirdLife International, 2004). Световно застрашени са 4 вида. Районът осигурява подходящи местообитания за 36 вида, включени в Закона за биологичното разнообразие, за които се изискват специални мерки за защита.

Защитена зона “Язовир “Розов кладенец” (12 699 дка) е включена в списъка на Натура 2000 през 2007 г. През 1998 г. е обявена за КОРИНЕ място, заради европейското ѝ значение за опазване на редки и застрашени видове птици. През 1997 г. територията е обявена от BirdLife International за орнитологично важно място. Язовирът е разположен между гр. Гълъбово и с. Обручище в долината на р. Соколица при вливането ѝ в р. Сазлийка. Заобиколен е от ниски хълмове (100 - 130 м н.в.) на изток, а на запад - от селища и промишления комплекс “Марица-Изток”.

Язовирът и прилежащите територии са важно място за почивка на водолюбиви птици по време на миграция, както и през зимата, тъй като водите му не замръзват и през най-студените дни. Тук са установени 142 вида птици, от които 34 са включени в Червената книга на България (1985), а 62 са от европейско природозащитно значение (BirdLife International, 2004). Като световно застрашени са включени 5 вида, а като застрашени в Европа - 57 вида. Защитена зона “Язовир “Розов кладенец” осигурява подходящи местообитания за 43 животински вида, включени в Закона за биологичното разнообразие, за които се изискват специални мерки за защита. От тях 38 са вписани в приложение на Директива 79/409 на Европейския съюз. Язовирът е място от международно значение за зимуването на малък кormоран и голям кormоран. Макар и в по-малки количества, през зимата са установени световно застрашените видове къдроглав пеликан и белоока потапница. По време на миграция в района се среща още един световно застрашен вид - ливадният дърдавец.

Пътека за разходка през почивните дни

Защитена местност “Бакърлия” (3871,5 дка) е създадена през 2001 г. с цел опазване на редки видове влечуги, птици, бозайници и растения, както и на характерни за Сакар местообитания. През 1997 г. територията е обявена от BirdLife International за орнитологично важно място. Защитената местност е част от Защитена зона „Радинчево”. Около една трета от нея е заета с гори от благун, виргилиев дъб и космат дъб, смесени с келяв габър, мъждрян и полски клен. Големи площи са заети от сухолюбиви тревни съобщества и храсталаци от драка, шипка, смрадлика и единични дъбови дървета. ЗМ “Бакърлия” се обитава от херпетофауна с най-известни представители пъстър смок, вдлъбнатоцел смок, смок мишкар, пясъчна боа, змиегущер, шипобедрена и шипоопашата костенурки. Земноводните са няколко вида, в т.ч. вписаната в Червената книга на България балканска чесновница. Тук са установени 96 вида птици, 32 от които са с неблагоприятен статус в Европа. Мястото е важно за опазването на белоопашатия мишелов, черния щъркел и малкия креслив орел. От бозайниците се срещат лалугер, горски сънливец, благороден елен, сърна, чакал и др.

Защитена местност “Ждрелото на река Тунджа” (19 000 дка) се намира в землищата на селата Радовец и Лесово и е обявена през 2007 г. за опазване местообитанията на 149 вида птици, 8 земноводни, 21 влечуги и други защитени и редки растителни и животински видове. Тя частично припокрива Защитена зона „Ждрелото на река Тунджа” от Европейската мрежа Натура 2000. В нея се срещат видра, леопардов смок, бухал, голям гребенест тритон, ивичест смок, вдлъбначочел смок, жълтокоремна бумка и др.

Защитена местност „Находище на Жлезист лопен“ в землище с. Българска поляна - 11.728х.

Потайностите на гората

Сакар е един от най-магичните и красиви региони в България, почитан още от древни времена

Природна забележителност „Находище на див божур“ (500 дка) е създадена с цел опазване на находище на див божур. Разположена е в живописна местност южно от главното било на Сакар и заема част от землището на с. Костур, община Свиленград.

Природна забележителност „Св. Троица“ (1150 дка) е създадена с цел опазване на вековна гора край манастира “Св. Троица” и скалисти склонове. Обхваща част от землището на с. Устрем, община Тополовград. В карстовия район, разположен на запад от манастира, има спелеоложки обекти и карстови образувания, както и интересни представители на флората и фауната.

Природна забележителност „Каракольева дупка“ (65 дка) се намира над манастира „Света Троица“ и е създадена за опазване на пещера и гората около нея. Обхваща част от землището на с. Устрем, община Тополовград.

Природната забележителност „Хайдушката дупка“ (500 дка) е разположена южно от главното планинско било в красива местност с големи гранитни скали. Обхваща част от землището на с. Дрипчево, община Харманли.

Природната забележителност „Дервишка могила“ (330 дка) е създадена за опазване на скални образувания. Местността заема част от землището на с. Дервишка могила, община Свиленград. От това място се открива панорама към масива на вр. Вишеград, централен Сакар, долините на Тунджа и Марица, Одрин, Източна Тракия и Източните Родопи.

Природната забележителност „Бръснарският стол“ (50 дка) се намира в землището на Тополовград и е създадена за опазване на скално образувание в м. Куза. То се намира сред вековна дъбова и габърова гора на северния стръмен склон на масива на вр. Вишеград.

ИСТОРИЧЕСКИ БЕЛЕЖКИ

Траки

Келти

Римска империя

Географското положение на Сакар и удобните пътища по долините на реките Марица и Тунджа го правят важен кръстопът за европейския югоизток. Планината, обитавана от траки и келти, римляни и ромеи, славяни и българи, пази спомени и артефакти за завоевателни военни походи, набези, грабежи и разрушения.

Византийска империя

Османска империя

България

САКАР ПО ВРЕМЕ НА ТРАКИТЕ

Откритите каменни, кремъчни, костни и медни оръдия на труда и керамика по тези земи се отнасят към неолита (VI хил. пр. Хр.) и енеолита (V до края на IV хил. пр. Хр.). Останки от най-старото ямно светилище в Европа са открити в м. Дана бунар, близо до гр Любимец, но за съжаление са унищожени при строителството на автомагистрала “Марица”. Праисторически поселища са открити в м. Губъл Карагач край с. Капитан Петко войвода; в м. Селището край с. Орешник; по бреговете на р. Синаповска в м. Прасачука край с. Синапово; в м. Блатото край с. Мрамор; в местностите Дущубака, Дундаря и Данов ямач край с. Българин. Селище от раннобронзовата епоха (4 хил. пр.Хр.) е разкрито в м. Баа дере, на 1,5 км. южно от с. Михалич. Първото тракийско държавно обединение - Одриското царство, е създадено от племето одриси в началото на V век пр.Хр. Простира се от р. Дунав до Бяло море и от р. Струма до Черно море и е най-голямото по това време в Европа. Районът на Сакар е с развити производствени и културни отношения с райони на Тракия, Черноморското и Северното Егейско крайбрежие, главно заради пътищата и двете плавателни реки Тонзос (Тунджа) и Хебър (Марица). За материалната и духовна култура на траките свидетелстват множеството скални светилища, долмени, жертвеници, останки от крепости и селища.

САКАР ПО ВРЕМЕ НА КЕЛТИТЕ

През IV в. пр.Хр. разединената Одриска държава е завладяна от македонските царе Филип II Македонски и Александър III Македонски (Велики). По-късно келтите основават държава, скоро унищожена от въстаналите траки. Макар и възстановена, Одриската държава е слаба, заради вътрешнодържавни борби за надмощие. След дълга и упорита съпротива тя е покорена от римските легиони и през 45 г. Тракия става римска провинция.

САКАР ПО ВРЕМЕ НА РИМСКАТА ИМПЕРИЯ

При управлението на Рим са възстановени много от старите тракийски крепости, изградени са пътища, пътни станции, некрополи и антични сгради. В периода между 330 и 395 г. районът става част от Източната Римска империя - Византия. Хрониките разказват за голямо сражение през 378 г. в южното подножие на Сакар, край днешното с. Маточина, когато войската на готите, водена от военачалника Фритегерн, разгромява римската армия, а нейният предводител - император Валент е убит.

САКАР ПО ВРЕМЕ НА ВИЗАНТИЙСКАТА ИМПЕРИЯ И БЪЛГАРИЯ

Започналото през IV в. и продължило до VII в. Велико преселение на народите довежда до нахлувания на различни конни народи в Югоизточна Европа - хуни, готи, авари и пр. Те слагат край на класическата древност по тези земи и поставят началото на преходен период към Средновековието. Българските племена също намират своето място като съюзници или врагове в Балканските владения на Византийската империя. В края на VII в. (680-681 г.) българите, предвождани от кан Аспарух, постигат голяма военна победа над Византия в Северна Добруджа (днес в Румъния) и я принуждават да подпише мирен договор с тях, според който византийците признават за български земите на север от Стара планина. С това са поставени основите на българската държавност в Югоизточна Европа, на т.нар. Дунавска България, пряк продължител на Старата Велика България на кан Кубрат от 632 г.

През Средновековието планината е буферна зона на борбите между България и Византия. Поради стратегическото си положение тя не веднъж се превръща в бойна арена. През Сакар и долините на реките Тунджа и Марица преминават много армии, сред които войските на кан Кардам, кан Крум Страшни и цар Симеон Велики. През XI в. районът е засегнат от нападенията срещу Византия на печенези, маджари и кумани. Важна българска победа постига войската на цар Калоян в южните части на Сакар през 1205 г., когато разбива армията на рицарите от Четвъртия кръстоносен поход и пленява първия латински император на Константинопол Балдуин Фландърски.

САКАР ПО ВРЕМЕ НА ОСМАНСКАТА ИМПЕРИЯ

През 1328 г. цар Михаил III Шишман води военни действия срещу Византия в южен Сакар. В периода 1362-1364 г. османските нашественици навлизат в българското царство по долините на реките Тунджа и Марица. Между 1365-1369 г. султан Мурад I премества столицата си от Дидимотихо (Димотика) в новоовладения Адрианопол (Одрин) и заселва тюркски племена в Източна Тракия. Най-вероятно Сакар планина и долното поречие на Тунджа попадат под османско робство през шейсетте години на XIV в., или през 1373 г., по време на похода на Тимурташ бей срещу Ямболската крепост. Част от българското население е унищожена, друга - отведена в робство, трета се спасява в гъстите сакарски гори.

Още в първите години на робството новите завоеватели провеждат политика на колонизация и асимилация. Оцелялото местно население обитава предимно високата част на планината и запазва традициите си. За села със старо българско население в Сакар се смятат Дрипчево, Дервишка могила, Левка, Изворово, Черепово, Главан, Дряново, Доситеево и др. През XV и XVI век постепенно населението слиза към спахийските владения, а в района се заселват и българи бежанци от Западна България (Софийско, Кюстендилско) и Македония (Охридско, Корчанско).

През XVII в. настъпват значителни демографски промени, свързани със заселването на компактни маси българи християни. Като селища с преобладаващо християнско население се оформят Кавакли (Тополовград), с. Орешник, с. Хлябово, с. Българска поляна, с. Капитан Петко войвода, с. Устрем и др., а в южните и западните части на планината - селата Михалич, Изворово, Благунци, Левка, Сладун и др.

САКАР ПО ВРЕМЕ И СЛЕД ОСВОБОЖДЕНИЕТО

През XVII и XVIII в. в Сакар и в долините на Марица и Тунджа продължава притокът на българско население от Средногорието, Западна България, Източна Стара планина и Македония. Долината на р. Марица между Хасково и Одрин се очертава като селскостопански производителен район. По високите части на планината се развива животновъдството. През XIX в. Тополовград, Свиленград, Харманли, Орешник, Орлов дол и Главан се оформят като занаятчийски и търговски центрове. Според писмени източници на пътешественици, които посещават този край на Османската империя, земите на север от Одрин са населени с българи християни.

В края на XVIII в. Одринският край и Сакар са обект на кърджалийски набези и разбойнически нападения. Част от населението бяга в планината или се изселва в други краища.

През XVIII в. и началото на XIX в. Сакар планина е убежище за много народни закрилници - хайдути. Тя предоставя много добри условия за техните действия по-главните пътища и богатите равнинни райони, с гъстите си дъбови гори-скривалища и с верните ятаци по паланките. Тук шетат четите на Вълчан войвода, Индже войвода, Кара Колю, Христо войвода, Кара Танас, Добри войвода, Дагълъ Стоян, Гарапчи Георги, Ангел Зотев (от с. Дрипчево), Марко Колъксъза и Кара Биюка от с. Черепово, Стратия Станков „Крилатия” и много други.

Руско-турската война от 1828-1829 г. и походът на ген. Дибич Забалкански към град Одрин съживяват надеждите за освобождение на българите и те подкрепят руските войски. На 14 септември 1829 г. в Одрин е подписан мирен договор, съгласно който Турция се признава за победена, но България остава под властта на султана. Клауза на договора дава право на българите да се изселват в Русия. За да избегне насилията и зверствата на турците, голяма част от местното население (селата Орлов дол, Хлябово, Главан, Княжево, Българска поляна, Тополовград и др.) тръгва заедно с изтеглящите се руски войски и създава нови селища в Бесарабия.

През XIX в. в Сакар планина съществува пълен превес на българското население. Големи български села са Главан, Орлов дол, Хлябово, Обручище, Устрем, Дервишка могила, Левка, Студена и др. За наличие и на турско население в регистрите се споменава за селата Костур, Лисово и селища в Южен Сакар, а за гръцко население - за селища в района на Тополовград - Орешник, Капитан Петко войвода, Чукарово, Синапово, и в южен Сакар - Щит, Михалич и Димитровче. С татари било населено с. Радовец. През 70-те години на XIX в. Васил Левски - Апостолът на свободата, създава тайни революционни комитети в Свиленград и селата Орлов дол, Главан и Обручище. Априлското въстание през 1876 г. показва на света, че българите не са се примирили с робството и се борят за свобода, донесена две години по-късно в резултат на Руско-турската освободителна война. Според Санстефанския мирен договор Сакар планина е в пределите на Княжество България. На Берлинския конгрес от лятото на 1878 г. са променени границите на Санстефанска България, при което северните, източните и западните части на Сакар планина влизат в автономната област Източна Румелия, подвасална на султана, а южните му части остават в Турция.

Поради несигурността и непрестанните насилия българите от Одринския край започват да се изселват в Княжество България и Източна Румелия. През 1880 г. българи от с. Дервишка могила преминават границата и основават ново българско селище - Крумово (днес с. Планиново), а българи бежанци от одрински села се установяват в селата Радовец, Студена и другаде. За Сакар Източнорумелийският период завършва със Съединението на Княжество България с Източна Румелия на 6 септември 1885 г. Следват тежките години на Балканската и Междусъюзническата войни. Районът играе ролята на предмостие за предвижване на българската армия в началото на Балканската война. За кратко време страните от Балканския съюз поставят довчерашия си поробител на колене. На 17/30 май 1913 г. е подписан Лондонския мирен договор, според който на съюзниците се дават всички османски владения на Балканите западно от линията Мидия - Енос, с изключение на Албания.

През страшното лято на 1913г. редовна турска армия и башибозук нахлуват през южната българска граница и извършват погром върху българите в Източна Тракия и етническо прочистване на района.

На 9 юли Одрин е опразнен, на 10 юли населението на Свиленград и района панически бяга към Любимец и Харманли, а градът е опожарен. На 11 и 12 юли турски военни части се насочват на север по долината на р. Тунджа и в Сакар, унищожават и разграбват българските селища по пътя си - Любимец, Мустрак, Софулар, Ак Бунар, Смаилчево, Сладун, Дервишка могила, Младиново и др. Турците преминават и старата граница с България. Кервани от бежанци и животни се отправят на север, към Ямболско. Подпалени и разграбени са граничните села Радовец, Студена, Планиново и Устрем. Нашествениците унищожават църкви и училища, извършват масови кланета на български мъже, изнасилват жени и девойки.

На 28 юли 1913 г. в Букурещ е подписан мирен договор между България и съюзниците Гърция, Сърбия, Румъния и Черна гора. През септември 1913 г. се подписва Цариградски мирен договор, който регламентира ново статукво в Източна Тракия, от която българите са насилствено прокудени.

С новата българо-турска граница към България са присъединени селища от Сакарския регион - Лисово, Младиново, Васково, Дервишка могила, Костур, Дрипчево и Свиленград. През 1915 г. се извършва корекция на българо-турската граница и в българска територия са включени села от най-южните сакарски части - Сладун, Левка, Райкова могила, Щит, Пашово, Михалич, Маточина, Варник, Мустрак, Димитровче, Чернодъб, Равна гора, Капитан Андрееево. Така почти цялата планина е в пределите на България. След поражението си в Първата световна война и след Ньойския договор България губи Беломорска Тракия, Струмишко и Западните покрайнини. Много доблестни жители на Сакар участват във войните и дават живота си за обединението на българите в една държава.

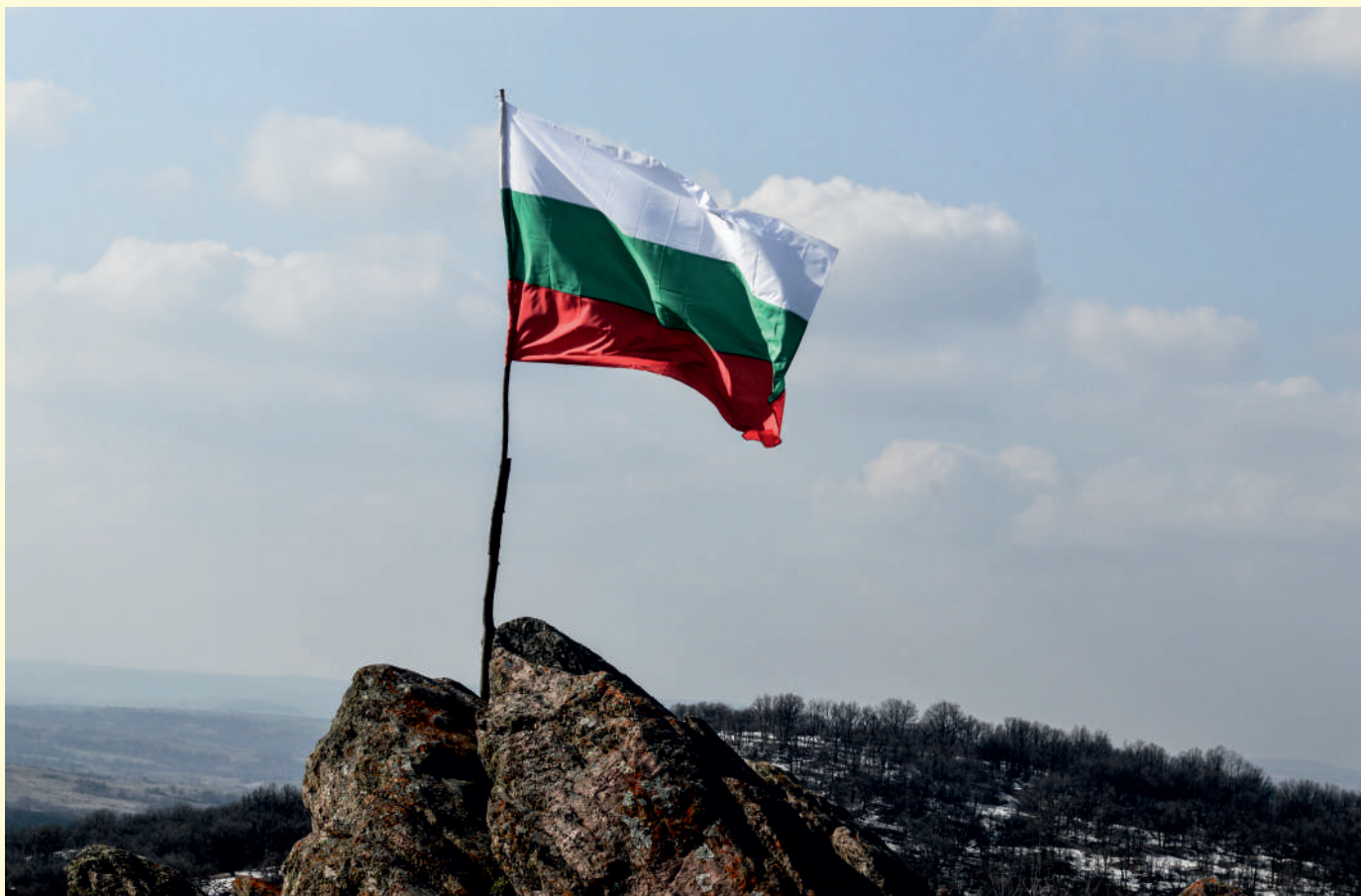
Последвали държавни споразумения между Гърция и България за изселване на българите от Беломорска Тракия и Егейска Македония в България и на гърците живеещи в България към Гърция. Така в периода 1923-1927 г. гърците-жители на Тополовград и селата Орешник, Дуганово, Синапово, Чукарово, Щит, Михалич, Димитровче се изселват в Гърция, а в Сакар се заселват български бежанци от Източна и Западна Тракия и Егейска Македония. Най-много бежанци са настанени в Тополовград и селата около него. Прогонени от родните си места хиляди българи бежанци намират своя нов дом и в Свиленград, Харманли, в селата Сладун, Маточина, Костур, Варник, Васково и др.

Бежанците били подпомогнати от държавата, като първостепенна задача била осигуряване на жилища, разгърнало се широко строителство на бежански къщи (Шаронски). В Кавакли били построени 264 къщи, Много къщи били построени и по селата, в Синапово -134, в Орешник и Дуганово. В Свиленградска околия се изграждат нови бежански квартали в пет селища с общо 305 къщи. Бежанците били оземлени, получили и финансова подкрепа от държавата. Развиват се зърнопроизводството, животновъдството, тютюнопроизводство и отглеждането на технически култури.

Камиларството в Тополовград е интересен и уникален за България поминък. Отглеждането на камили е характерно за някои български села в Дедеагачко, Гюмюрджинско и Малгарско, бежанци от които се преселват в Тополовград. Животните се използват за превоз на товари и в земеделието. Камиларството в Тополовград съществува до края на 60-те години на XX век.

Камили в Кавакли - 1932г.

Флаг и Палеокастро

ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ ОТ СТАРИ ВРЕМЕНА

Скална църква „Св. Пантелеймон“ - с. Михалич

Крепост „Букелон“ - с. Маточина

Скално светилище на слънцето - Палеокастро

Сакар планина обитавана още от дълбока древност до наши дни, е скъпала в себе си множество интересни паметници на говешката култура (дейност). Сакар пази много съкровища на говешките ръце и ум, крие много тайни от отдавна отминали времена. Този край на България е скъпал в себе си интересни културно исторически забележителности от различни епохи. Те са богатство за България, посетете ги, вижте ги, докоснете се до тях. Почувствайте полъха от стари времена, потопете се в миналото и ще усетите силата, духа, мъката и стремежите на хората живели преди нас.

*Останки от долмени в местн. „Пясъците“
- с.Планиново*

Камбаната на с.Присадец

Тютюн - с. Радовец

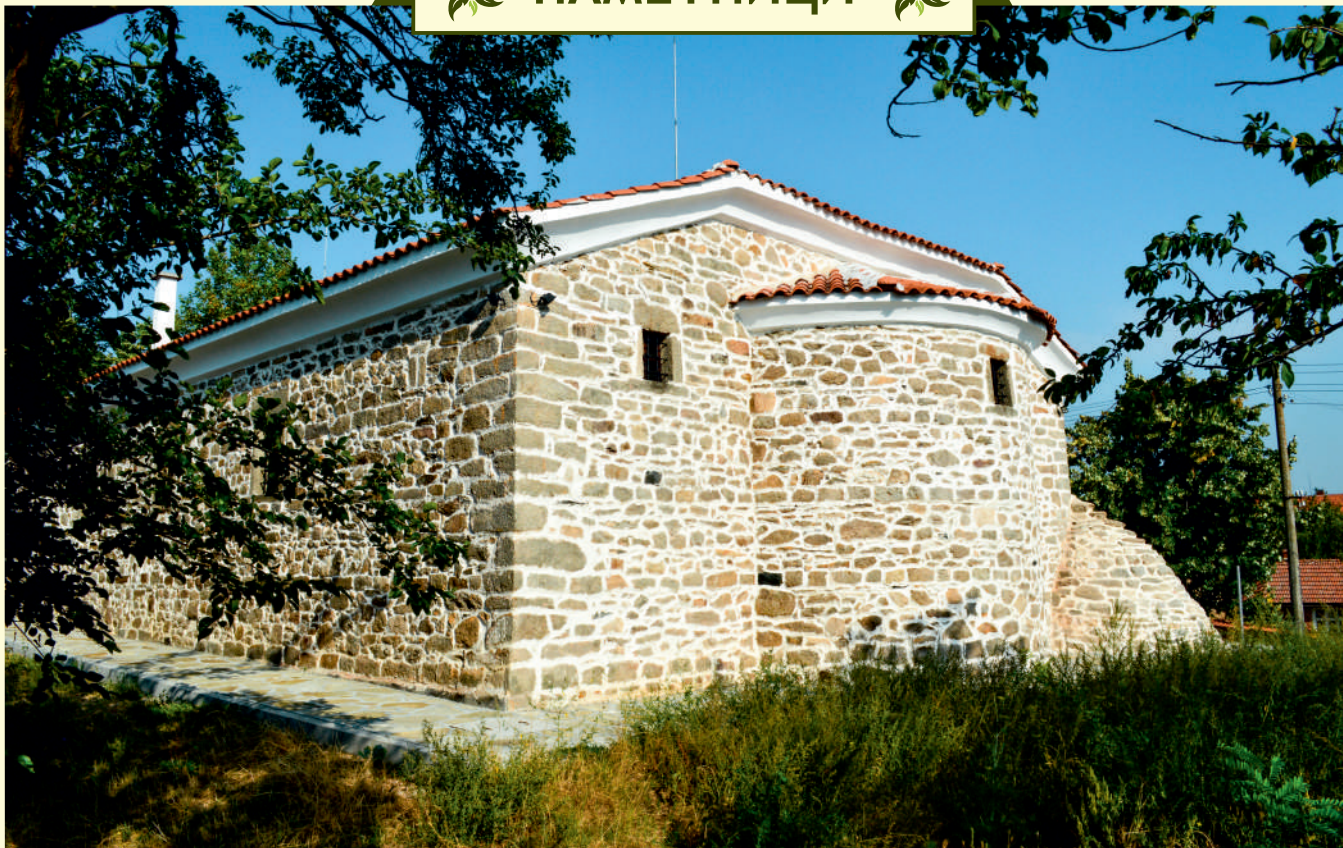
24 май ден на Тополовград

Пълна маса с блягинки

ПАМЕТНИЦИ

Храм „Св. Георги“ - с. Хлябово

ПАМЕТНИЦИ ОТ АНТИЧНОСТТА И СРЕДНОВЕКОВИЕТО

Трикамерен долмен „Начови чаури“ - с.Хлябово

Двукамерен долмен „Бялата трева“ - Сакар планина

Най-старите и загадъчни запазени произведения на човешката ръка в Сакар планина са мегалитните паметници. Столетия преди новата ера в Сакар се е развивала уникална мегалитна култура, паметници на която са съхранени и до днес. Тези строежи от гигантски камъни се наричат “мегалити” (от гръцки: мега - голям и литос - камък). Археолозите ги отнасят към периода XII-VII в. пр. Хр. Различават се три вида мегалити: долмени, менхири и кромлехи.

Долмените представляват продълговати единични или двойни камери (помещения) от естествени или грубо обработени каменни плочи, забити в земята и отгоре покрити с друга голяма каменна плоча. В зависимост от направата им са открити и изследвани няколко вида долмени - еднокамерни, с или без вход (коридор, дромос), двукамерни с дромос и трикамерни. Блоковете и плочите, от които са изградени повечето от долмените достигат дължина от 1-3,5 м, ширина от 0.60 до 2.10 м и дебелина от 0.15 до 0.60 м. По голяма част от долмените са направени от еднакъв петрографски (скален) материал, взет от околността на долмена, но има и такива, на които един или два камъка имат качествено различен състав от другите, те са били донасяни от по-далечно място. Около долмена били забивани големи камъни /крепиди/ с форма на кръг или квадрат.

ЗА КАКВО СА СЛУЖИЛИ ДОЛМЕНИТЕ?

Долмен в местност „Мангъра“ - с. Хлябово

В миналото хората наричали долмените пещери, капаклийки, капаци или капакли таш, покрити камъни, змейови дупки, змейови камъни, но всъщност наложилото се име долмени има келтски произход и означава буквално каменна маса. За какво са служили долмените?

Направените проучвания и изследвания на долмените дават основания на специалистите да изложат хипотезата, че това са надгробни паметници, в които тракийското население от района на Сакар е погребвало своите мъртъвци без изгаряне на телата. Тези интересни мегалитни паметници на човешката култура се появяват по нашите земи в периода от XII в. пр. Хр. до VII-VI в. пр. Хр. Така те се нареждат сред най-ранните монументални гробници в Тракия.

В района на Сакар в началото на XX в. според проф. Г. Бончев е имало 474 долмена, от които 410 с проста камера и 64 с двойна камера. Броят им е бил доста по-голям, тъй като проф. Бончев не е изследвал южен Сакар, който тогава е бил в турска територия. Сега броят им възлиза на около 40. Очевидно голям брой долмени са били унищожени от хора, невежи по отношение на историческата и културната им стойност.

Част от скално светилище „Каменна могила“ - с.Хлябово

Всичко това дава основание Сакар планина да бъде наречена мегалитен парк. Запазени долмени и останки от тях има в землищата на селата Хлябово /местностите Нъчеви чеири, Бялата трева, Гайдаров дулап, Мангъра, Стоева круша, Бекир соват, Гердемско кули, Кралева сая/, Българска поляна /местностите Славова кория, Пещерите, Щумпалова кория, Терзи кая, западно от вр. Картал кая/, Сакарци /местностите Капаклийка, Клифтинова нива, Жельов гьол, Бакалов кладенец/, Радовец /местностите Капаклия, Айвалъка/, Планиново /местностите Солища, Пещерите, Манда гьол, Трънката/, Изворово /местностите Шеклярите, Капаклийка, Маня, Маща, Кокоши баир/, Черепово /местностите Манева сая, Селището, Берекет байр, Голям баир/, Дрипчево /местностите. Чаирите (Гъонови чаири), Гиджем мезар и Каваците/, с.Васково /местност Баямлъка/, с Браница /местност Чешитка/, Младиново /местностите Керез тепе, Кара окуш, Тачова нива, Пехливан баир, Таш тепе/, Оряхово /местностите Ешменджика, Капаклийката, Керез дере/, Дервиш могила, Студена /местността Капаклия/, Главан, Лисово /местността Далак бунар/ и др.

Еднокамерен долмен „Евджика“ - с. Хлябово

Особен род долмен, наречен “Евджика” (къщица), се намира южно от село Хлябово. Той е издълбан в гранитогнайсови скали. Долменът се състои от камера, в която се влиза през правилно засводен вход - висок и широк около 1,5 м. Помещението е трапецовидно по напречен и надлъжен разрез, вдълбано е навътре в скалата около 2 м. По ръба на отвора има изсечена дълбока рамка - жлеб, в който се поставяла вероятно каменна плоча за врата. Вътрешността на стените са украсени с изчукани кръгчета, гравирани с множество дупчици. По скалната стена отпред са издълбани десет ямички с различна форма и големина, чието предназначение не е известно.

с. Овчарово - Менхир

Менхирите са уединени побити камъни, свързвани вероятно с религиозни обреди, но точното им предназначение е все още неизвестно. В района на Сакар планина менхир има при с. Овчарово. Известен е сред местното население още като Чучул камък, и представлява грубо оформена каменна колона висока 2.20, забита в земята. Допреди 50-70 години около камъка се е провеждал събор на Димитровден, тук са играели хора по време на постите от Загевезни до Великден. Менхирът е забележителен култов паметник от времето на траките, и е единственият запазен не само в България, но може би и в цяла Югоизточна Европа.

Интересен култов обект от тракийско време в района е скалното светилище при връх “Палеокастро” (Стара крепост) - 424 м. Това е уединен връх, който се издига над цялата околност и от който има добра стратегическа видимост на голямо разстояние. На юг се вижда целия масив на Сакар планина, на изток при ясно време се виждат Дервентските възвишения, на север Манастирските възвишения, а на запад хълмистото Сакарско подножие. По скалите на върха и подножните му части има издълбани над 180 вдлъбнати и изпъкнали кръгове, наподобяващи слънчевия диск, предполага се, че тук е било скално светилище на слънцето, съществувало около X - V в. пр. н. е. На върха е била изградена и крепост съществувала през Античността и Средновековието. На север от крепостта са намерени много останки от голямо селище - основи на стари сгради, големи тухли, много керамични фрагменти, остриета от стрели и копия, аксесоари за украса на бойно снаряжение, накити, монети.

Палеокастро панорама

Най-ранната монета намерена край Палеокастро е от V в. пр. н. е., а най-късната е от XII в. от н. е., от това може да се направи извода, че това място е било обитавано близо 1500 г. Изградена от траките, тя била последователно използвана от римляни, византийци, българи, вероятно е била завладяна и разрушена при нахлуванията на кумани и печенези през XII век.

Друг интересен култов обект от тракийско време в Сакар е разположен северозападно от с. Доситеево. Там където Балъчка река се провира покрай големи канари, тук е тракийското светилище Хасарчето или Кончето. Светилището е високо горе, обхващато една скална китка, надвиснала над реката.

Проучванията показват, че светилището е съществувало през ранножелязната епоха, може би и по-рано, през бронзовата.

Долмен в местност „Жельов гьол“, с.Сакарци

Като култови места са използвани и скалните площадки оттатък реката. Специфичността на светилището подсказва един активен култов живот в района, в който хората са почитали скалите, от които са отправяли своите молитви и жертвоприношения към почитаните божества.

Антични скални светилища има още при вр. Каменна могила южно от с. Хлябово, при вр. Казларкая северно от с. Лисово, при Големия камък северозападно от с. Черепово, югоизточно от с. Изворово и на други места.

В пределите на Сакар са установени над 70 крепости и селища. Те са били изградени на стратегически места, удобни за обитаване, край извори и реки. На главните пътища били изградени и пътни станции. Повечето от селищата и крепостите водят началото си още от тракийско време, но са имали свой живот и през римската и византийската епохи, а някои от тях продължават своя живот и функции по време на първото и второто български царства. Голямата част от селищата и крепостите са разрушени и почти напълно заличени. Но все още има останки от няколко крепостни съоръжения и селища, които представляват интерес за посещение.

БУКЕЛОН - АНТИЧНИЯТ ПАЗИТЕЛ НА ДОЛИНАТА НА ТУНДЖА

Букелон

Крепостта Букелон /Вукелон/ при с. Маточина, е една от най-добре запазените военни постройки у нас. Този самотен страж се извисява над с. Маточина и долината на р. Тунджа, до самата граница с Република Турция (38 км югоизточно от Тополовград, 40 км североизточно от Свиленград). Още през късната античност римляните оценили ключовото местоположение на възвишението над най-краткия път по долината на Тунджа, водещ към Адрианопол и Константинопол. Останките от крепостта представляват едно величествено зрелище дори и за неизкушените от историята любители.

Букелон

Крепостта, която опасва билото на хълма, е широка около 65 метра и е дълга 150 метра. До днес от нея е оцеляла внушителна 18-метрова кула - един от малкото добре запазени паметници от това време. Стените на кулата са градени от ломени камъни и пояси от четири реда тухли, споени с бял хоросан. Тя е била издигната на три големи етажа, до които се е стигало по дървени стълби. Запазеното укрепление принадлежи към така наречените вътрешни кули или донжони - самостоятелно укрепени сгради в очертанията на големите крепости, които са служели за наблюдение и последна защита, а в мирно време били използвани за жилище на феодала и неговото семейство. Тя обхваща три части - правоъгълна кула, полуцилиндрично тяло от изток и тесен коридор на запад.

Букелон - Цитадела

По очертанията на билната заравненост на хълма едва, едва личат останките на разрушена крепостна стена, а тясната седловина, която свързва хълма с околния терен, е била прокопана с ров, над който вероятно е имало подвижен мост. Според строителните особености на кулата най-вероятно е тя да е била построена през периода XII - XIV в. върху развалините на по стара крепост, на която принадлежат останките на крепостната стена.

Крепостта е била най-близката охрана на Одрин от север. Първи сведения за крепостта дава Амиан Марцелин в описанието на разгрома на римската армия в битката край Адрианопол (Одрин) от разбунтувалите се готи, водени от Фритегерн през 378 г. Тогава император Валент (364-378 г.) е ранен, а по-късно умира от раните си. Предполага се, че сраженията били в околностите на крепостта, отстояща само на 15 км от Одрин.

През Средновековието поради близостта си с ромейската столица и Адрианопол, укреплението по-често е принадлежало на Византия, отколкото на България. Вукелон е бил превзет и разрушен при походите на хан Крум през 813 г. и името му е изписано на триумфална колона от Плиска. Близко до крепостта на 14 февруари 1205 г. българските войски, водени от цар Калоян, разбили рицарската армия на латините и пленили техния император Балдуин Фландърски. Според легенда след паметната победа на цар Калоян плененият фламандски граф и латински крал Балдуен де Фландър прекарал няколко дни затворен в кулата на Букелон, която оттогава местните наричат Балдуинова. Оттук е отведен в столицата Търново, където умира.

През 1328 г. при настъплението на армията на цар Михаил III Шишман по долината на р. Тунджа във византийските предели гарнизонът сам предал крепостта на българите. Там българският цар престолял един месец, очаквайки ромейската войска. Император Андроник III изпратил пратеници в българския стан, започнали дълги преговори. Искането на цар Михаил-Шишман да замени Вукелон за Созопол останало без последствия, но все пак било постигнато споразумение и той върнал крепостта на Византия срещу голям откуп.

В края на своето съществуване крепостта вероятно е служила за отбрана от османските завоеватели, от които е била в последствие разрушена. Според едно съобщение от 1664 г. крепостта при с. Маточина е била вече изоставена, а околността и е била обрасла с вековни гори.

В Сакар планина като важен стратегически район през античността и средновековието били изградени голям брой крепостни съоръжения, но историята събитията, хората и времето не пожалили тези каменни твърдини. Днес те са жалки останки, обрасли с треви и храсти, а тук са звънтели мечове, ехтели са бойни викове, умирали са хора. Неумолимо се върти колелото на времето незнайно накъде и докога.

Останки от средновековна крепост има до най-високия връх на Сакар - Вишеград - 856 м. Тя е с площ 3 хектара. Запазени са части от крепостната стена с дебелина 2,5 м, както и основи на сгради. Укреплението е тракийско, но е изпълнявало функции и през Средновековието. При археологически проучвания е открита каменна тракийска гробница на воин, ориентирана в посока изток - запад. Архитектурният и план наподобява надгробно съоръжение с формата на гръцки храм. До крепостта няма достъп, тъй като се намира във военно поделение на българската армия.

Край село Българска поляна, в местността “Калето”, на 3.5 км в югоизточна посока от селото, има останки от антична и средновековна крепост. Намерени са керамични фрагменти от тракийско време и Средновековието.

Останки от средновековния епископски град Скутарион /малък щит/ се намират северно от с. Щит в местността Биргото. На около 2 км южно от село Главан, върху билото на един от северните ридове на Сакар планина се намират останки от крепостта “Балзена” /Калето, Градището/. Крепостта се е намирала върху билото на силно издължен хълм с надморска височина 538 м, от който се открива широк изглед на юг и изток. Предполага се че, крепостта е изградена през V в. на мястото на тракийско укрепление.

Останки от средновековния епископски град Агатоники са открити край с. Оряхово.

На хълма Хисарлъка край Канаплийската махала в северната част на Свиленград личат останки от античната крепост Бурденис /Бурдипто/.

Крепостта Стара Левка, е разположена на един полуостров със стръмни брегове, образуван на един от завоите на р. Левченска, южно от сегашното с. Левка.

Останки от средновековни крепости има и край с. Сладун, с. Михалич, в местността Хисаря северно от гр. Любимец, на Текебаир, между селата Овчарово и Богомил, в местността Бахчите южно от с. Изворово, на левия бряг на р. Марица южно от с. Българин.

Главните транспортни артерии за района са преминавали от двете страни на планината. В южната част на Сакар преминавал един от най-важните пътища през античността и средновековието за Балканския полуостров, който свързвал Европа с Ориента. *Via Diagonalis* - това е Големият път, свързвал Рим и Константинопол - столиците на Източната и Западната Римска империя. На територията на Сакар са останали не само следи, но и цели отсечки от пътя на няколко места - в землището на селата Овчарово, Браница и Изворово.

Римляните строели пътищата си по определени правила - полагали се няколко добре утъпкани пласта с различен състав от пръст и камъни за отвеждане на водата, а повърхността отгоре била настилана с каменни плочи, което ги правело дълготрайни и здрави - така те са оцелели до днес.

По цялото протежение на пътя през римската епоха са били разположени пътни станции - едните са служели само за смяна на конете и почивка, а други и за нощуване.

Често до тях имало и укрепление с военен гарнизон за защита на станцията и пътниците.

В тази отсечка на пътя имало две пътни станции. По-малката - Пале, била разположена западно от Харманли, вероятно между селата Овчарово и Тянево. Втората станция е в землището на село Изворово, тази станция се наричала *Castra Rubra* (Кастра рубра), или Червена крепост. Други две станции - Рамис и Бурдипта били изградени в близост до Свиленград. През западните части на планината преминавал друг важен път от античността - *Via Singidium* или *Via Militaris*, който свързвал Централна Европа с Балканския полуостров.

Други важни пътища в района през Античността свързвали Адрианопол с античния град Кабиле по долината на р. Тунджа и от Адрианопол за Августа Траяна /Верея/. Вторият преминавал диагонално през Сакар планина. Останки от тези пътища все още личат на 4 км западно от селата Филипово и Присадец, по вододелния рид между реките Мангъра и Фишера. Интересни религиозни паметници от ранното Средновековие в Сакар представляват скалните църкви от X век край селата Маточина, Михалич и над манастира „Св. Троица“ край с. Устрем.

СКАЛНАТА ЦЪРКВА ДО С. МИХАЛИЧ

Скална църква „Св. Пантелеймон“ - с. Михалич

Скалната църква до с. Михалич е сред най-добрите образци на християнската скална архитектура на територията на България:

Намира се на километър южно от селото, на стръмния западен склон на скалисто възвишение. Издълбана е във варовикова скала. Строителите са се постарали да ѝ придадат форма на елегантен кръстокуполен храм с полукръгъл олтар и две странични полукръгли конхи /абсиди/. Вътрешното пространство е с размери 12 м. на 11 м. Отгоре в скалата е издялан красив купол. Той има диаметър 5.5 м и височина 6 м. Входът на църквата представлява монументално, изсечено в скалите стълбище от 14 стъпала. Вероятно над откритото стълбище някога е имало дървен навес, дупките от който личат в съседните скали . Предполага се, че църквата е построена в периода X-XI в. Местни хора са съхранили името на храма, като нарекли местността „Ай Пандо” („Св. Пантелеймон”). Неслучайно и сега там има оброчище. По празници хора от околните селища посещават древният храм, извършват християнски ритуали и оставят дарове. От една скална пукнатина във вътрешността изтича вода, смятана за лековита. Дебитът ѝ е непостоянен и появата ѝ се счита за божествен знак.

Скална църква „Св. Пантелеймон“ - с. Михалич

СКАЛНА ЦЪРКВА ПРИ С. МАТОЧИНА

Скална църква „Декили кая“ край с. Маточина

Скална църква при с. Маточина. Разположена е до самата граница на България с Турция, на 2 км. югозападно от с. Маточина. Местното население я нарича «Декили кая». Издълбана е в северозападния стръмен варовиков скат на граничен хълм. В църквата се влиза през засводен коридор, дълъг 14 м., а самата тя е оформена като правоъгълно помещение. Вляво от входа личат няколко изсечени в скалите стъпала, които водят към билото на възвишението. От там се откриват красиви гледки на север към Сакар и на юг към р. Тунджа и Одринското поле.

ВЕХТАТА ЦЪРКВА

Вехтата църква или Караколювата дупка

Вехтата църква представлява пещера, разположена на около 400 м. западно над манастира „Света Троица” край с. Устрем, на западния склон на варовиково плато над р. Манастирска. Помещението е с дължина 8 м и ширина около 6 м, с множество вдлъбнатини и ниши по стените и сводовете. Църквата не е оформяна допълнително, запазена е естествената конфигурация на скалите. Почти всички ниши и плоскости са изписани направо върху голия камък. От сводовете на Вехтата църква сълзи вода, която в миналото смятали за светена и лековита. По време на големи празници като Спасовден, Гергьовден, Св. Троица, Свети апостоли Петър и Павел и др. тук идвали хора от близо и далеч, за да се измият и получат изцеление. По късно местното население нарекло пещерата Караколюва дупка, защото имала славата на скривалище на известния хайдутин.

АРХИТЕКТУРНИТЕ ПАМЕТНИЦИ

Женски манастир „Св. Троица“ - Сакар планина

Архитектурните паметници, запазени в Сакар от времето на турското робство, са християнски църкви и параклиси, училища и къщи, строени предимно в периода XVIII - XIX в., монументални строежи край главния път по долината на р. Марица при Харманли и Свиленград от XVI в. и мюсюлманското теке при с. Богомил. Мостът на река Марица при Свиленград е построен през 1529 г. по нареждане на Мустафа паша, везир на султан Сюлейман I Великолепни. Той е значимо за времето си съоръжение с дължина 295 м и широчина 5.5 м. Около него възниква селището Мустафа паша, което през втората половина на XVI в. става град. Платното на моста е изградено от каменни плочи, разположени върху иззидани дялани камъни, между които има 20 сводести отвора за пропускане водите на р. Марица. Парапетите също са изградени от каменни блокове, по 353 броя от всяка страна. В средата на съоръжението има надпис за съграждането му. Днес моста свързва двете части на Свиленград. Той е паметник с национално значение и е под защита на ЮНЕСКО.

Сред архитектурните шедьоври от времето на турското робство в гр. Харманли се откроява Сводестият (Гърбавият) мост над старото корито на река Харманлийска /Олудере/. Сега под него не тече река, защото е отбита встрани. Той е сред големите пътни съоръжения, строени в османската империя през XVI в. Построен е от камъни и е с павирана настилка. Старите пътешественици обикновено съобщават за шест свода, но днес личат главно три свода на моста, най-големият от които е средният, широк повече от 20 метра. Перилата са високи около метър. На специално място е поставена мраморна плоча с надпис на турски език: „Светът е един мост, по който минава пътят на царя и бедняка. Който върви по правия и справедлив път, намира спасение при Бога. Като видях свършека на моста, аз, молейки се богу, сам казах надписа. Във времето на Сиавюша се построи тоя великолепен мост, година деветстотин деветдесет и трета (1585 г.)”. Сводестият "Гърбавият" мост е ням свидетел и символ на една безвъзвратно отминала епоха, днес той е културноисторическа забележителност на гр. Харманли /обявен за паметник на културата/.

В центъра на Харманли се намират останките на т.нар. кервансарай - първата голяма постройка в Харманли (1510 г.) За неговото изграждане било мобилизирано цялото българско население от Одрин до Хасково. Всички села са били задължени да дават ангария с коли, добитък и хора. Зидарите и майсторите също били българи. Смята се, че сградата на кервансарая е вдигната по заповед на Мустафа паша, а по-късно е бил доизграден и обновен от Сиавюш паша. Солидната монументална постройка на кервансарая поразявала и чуждите пътешественици, които минават през Харманли, и е споменат в много пътеписи. В приблизително някогашния си вид кервансараят се запазва чак до 1866 година, накрая той служел за устройване на есенния панаир Карабаа. Поради загубване на своите функции сградата започнала да се руши. Разрушаването на сградата продължило и след Освобождението, когато с материали от кервансарая били построени болницата, училището и военната казарма в Харманли. Днес има запазена само една стена с порта в средата, зидана от камъни, тухли и хоросан.

Споменатите до тук архитектурни забележителности от XVI в. са изградени по най-важния път в Европейска част на Османската империя. Във вътрешността на планината, единствено, самотно, някак не на местото си стои текето при с. Богомил. Според оскъдните данни, с които се разполага, текето е било построено през 1541 г. от самия Хазър баба, който по-късно бил погребан в него. Смята се, че той е живял в района и е владел голяма част от земите и селата наоколо. Хазър баба е бил алиански светец и вероятно е разпространявал исляма по тези земи. / Алиани (алеви, казълбаши, мюсюлмани-бекташии) се наричат последователи на религиозно течение в неортодоксалния ислям - алианство, езотерична форма на суфизма. Почитат Али ибн Аби Талиб, зет и първи братовчед на пророка Мохамед, когото смятат за еманация на Аллах, с което са близки до шиитите. Счита се, че алианите са потомци на една от групите суфи-дервиши (проповедници), пристигнали на Балканите през XV век, за да поддържат духа на отоманските войски и да помагат за интегрирането на новозавоюваните народи в империята. /

След Освобождението текето е било превърнато в християнски храм. През 1959 г. на текето е върнато старото предназначение и са поправени внесените конструктивни изменения.

Женски манастир „Св. Троица“ - Сакар планина

Осемнадесети век бележи началото на Българското възраждане, свързано с разширяване и задълбочаване на стопанските отношения, духовен разцвет и национално израстване на българите. Формира се общонароден писмен и говорим език, което стимулира развитието на националната книжнина и литература. Развиват се националната просвета и култура, възникват множество училища и читалища. През периода на втората половина на XVIII и през целия XIX век в района на Сакар планина са били изградени голям брой християнски религиозни и обществени сгради /църкви, параклиси, училища/. Култова християнска светиня за Сакар и Югоизточна България от Възраждането до наши дни е манастирът „Света Троица“. Намира се на 11 км югоизточно от Тополовград, в землището на с. Устрем. Районът е място с повишена земна енергия, с разломни нарушения в земните недра, на границата между стария триас и младите неогенски и кватернерни наслаги. Над обителта се издигат стръмни варовикови скали, обрасли с габър, ясен, тръни и хвойна. Край нея сред камънаци, под сянката на орехови дървета, тихо ромоли река Манастирска.

Женски манастир „Св. Троица“ - Сакар планина

Манастирският комплекс включва църквата „Св. Троица“ (1836 г.), стопанска сграда и жилищни постройки. Църквата е изградена от камък, трикорабна, едноабсидна, безкуполна и е сред най-просторните манастирски храмове в България. (12 м на 18 м). В основите ѝ е вградена старата църква „Свети апостоли Петър и Павел“, чиито иконостас послужил за образец при изработването на новия. Архитектурното оформление и строителният план на църквата са с опростени и изчистени форми. Осем цилиндрични колони посредством дъги поддържат дървения свод, стените са гладко измазани и са без стенописи. Иконите са от XIX и XX век. Под църквата има костница, до която се слиза по каменни стълби.

Посетителите влизат през порта в новото крило на обителта, построено след пожар през 1951 г. Вляво е църквата, отдясно е ниската стопанска сграда, а настреща се издигат старите жилищни постройки. Стопанската сграда е изградена върху дебели дъбови подпори, със стени от здрави дървени решетки. Жилищните помещения са двуетажни, с открити дървени чардаци, крепени на дъбови колони. Тази малка симфония от посивяло дърво, бяла зидария и стари керемиди, двете белокаменни чешми, от чиито чучури струи студена вода, впечатляват и оставят ярки спомени.

Параклис „Св. Марина“ в с.Сакарци

Манастирът „Света Троица“ и Вехтата църква /Караколювата дупка/ са обявени за паметници на културата. Тук през цялата година идват гости от България и от чужбина. Разполага с капацитет от 40 легла. Храмовият празник е на Петдесетница (подвижен, през м. юни), когато тук идват хиляди хора от близки и далечни села и градове.

В периода на Възраждането в много селища били изградени християнски храмове, голяма част от които са запазени и до днес. Те са средища с голямо значение за укрепване на българщината и запазване на християнството и традициите в Сакар. В много от тях има запазени ценни икони, утвар, книжнина, иконостаси и стенописи. Населението в района на Сакар изповядва източното православна религия.

Храм и спасител - Тополовград

Интерес представлява и църквата „Св. Троица“ в Свиленград (1834 г.), построена с доброволни пожертвования на българите от трите махали на града и вероятно затова е наречена „Св. Троица“. При опожаряването на града през 1913 г. църквата също изгаря, но формата и била запазена при възобновяването. През 1847-48 г. към нея е построено първото светско училище в града. Религиозни средища от възрождането са и църквите в селата Щит - „Св. Богородица“, построена през 1792 г., църквата „Св. Димитър“ в с. Ерусалимово, построена през 1836 г., църквата „Успение Богородично“ в с. Михалич, църквата „Св. Иван Богослов“ в с. Дервиш могила, църквата „Св. Димитър“ в с. Левка, църквата „Св. Атанас“ в с. Димитровче, църквата „Св. Петка“ в с. Оряхово, църквата „Свето Възнесение“ в с. Момково, църквата „Св. Апостоли Петър и Павел“ в с. Георги Добрево.

В гр. Харманли храма „Св. Атанасий“ е бил построен през 1835 г. със средства и дарения от местното население. Интерес в района представляват църквите „Св. Иван Рилски“ в с. Доситеево, построена през 1836 г., църквата „Св. Георги“ в с. Дрипчево, построена през 1848 г., църквата „Св. Димитър“ в с. Овчарово, построена през 1867 г., църквата „Св. Богородица“ в с. Българин, построена през 1875 г., църквата „Св. Неделя“ в с. Черепово построена през 1874 г., църквата „Св. Архангел Михаил“ в с. Главан, църквата „Св. Богородица“ в с. Браница, църквата „Св. Архангел Михаил“ в с. Изворово, църквата „Св. Георги“ в с. Рогозиново.

Храм „Св. Георги“ в Тополовград

В Тополовград има четири църкви - най-старата „Св. Богородица“, е била построена около 1800 г., а новата църква „Св. Богородица“ е била построена през 1936 г. след развалянето на старата, на същото място. Църквата „Св. Георги“ е била построена през 1830 г., църквата „Св. Пророк Илия“ е била построена през 1870 г. и най-новата църква „Св. Петка“ е била обявена за такава през 2002 г., преди това е била параклис. В селата на района: в с. Орлов дол - църквата „Св. Димитър“ е била построена през 1838 г., в с. Орешник - църквата „Св. Петка“ е била построена през 1840 г., в с. Хлябово църквата „Св. Георги“ била построена през 1849 г., в с. Княжево църквата „Св. Димитър“ е била построена през 1849 г., в с. Устрем църквата „Св. Димитър“ е била построена през 1857 г., в с. Дуганово църквата „Животоприемний източник“ била построена през 1866 г., в с. Чукарново църквата „Св. Богородица“ е била построена през 1867 г., в с. Мрамор църквата „Архангел Михаил“ е била построена през 1872 г., в с. Синапово църквата „Св. Пророк Илия“ била построена през 1878 г., в с. Доброселец църквата „Св. Петка“ била построена през 1878 г., а новата през 1912 г.

Храм и Спасител

Село Мрамор - център

Все още в много от населените места в района има запазени някои обществени сгради от възраждането, като училище "Христо Попмарков" в Свиленград, създадено през 1848 г. и значителен брой жилищни сгради, които показват строителните традиции и особености характерни за този район на България. Немалък брой къщи от средата и края на XIX век все още са запазени в Тополовград, Орешник, Мрамор, Синапово, Капитан Петко Войвода, Черепово, Дрипчево, Дервиш могила и др. От времената, когато хайдутите обикаляли Сакар планина и са намирали в нея сигурна закрила и убежище са останали предания и легенди за местности, в които е имало хайдушки скривалища. Като такива са известни района на манастира „Св. Троица“ при с. Устрем, скалните образувания: “Бръснарския стол” северно от вр. Вишеград, Горната Ада, Хайдушката пещера и Караколювата къща /пещера/ северно от с. Дрипчево, местностите: Казана, Дяволската църква, Станкова къща и Маслинова река, Милиновото кладенче и скалата Родния камък при с. Доситеево, Караколювоята дупка при местност „Големите камъни“ северозападно от с. Черепово, Петкова чешма южно от с. Костур, местн. Вълчаново изворче в землището на с. Лисово и др.

Интересни забележителности в района от XX век представляват някои религиозни обекти, жилищни сгради в Харманли, Свиленград, Тополовград, паметници на загинали във войните за свободата на България в Свиленград, Сладун, Маточина, Райкова могила, Любимец, Симеоновград, Радовец, Устрем, Хлябово и др. Интерес представляват експозициите на музеите в Харманли, Свиленград, Тополовград, както и някои сгради от съвременността.

Сакар планина, обитавана още от дълбока древност до наши дни, е скътала в себе си множество интересни паметници на човешката култура. Сакар пази много съкровища, сътворени от човешките ръце, крие много тайни от отдавна отминали времена. Този край на България е скътал в себе си интересни културно-исторически забележителности от различни епохи. Те са богатство за България, посетете ги, вижте ги, докоснете се до тях. Почувствайте полъха от стари времена, потопете се в миналото и ще усетите силата, духа, мъкмата и стремежите на хората живели преди нас.

Западен Сакар към с. Браница

ХОРАТА НА САКАР ПЛАНИНА

Хората на Сакар планина

Хората на Сакар планина са неразделна част от триадата природа, история и човек. Те са живата памет, за стари времена, за морен труд и жътва златна, за хора и седенки, за шумни събори и тихи погребения, за тъжни песни и весели свирни, за вкусни гозби и тежки вина.

Туршия от грозде

Гостоприемството на местните хора, очарованието на природата, множеството паметници, напомнящи за отминалите времена ще ви помогнат да се разтоварите от стреса на ежедневието и ще ви накара да почувствате очарованието на естествените удоволствия. В уханията и вкуса на селските гозби, в омая на виното и в огъня на лютата ракия, в сладките приказки и в народните песни, в старите истории и във веселите закачки, в звъна на чановете и в песента на петлите, в ромона на водата и в тишината на безкрая ще откриете чудесни условия за отмора и почивка.

Населението на Сакар е една чудна смесица от старо местно население с придошли българи бежанци от Тракия и Егейска Македония в началото на ХХ в. С богатата си култура и традиции тази общност е неразделна и интересна част от българската нация.

Когато и да дойдете в Сакар - през зимата, когато духа севернякът и носи снежни парцали, през пролетта, когато се носят божествените свежи ухания на природата, през лятото, когато гореща мараня обвива хълмовете или през есента,obaгрила планината с чудна палитра, винаги ще ви посрещне с приятни изненади. С оживени празници, фестивали, събори и чествания, с вкусни, домашно приготвени гозби, с вина, ракии и селска зимнина, със сладка приказка. Сакар планина е гостоприемна през всеки сезон от годината, очарователна и неповторима.

Леля Дженка представя сладкия чукуан чесън

Традиционни християнски празници. Всеки празник си има своето място, своята тежест и уважение. На Димитровден /26 октомври/ започва зимата /според народната традиция/, правят се курбани, гадае се времето, организират се събори в с. Устрем, с. Орлов дол, с. Главан, с. Овчарово, с. Левка, в с. Българска поляна и с. Черепово на /8 ноември/. На празника на Светите безсребърници Козма и Дамян /1 ноември/ е събора на с. Доситеево. На Архангелов ден /8 ноември/ се коли курбан в /при/ черквата на с. Мрамор, а на събора се събират хората от цялото село. Празникът на Св. Мина /11 ноември/, покровителят на всички, които са загубили нещо и помагач да го намерят, кара и хората от Ерусалимово да се връщат в родното огнище, за да намерят и се срещнат на събора с близки и приятели. В края на ноември на празника Въведение Богородично /21 ноември/ има събори в с. Свирково и с. Изворово.

Коледа

После следват празниците от зимния християнски календар- Андреевден, Варвара, Сава, Никулден, Игнажден и така до Коледа и Нова година. Тогава тръгват коледарите с песни и благопожелания в тихата, свята нощ. В с. Устрем и с. Студена се тачи и обичая Коледна звезда, който се изпълнява от деца в селото. Към 19-20 часа те обикалят домовете, като носят светеща звезда с иконата на Св. Богородица. Пеят песни за Рождество Христово и благославят за здраве, а хората им дават кравайчета, орехи, сушени плодове и др. В по късните часове тръгват коледарите, предвождани от мърмарин, те обикалят махалите и пеят за здраве и благоденствие. Коледарите са желани и чакани гости във всеки дом на селища от района.

Джамали 01.януари кукери - с. Орешник

Във Святата нощ се събират фамилията край богатите трапези и весело пукащите печки. Отива си годината, а на Сурва, идват благопожеланията на малките сурвакари, които стоплят душата и радват сърцето. С настъпване на Новата година в Орешник Джамали огласяят с хлопки и веселба селото. Джамалите са маскирани младежи, които обикалят от къща на къща, за да прогонват злите сили и да благославят за здраве и берекет. Облечени са в необработени овчи и кози кожи. Шиенето на една джамала става бавно и изисква доста време. На кръста на всяка джамала има колан със закачени тунчове (звънци, чанове).

Освен джамали (подобни на кукерите), в групата има момчета, преоблечени като момичета, и пепелаши, които носят на раменете си кожени торби с пепел, за да пръснат хората за здраве.

Празнична трапеза в края на годината - кокошка, орис и кисело зеле

Шествието е съчетано с комични елементи - докато обикалят селото, джамалите биват “дразнени” от хората, а най-смелите зрители дори ги “предизвикват” на борба. “Момите” в групата са обект на внимание от страна на ергените в публиката. Когато някоя от “момите” се заблуди, тя може да бъде открадната от някой ерген. Тогава “пепелашите”, чиято задача е да охраняват джамалите, се втурват да заловят крадеца и да върнат момата и така през целия ден.

Печена тиква с орехи и мед

Зимните празници продължават на Йорданов ден /Водици/, Ивановден, Бабин ден с женската веселба и хора, и тъй до Трифонов ден. Трифон Зарезан в този лозарски край на България се тачи много. Във всяко населено място се празнува, често два пъти, по нов стил /1 февруари/ и по стар стил /14 февруари/. На 1 февруари в лозята край Тополовград се прави празничен водосвет, зарязват се лозята, следва веселба и конкурса за най-добро домашно вино от района. В гр. Харманли на връх Трифончето край параклиса се правят курбани, за да се почете светеца покровител на лозята и виото. На 14 февруари в гр. Любимец се провежда фестивал на Сакарското вино. Веселби, песни и хора огласят цялата Сакар планина на този почитан празник.

Тодоровден в Тополовград

Краят на зимният християнски календар настъпва със празника Заговезни. Той се почита от местните хора с утвърдени от векове обредни ритуали като паленето на огньовете, блеснали по хълмовете на Сакар планина, със светлите искри от стрелите в тъмната нощ, със вземане на прошка, със завъртнатата халва и хамкане.

Дойде ли първи март, знае се, че „Марта ще докара пролетта“. Вързват се мартенички за здраве и късмет, а когато видим лястовички или щъркел ги слагаме под камък. Популярен в Сакар е разказът за братята, изпили виното на баба Марта. С него местните хора обясняват променливото време през месеца. „Баба Марта, Голям Сечко и Малък Сечко били братя и сестра. Имали общо лозе и си правели по три бъчви вино. Братята обаче и изпили виното, че като заревала баба Марта, като се разлютила, но скоро и минало, засмяла се и казала „Като са го изпили, та моите братя са го изпили, не са чужди, я“. Такава е тя баба Марта.

Скоро след това идват празничните кушии на Тодоровден, когато мало и голямо в Тополовград и с. Орлов дол излиза да се повесели и да се порадва на бързите коне и да се посмее на магарешкия рев и нравии.

Лавандула

Пролетта в Сакар е божествена, цветовете са нежни, а уханията омайващи, всичко е свежо и младо, всичко от земя за нов живот излиза. Празниците през пролетта отразяват събуждането на природата. Всички сили в нея благоприятни или враждебни, добри или лоши се събуждат. На Благовец пролетта вече е дошла, може да чуе кукувицата, гонят се змиите и гущерите, „Бягайте змии и гущери, днес е Благовещение”.

На Лазаров ден в с. Мрамор а и в други селища от ранни зори се чуват звънките гласчета на лазарките, тръгнали из селото с песни и благопожелания. Навсякъде ги очакват с радост, а къщите, в които са влезли, са честити през цялата година. След Лазаров ден е Връбница /Цветница/ с върбови клонки и цветя се ходи в храма на празнична служба и водосвет за здраве.

Великден

Най-големият празник през пролетта е Великден, с очакването на Възкресение Христово, с тържествения камбанен звън, с червените яйца, курабии, баници и отрупани трапези, с люлките и с празничните хора.

Седмица след Великден е Томина неделя /празна неделя/ тогава са съборите на с. Хлябово /последна седмица на април/ и с. Капитан Петко войвода /Дуганово/ - 2 май. На Еремия 1 май има събор в с. Чернодъб.

Гергьовден се смята за един от най-големите, тачени и хубави празници в Сакар. Той се свързва с плодородието, плодovitостта на домашните животни, благополучието и здравето на хората.

24 май - ден на Тополовград

На 21 май - Свети Константин и Елена има събор в с. Младиново, прави се курбан при останките на параклиса „Св. св. Константин и Елена“ западно от Тополовград и при църквата в с. Радовец. На 24 май се провеждат събори в селата Мустрак и Планиново. На Спасовден /Възнесение господне/ се прави курбан при параклиса „Св. Спас“ над Тополовград, молебен в с. Чукарово. Тогава са и съборите на селата Срем, Равна гора, Момково, а на втори юни - в граничните села. Радовец и Сладун.

Пролетта в Сакар е красива и омайна, но кратка. Под жаркото южно слънце всичко бързо пожълтява и изсъхва. Зеленеят се само тютюневите нивички, лозята, дивите круши, дъбовите кории и извитите като змии зелени ливади край Тунджа и Марица. През лятото животът в Сакар започва още при зори, по хладно, когато утринта се оглася от тропота на каручките и гълчавата на хората, тръгнали да напълнят кошовите с тютюн, да накосят сено за зимата и да полеят лехите, преди да е настъпила жегата.

Наближава жътва и големия празник Света Троица, храмът празник на манастира „Света Троица“ и най-големия народен събор в Сакар планина. Съборът има дълга и интересна история. Повече от две столетия при тази християнска обител се сбират хора от различни краища да почетат Светата Троица. Съборът при манастира се провежда два дни и протича с веселби, надпявания и пехливански борби. Събира се мало и голямо от Сакар планина, долината на Тунджа, пък и от цяла България. На Свети дух, ден след Света троица, жителите на с. Устрем се събират при манастира, в с. Черепово правят курбан. А на Еньовден се бере от чудните сакарски билки и се гадае за здраве и бъдеще.

Лятото е в разгара си, мараня е обвила нагорещената земя, всичко се е изпокрило по сенките и се чуват само жужащите цикади, слънцето пече ли, пече, нито едно облаче не се вижда по синьото небе, сушата е напукала жадната земя. В този горещ край на България характерни за летния сезон са молебните за дъжд и празника пеперуда.

Лято...

На празника на първоапостолите Петър и Павел има събор в с. Георги Добрево. А по време на горещниците на Св. Марина се прави курбан при параклиса в с. Сакарци. На Свети Пантелеймон изцелител - 27 юли се правят курбани при аязмото на с. Левка и при скалната църква при с. Михалич. Голям празник за района е денят на Свети Пророк Илия, който носи дъжд и градушки, като започне да гърми се казва «На Свети Илия каруците минават». На този ден се прави курбан при църквата «Св. Илия» в Тополовград. В с. Орешник мало и голямо се събират на курбан при параклиса «Св. Илия» над селото. На 2 август /Илинден стар стил/ се организират панаири в селата Студена и Синапово.

Успение Богородично или Голяма Богородица е един от най-тачените празници в Сакар планина, има традиция да се правят индивидуални курбани за Богородица.

Панаир при манастира „Света Троица“ - за всекому по нещо

В с. Дрипчево през месец август /19-21/ се прави курбан като спомен от спасяването на селото от големия пожар в Сакар през 1999 г. На 28 август ден преди празника Секновение в с. Щит има събор. През септември на Кръстов ден е големия панаир в Свиленград. На Петков ден се правят курбани в с. Орешник и при църквата «Св. Петка» североизточно от Тополовград, в с. Доброселец има събор. В с. Оряхово на Петковден /по стар стил/ 27 октомври се провежда събор, в чест на Света Петка - покровителка на селото.

Леля Петранка

Есента в сакарския край наричаме Есенчово време. Полето постепенно опустява. Запълят сивите гъсти мъгли от долината на Тунджа и Марица. Вятърът издухва и последните листа от дивите круши. Дъждовните капки по цели дни барабанят по покривите. Всичко притихва, дори и гаргите, свили се на сушина забравят да грачат.

Културен календар. В района се провеждат и много други празници, свързани с културните и обществени традиции на този край, които го правят известен в България и извън нея. В Свиленград се провежда традиционния осмомартенски поетичен конкурс и конкурса «Жената - любима и майка» и Международния фолклорен фестивал «Песни и танци без граница» през месец юни /6-8/, в който участват много певци, музиканти и танцьори от Южна България и близки райони на Гърция и Турция.

Откриване на театрален фестивал в Тополовград

През октомври в Симеоновград се провежда традиционния фолклорен фестивал «Златна есен» и есенен панаир, а на 6 декември - ден на община Симеоновград.

В гр. Любимец през месец май се провежда преглед на мажоретните състави от южна България, през юли се провеждат културни празници «Сакар», на 25 август се провежда ден на града, а на 29 септември ден на гроздобера.

Празника на гр. Харманли е на 2 май, като тържествата продължават цяла седмица, други известни събития са конкурсът "Поети с китара", националните културни празници „Извора на Белоногата”, панаира през месец октомври и мото-събора, провеждан край Харманли от 3 до 5 август.

През месец май в Тополовград в рамките на 7 дни се провежда традиционният международен фестивал на любителските комедийни театри, пантомима и сатира.

Народен събор Сакара пее - 1969г.

За деня на Тополовград 24 май се организира едноседмична празнична програма - дни на културата в Тополовград, с участието на местни и гостуващи художествени състави.

В гр. Гълъбово през месец май се провежда традиционния събор на гъдуларите «Янко Петров», през септември се провежда традиционен есенен панаир, а през месец ноември празника на гр. Гълъбово.

Интерес представлява националения фолклорен фестивал „С песните на Кичка Савова” - м.април в граничното с.Сладун.

НАРОДНИ ПОВЕРИЯ В САКАР

Освещаване на параклиса „Св. Безсребърници и лечители Козма и Дамян“

Хората от Сакар планина отдават почит и се прекланят пред природните сили и феномени. Има много местности, извори, скали, за които има предания, легенди и вярвания, които се тачат и се вярва в техните божествени сили, които помагат на човека в трудни моменти. Тези места са се превърнали в традиционни места за посещение.

Чешмата в местност „Върбите“ - с. Орешник

Вярата в силата на изворната вода в района е особено силна, почти всяко селище има в своето землище един или повече свещени водоизточника - аязми, които се посещават в точно определени за лечение дни. Такива са аязмото на Св. Пантелеймон при с. Левка, аязмото Дългите камъни при с. Сладун, което се посещава на Св. Дух. Над с. Студена има аязмо, край което е построен параклис «Животоприемний източник».

Водата, която капе в скалната църква при с. Михалич се е смятала за лековита, и болни хора от близо и далеч преспивали там в ноща срещу петъка след Велик ден - Лятната Св. Петка и в неделята след Св.Троица. От свода на скалната църква «Вехтата църква» над манастира «Света Троица», от време на време капе вода, която също се смята за лековита. По време на празници тук са идвали много хора, за да се измият с вода и да получат изцеление. В петъка след Великден и жителите на село Хлябово посещавали Добриното кладенче и си мият очите и лицата за здраве. В с. Радовец, Филипово и Присадец за лечебен се смятал изворът Солената вода до сами границата с Турция, над коритото на р. Тунджа. Там болни са ходили вечерта срещу Спасовден. Всеки си издълбавал дупка /плитък трап/, опалвал я с огън, нареждал слама, сено или млади клони в нея и постилали върху тях черга. Преспивало се там една нощ и на сутринта се измивали с вода от извора и се оставяли монети. След това завързвали конец от дрехата на близък храст или дърво. За лековити се смятат и изворите Топлика край с. Устрем, от който на Богоявление се налива «кръстена» вода. В с. Рогозиново на Свети четиридесет мъченици се ходило в местн. Кутела, където има скални образувания, всеки се провира през тях, и след това се мие за здраве с вода събрана в скална кухня. За лековита се смята и Мурговата чешма северно от с. Сакарци. При Господьовата стъпка в скалите над с. Георги Добрево се събира вода, която се смята за лековита и с нея се мият от Великден до Гергьовден. А наоколо се закача конец от дрехата /нишан/.

Каменни светилища

И естествените скални образувания в Сакар планина се радват на особена почит от местното население. Канарите, които имат дупка, през която хората могат да се провират, се смятат за лековити. Дъждовната вода, която се събира в скалните кухни, според местното население също крие необикновена лечебна сила. Такива известни места са Дупни камък в околностите на с. Дервиш могила, местността Гайдарджи баир край с. Левка, местн. Кутела» североизточно от с. Рогозиново.

При живата природа местното население вярва, че съществуват добри /благоословени и полезни/ и лоши /прокълнати, вредни/ растения и животни. Почитат се стари вековни дървета бряст /кърач/, дъб /меше и цер/, топола /кавак/, плодни дръвчета - ябълка, дрян, слива, круща, дюля, черница, храстите - шипка, глог, кара-чилиия, къпина. Известни в с. Черепово са «Гурльовите дъбици» в североизточния край на селото, под които дъбове се провеждали празници и ритуали. Североизточно от с. Коларово се намира оксенова /ясен/ горичка, която е тачена от местното население, в миналото в нея се извършвали ритуали и празници. При Зотевите оксени в землището на с. Дрипчево на Голяма Богородица /стар стил 28 август / се е правил курбан.

Макове в Сакар в далечината Манастирски възвишения

Лековити билки се берат от Гергьовден до Спасовден и задължително на Еньовден.

С бодлив храст кара-чилиа все още се обграждат дворовете и градините в много от селата в района, за да се предпазят от вампири, талъсъми и магии.

Към добрите и благословени дървета спадат и дрянът, маслината и лавровото дърво /дафината/. Повсеместно дрянът се приема като символ на здраве и якост. Дрянови пънки се поставят в баницата срещу Нова година и се наричат за благоденствие на домочадието и добитъка. Според легенда от с. Мрамор, «когато Богородица родила Христос, дяволът и. откраднал детето. Той се скрил под опашката на един кон. Богородица тръгнала да го търси и по пътя срещнала върбата. Върбата скрила истината и за това била прокълната да цъфти, ама да не вързва плод. Маслиовото дърво помогнало на Богородица и за това било благословено, да му се носят плодовете в черквата и да се раздават. Намерили Христос, вързали дявола и го пуснали на дъното на морето».

Според народното поверие земята е създадена от дядо Господ. Първоначално «земята и водата» били в едно - /лала/, кал, нещо като мочурище. Сетне земята започнала да хваща коричка и се отделила от водата» Така тя станала голяма и равна и за това непрекаснато се наводнявала. Била плоска като тава. Господ не знаел какво да стори и решил да се допита до всички животни и да им поиска съвет, не повикал само таралежа. Като не могли да решат какво да правят, Бог изпратил пчелата да чуе какво ще каже и таралежа. А той тихичко си мърморил «Бог трябва да хване земята за пъпа и да я развърти, да я раздрусва. Така ще се образуват планините и долините». Пчелата бързо се върнала и предала чутото. За благодарност Бог я благословил да дава най-вкусното нещо на земята. А на голия до тогава таралеж подарил острите бодли, за да може да се пази от враговете си.

Костенурка или коруба жаба

Народната традиция забранява убиването на гущер, тъй като се вярва, че «той носи на оня свят на умрелите вода за пиене, най-вече на онези, които врат в катрана».

Населението от района нарича костенурките коруба жаба или желва. Според легенда тя е произлезла от невеста, която се засрамила /пръднала/ пред свекъра си. Седнала върху кръга за хляб и сложила нощвите /корито за месене на хляб/ върху гърба си. Помолила Господ да я превърне в животно и той я превърнал в костенурка.

Като нечисти животни се смятат козата, кокошката, невестулката, гарвана, кукумявката. Местните хора изпитват страх и уважение към змиите. Вярва се, че има змии пазителки на къщата и на нивите /мишкарки и синурници/. В чест на вълците се празнували вълчите празници /Куцалан/, които започвали около Коледните заговезни. За предпазване от мишките се почитал и Мишкин ден в началото на февруари, след Трифонов ден. А щом закука кукувицата през пролетта, се вярва, че трябва да се пипне пара или хляб, за да сте имотни и сити през цялата година.

с. Устрем и - с. Срем

Селата в Сакар планина, малки, тихи, закътани в пазвите на планината покрай някой ручей, или накацали по хълмовете, огряни от слънцето и обрелени от вятъра, постепено си отиват от тази земя.

Младите са се пръснали като пилци из по-големите градове и чужбина, за да търсят своята прехрана. Като извадени очи зяят прозорците на празните къщи. Вятърът повява песента си сред руини, в които е имало и детски смях, и мирис на печен хляб, и мъжки песни, и носталгия по нещо безвъзвратно изгубено.

Пиле с ориз

А всичко е толкова хубаво, чисто и спокойно. С песента на щурците, шума на гората, горещото слънце, голямата кръгла, като пита, месечина, сумрака и сенките наоколо, лаят на кучето, кашлицата на самотния старец, забравен на това място в тишината и спокойствието, които обгръщат всичко.

Това е истината за днешния ден, ...но има и други истини, които гъделичкат душата, за да бъдат научени. Истини пикантни и сладки, омайващи и развеселяващи, ще ги научите когато седнете на местната софра или влезете в мазето където са бъчвите, за да налеете кана черно вино и седнете на сладка размисъл, карай пукащите дърва в печката през зимата, или под орехова сянка през лятото. Има в района много благинки, които изкушават душата, рецепти от стари времена, рецепти дошли от Тракия и Македония, от Бяло море и Азия. Рецепти за чревоугодници и вегетарианци. Освен това всичко е гарнирано с интересни спомени, легенди и вицове, песни и свирни, стари истории за баби, дядовци, войни и сватби. Народната енциклопедия на Сакар е пълна с изненади.

Пиле с картофи

Кухнята на селищата в Сакар планина се отнася към традиционната българска кухня, но е силно повлияна от турската и гръцка кулинарна традиция. Това е естествено, поради близостта с тези две съседни нам държави.

Усетете неповторимия вкус на агнешко пригответо в пещ, гергьовско агне по сакарски, харманлийските разнообразни тавълъци - пиле с ориз; пиле с ориз и зеле, пиле с картофи; пиле с ориз и спанак. Вкусете от планиновския кебап, агнешката чорба, дробсърмата, вкусния курбан. Опитайте кокошка с трахана, кокошка с катми, кокошка с кус кус, кокошка с юфка, Тавче-графче (боб запечен във фурна), рибен тавалък с булгур или ориз, постни сърми, манастирска чорба, постен гювеч, заек по тракийски, мусака.

Ушав

В Сакар се правят и вкусни баници, пити, хляб с мая от нахут, гердемски хляб в поничи, сахарска месеница, карталаци, катми, гюзлемета, лангиди, кашник, катмерлии /подобно на тутманик/, трахана, мекици, курабии, тиквеник, наместник и др.

Не са за пропусчане и домашно приготвените зимнини, скътани в килера, както луканки, суджуци, бабек, пастърма, бахур, сирене - краве, овче, козе, ахчак, катък, масло, извара, кисело мляко - все вкусни селски специалитети. Има вкусни рецепти за консервиране на риба. Разни видове туршии, сладка, лютеници и др. Пропуск ще бъде ако не се опита и от вкусния сахарски мед, с който да подсладите билковия чай.

Свежи продукти от градината

Откъснете си от двора вкусни зеленчуци направете си купа със свежа салата, налейте си чашка ракия и се отпуснете. Местните хора са майстори в производството на вина и ракии. А ракийката която се приготвя тук по селските казани обикновено е гроздова но се вари и плодова, голяма част от нея е доста силна - много над 40 градуса, при консумацията не е необичайно в чашата да се досипе вода. На много места в Сакар планина ракията се ароматизира с ананас, кориандър, билки и други естествени ароматизатори. Особено популярни в района са ракиите направени от сортовете грозде Мускат Отонел и Брестовица заради хубавия аромат на ракията. Вината от района на Сакар са известни. Това са по тежки червени вина от Шевка, Алжирка, Унгарка, Мавруд, Отел и други традиционни сортове или от по-новите сортове Кабарне, Мерло, Сира и др.

За десерт опитайте местните специалитети: свиленградско малеби, баклава, саралия, грис халва, сладка, мармелади, рачели или други местни глезотии.

С хубавата трапеза и веселба вървят хубави приказки. За отминали времена, за събития, за юнаци, за задевки, за ланшния сняг и отминали жеги.

Появява се от нейде и стария гайдар, гайдата засвирва ситно хора и ръченици, да се отвори душата и да заиграт краката. Колко му трябва на човек в този преходен свят, да се докосне до красотата на природата, да усети преходността на човешкото битие, да почувства добрината на обикновените земни човешки взаимоотношения, да вкуси от истинските дарове на земята. Всичка това го има в Сакар планина, открийте нейното очарование и красота, зад а се влюбите в този край завинаги.

Десерт

ВКУСНИ САКАРСКИ ГОЗБИ

Пълна маса с блягинки

ПОЛЕЗНА ИНФОРМАЦИЯ
ЗА ПРЕБИВАВАНЕ В САКАР ПЛАНИНА

Сакар планина

Пътепоказател

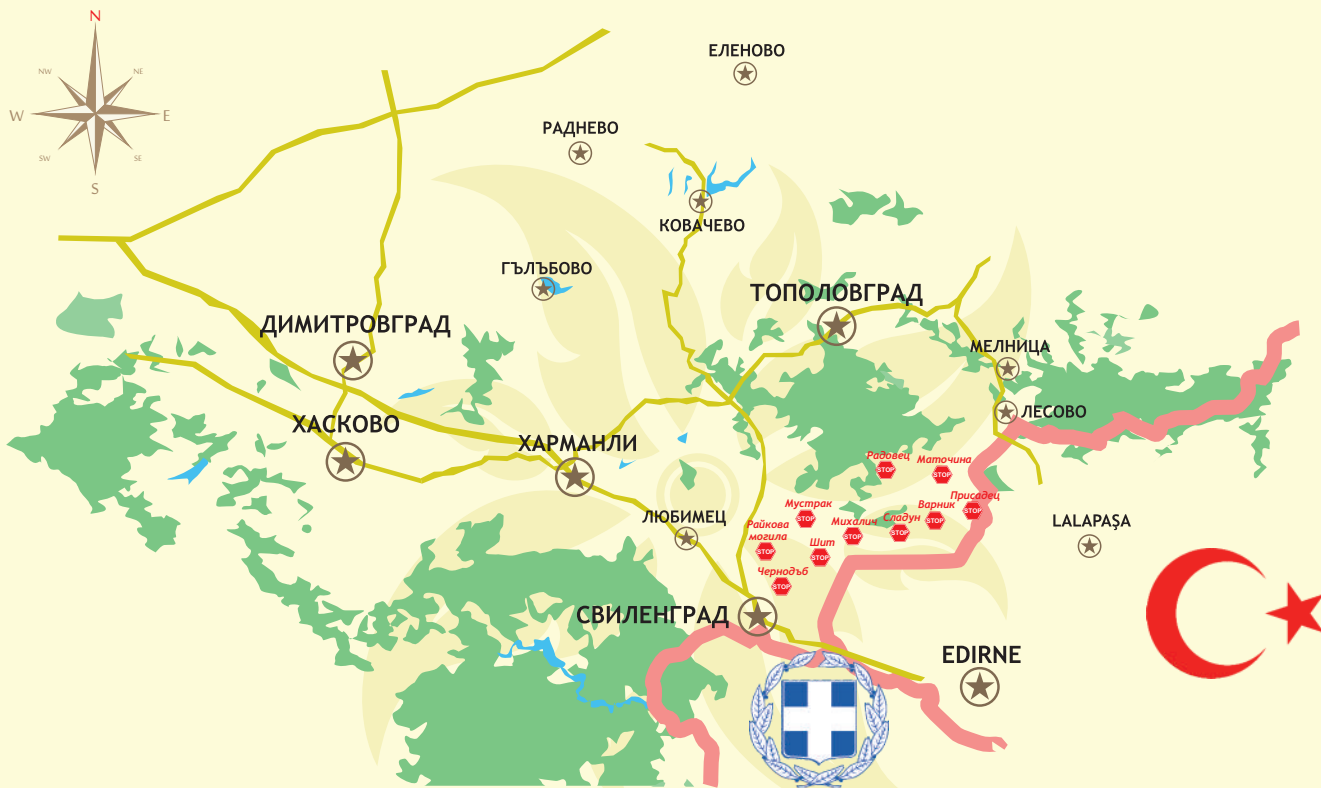
Сакар и границата на България с Турция и Гърция

По цялата територия на Сакар са разположени 65 населени места. Единственият град във вътрешността на планината е Тополовград, другите градове са разположени в долините на реките Марица - Свиленград, Харманли, Любимец и Симеоновград, а на р. Сазлийка - гр. Гълъбово.

Какво трябва да знаете при посещения в Сакар. Районът на Сакар е периферен, граничен, със сравнително слабо развита инфраструктура.

Пътуване с автомобил - препоръчваме по-голямата част от пътуването да се осъществява с автомобил, за да не сте зависими от обществения транспорт. Добре е да заредите автомобила с повече гориво. Бензиностанции и газстанции има в общинските центрове и в някои от по-големите села в района - Обручище, Мъдрец, Студена - само газ, Устрем. Ако ви се случи повреда на автомобила, не разчитайте на Пътна помощ, а попитайте за местни майстори. На много места в района има слабо покритие на мобилните оператори, а някъде и няма.

Сакар и границата на България с Турция и Гърция

Границата с Република Турция - когато пътувате в граничен район на България, най-вече в южните погранични части на Сакар - селата Радовец, Филипово, Присадец, Сладун, Варник, Маточина, Михалич, Шит, Пашово, Мустрок, Черно дъб, Райкова могила носете лични документи, тук целогодишно се извършват проверки от гранична полиция. При нужда можете да се обръщате към граничните полицаи за съдействие и помощ.

Места за нощувка

Възможностите за нощувки. Хотелите и местата за спане са концентрирани предимно в периферните части - Свиленград, Харманли, Любимец, Симеоновград, Гълъбово и хотелите по поречието на р. Тунджа. Изключение прави районът на Тополовград, който е във вътрешността на планината. Но ако замъркнете в някое село, не се колебайте да попитате за подслон, местните хора са гостоприемни.

Пътят към вр. Вишеград

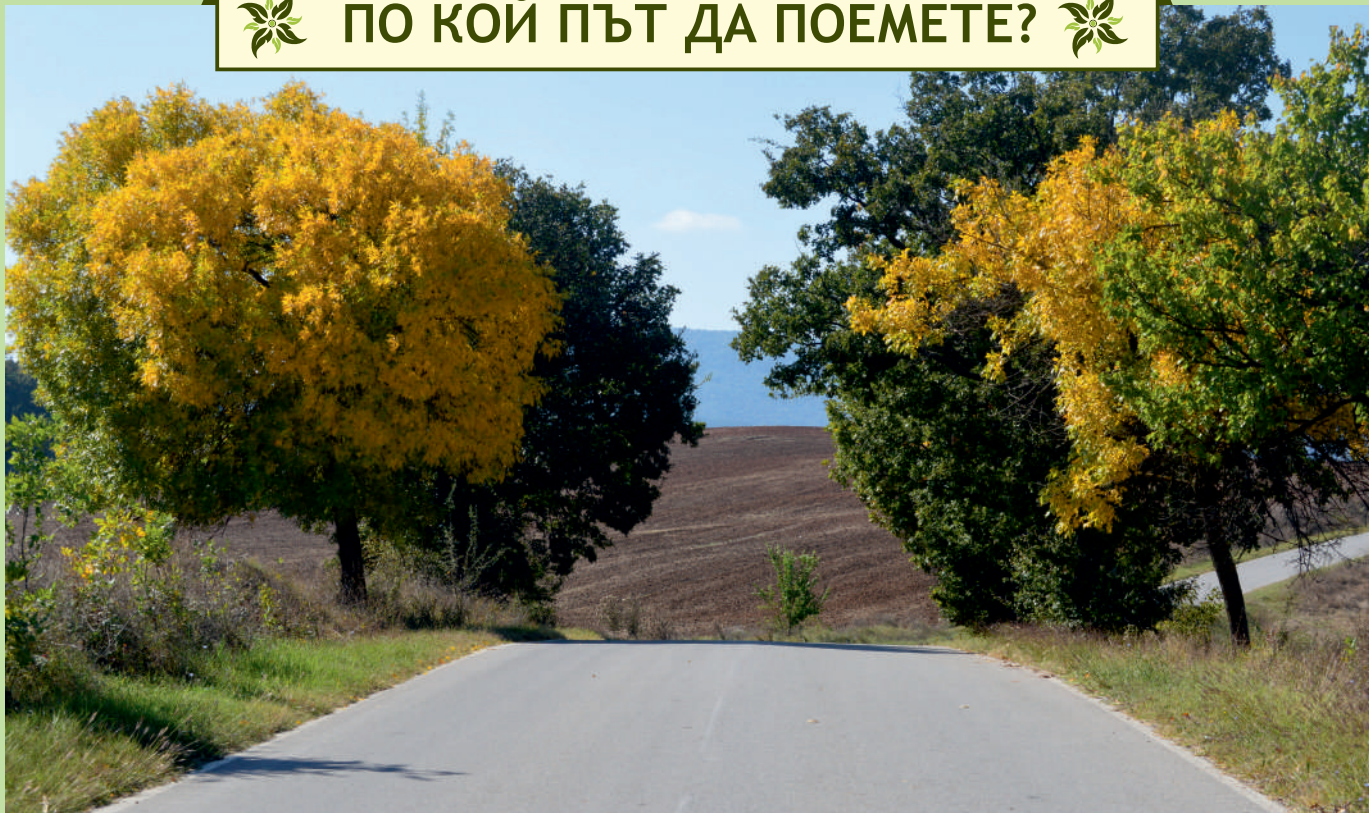
Добре е да носите със себе си достатъчно вода (районът е сравнително сух, особено през лятото и есента), дъждобран и топла дреха (през есента има периоди, в които вали дъжд по няколко дни, а през лятото понякога падат градушки и поройни дъждове), репеленти против насекоми - задължително през летния период, от края на май до края на август; някои лекарства - против алергии, против болка, за рани; високи обувки - особено през лятото, екипировка за евентуално лагеруване. Планирайте прехода си така, че да пристигнете в крайния пункт 2-3 часа преди залез.

Двукамерен долмен „Клифтинова нива“ - село Сакарци

ПО КОЙ ПЪТ ДА ПОЕМЕТЕ?

Посока с. Мрамор

Сакар планина е населена от подножието почти до самото било. Поради малката си надморска височина и заоблените земеповърхни форми, планината е пресечена от множество пътни артерии.

Най важният и оживен път минава в най-южните части на района по поречието на р. Марица. Това е международният път Е-80, който свързва Европа с Азия.

През най-западните покрайнини преминава третокласен път № 554 - Нова Загора - Гълъбово - Симеоновград - Харманли. Други важни за района пътища са второкласен път № 76 - Харманли - Тополовград - Елхово, второкласен път № 55 - с. Мъдрец - с. Главан - Голямата звезда - Свиленград.

Интересни и живописни са: третокласен път № 761 - с. Княжево - с. Устрем - с. Радовец; третокласен път № 559 - с. Полски градец - Тополовград - с. Устрем; третокласен път № 809 - Любимец - с. Ерусалимово - с. Изворово - кръстовище Голямата звезда; третокласен път № 7612 - с. Устрем - с. Планиново - с. Дервиш могила - от там към третокласен път № 5507 за с. Левка; третокласен път № 5509 - Свиленград - с. Райкова могила - с. Щит - с. Пашово - с. Михалич - с. Сладун - с. Варник - с. Маточина; пътят от Тополовград за вр. Вишеград. Голяма част от междуселските пътища са в лошо състояние.

Междуселищният транспорт е сравнително добре организиран, с изключение за някои от по отдалечените селища, за които транспортния достъп е ограничен. Общинските центрове са свързани с автобусни линии с областните центрове, по-големи градове в района и София. Железопътни линии има по долината на р. Марица. София - Свиленград и Симеоновград - Гълъбово - Нова Загора по долината на р. Сазлийка.

Селищата в района са електрифицирани и водоснабдени. Поради намаляване капацитета на значителен брой водоизточници в много от селищата през летния сезон съществува проблем с водоснабдяването. В преобладаващата част от района питейната вода е с добри качества.

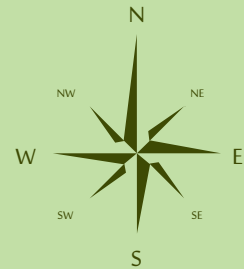
Във всички селища има телефонни връзки. Покритие на мобилните оператори има навсякъде, но в изолирани райони - при границата, в ниски места връзката е слаба или липсва. Интернет доставчици има вече за много от селата в района. Филиали на Български пощи има в общинските центрове и в по-големите селища.

Здравното обслужване се извършва от спешните центрове в общините и в болниците в Харманли, Свиленград, Тополовград и Гълъбово. В по-големите селища от района има здравни служби, в някои по-големи села има аптеки.

С културно-историческото наследство на Сакар може да се запознаете и като посетите музеите в градовете Харманли, Свиленград, Тополовград, Симеоновград (Хаджибаневата мааза) и Гълъбово (Етнографски музей - къщата на фамилия Дирекови).

МАРШРУТ 1

*Тополовград - Тракийска и късноантична крепост Палеокастро (2.5 км) -
с. Сакарци (6 км)*

ГРАД ТОПОЛОВГРАД

Геогр. ширина: 42.05.04 N

Геогр. дължина: 26.20.12 E

Телефонен код: 0470 от България; +3590470 от чужбина

Тополовград е разположен в северните подножия на Сакар, върху склон с надморска височина между 280 и 370 м. Отстои на 82 км от областния център Хасково, на 64 км от Ямбол и на 314 км от София. Той е център на Архиепископско наместванство към Сливенска епархия.

Исторически бележки.

Водата е извор на живот и благополучие. Всяко селище възниква край важни водоеми. Първи сведения за селище с наименование Кавакли на територията на днешния Тополовград се споменава в османски данъчен регистър от 1492/93 г.

Тополовград е уникален и интересен с няколко неща от своята история. През XIX и началото на XX век Кавакли /Тополовград/ е бил един от големите градове на княжество България /1905г. - 8416 жители/. Интересен факт за този период е това че, Кавакли /Тополовград/ е бил най-гръцкият град на България. Кавакли /Тополовград/ и околните селища Козлуджа /Орешник/, Капитан Петко войвода /Дуганово/, Синапово /Синапли/, Чукарово /Чичурово/, Голям и Малък Манастир са били населени с гърци - Кариоти. През периода 1905-1907г. и 1923-1926г. те се изселват в Гърция. Заселени са предимно в района на гр. Лариса и северна Гърция. Те все още наричат себе си каваклици, орешанци, синаповци, манастирци и често често посещават родните си краища в Сакар планина. В над тридесет селища в съседна Гърция има преселници от района, две от тях дори все още се наричат Нео Кавакли, това са гр.Кофаля, северно от Солун и Егирос южно от Гюмюрджина, или Тополовград е и метрополия.

ГРАД ТОПОЛОВГРАД

Дали са били гърци или погърчени българи все още се спори. През годините преселниците от района постепенно са се вплели в традиционната гръцка култура. Но са запазили своята самобитност и колорит, който никога не можеш да сбъркаш. Като чуеш ударите на тъпана, свирнята на гайдата и потропването на пайдушкото, трите пъти и правото тракийско хоро, веднага си спомняш за тополите, за Сакар планина и за този далечен роден край, който винаги остава в сърцето им.

След изселването на гърците на тяхно место биват заселени българи бежанци от Тракия и Македония. В него са били заселени българи бежанци от над 100 селища на Западна и Източна Тракия и Егейска Македония, представете си каква шарения е било. Все още възрастните хора в Тополовград въздишат по равна Тракия, по Бялото море и богатото Вардарско поле, а по младите отиват да видят родните огнища.

Част от преселниците успели да донесат със себе си и едно интересно животно за България, което им осигурявало поминъка в родните им места, това били камилите. Известни били камиларите от селата Еникьой, Дервент и Бадома, - Дедеагачко, Теслим - Малгарско, Калайджи дере - Гюмюрджинско. През периода 1925 - 1968г. камилите са били част от ежедневието на Тополовград, той е бил камиларския град на България, камилите са дали и прякора на тополовградчани които били известни като камиларите. Днес камили няма, останал е камо спомена за тях.

ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ

Храм „Свети Илия“

Църква „Св. Богородица“ (около 1800). С решение на църковното настоятелство полуразрушената стара църква е съборена и през 1936 г. на същото място е построен нов храм.

Църква „Св. Георги“ (1830)

Църква „Св. Пророк Илия“ - е най-стария храм в града, най вероятно построен през XVIII век, новия храм е построен през 1870г. сега не функционира/

Тополовград - Панорама от север

Църква „Св. Петка“ е най-новата, осветена през 2002 г., преди това е била параклис.

Параклиси “Св. Спас”, „Св. Атанасий“, „Св. Кирил и Методий“

Общински исторически музей.

Работно време 8.00-12.00,13.00-17.00ч., събота и неделя по заявка. Разполага с два раздела - Обща история на Тополовградски район и Етнография (характерни за региона женски носии и предмети от възрожденската епоха).

СГРАДИ С МЕСТНА АРХИТЕКТУРА ОТ XIX В.

Тополовград

Градът е изходна точка на маршрути към различни забележителности в Сакар. Пътят започва от махалата „Свети Илия“ в югозападната част на Тополовград. Пресича шосето за Харманли и от м. Харманите се поема в посока запад. По черен път се минава през вилната зона на града. След около двадесет минути започва изкачване по полегат склон към връх Палеокастро (424 м н.в.). Тъй като няма ясно изразена пътека, се следи маркировката и се навлиза в смесена гора от дъбове и борове. По скалите на билния рид са издълбани скални слънца. Скоро се стига и самия връх, от който се открива обгледна панорама.

Параклис „Възнесение господне - Св. Спас“ - северно от Тополовград

По зъберите и в подножните части на Палеокастро, а и по скалните формации в западна посока има над 300 вдлъбнати и изпъкнали кръгове, подобни на слънчевия диск, както и различни знаци. Предполага се че тук около X - V в. пр.Хр. се е намирало голямо тракийското скално светилище. То е свързано с т.нар. соларен култ или с култа към слънцето, изповядван от древните траки. Върхът не случайно е избран за светилище - мястото от най-рано и най-дълго е огрявано от слънцето. Палеокастро се намира в район на геоложки разлом, на което се основава твърдението, че е биоенергийна зона.

Палеокастро

Палеокастро

Сред най-известните вярвания на древните траки са и т. нар. хтонични култове - вяра в безсмъртието и прераждането на душата, както и оргиастичните култове към непрекъснато възраждащата се природа. Изсичането на соларни дискове върху скали показва соларно-хтоничната връзка в религиозните вярвания на траките. Главно божество е Великата богиня-майка (земята), която самовъзпроизвежда природата чрез самозараждане (самооплождане) и ражда божествения син - Слънцето, като мъжко начало, нужно за баланса на природата и нейната цикличност. Синът възмъжава, става бог и сключва свещен брак на мъжкото и женското начало (между Бога Слънце и Великата богиня-майка) и така цикълът отново се затваря с потомство.

Вероятно обредите пресъздават митологичните представи на траките за свещения брак и раждането на Бога - Слънце, които се осъществяват всяка година, в строго определен ден (когато Слънцето е в кулминация), и се организират около скалните слънца на върха. Дискът е слънчевият знак, соларният код на Божеството. През нощта траките запалват огньовете, огънят е другата хипостаза на Сина. Жертвеното животно (най-често бик) се разчленява на седем части и се опитва сурово от участниците в ритуала, така както Дионис Загрей е разкъсан от титаните. Тези свещенодействия са придружени с пеенето на химни-молитви към космическото божество и гадаенето на неговата воля. През нощта Богът е видян като Дионис Загрей, а като Дионис-Сабазий той отново се преражда и поема по небесния си път. От свещения брак между Богинята Майка (скалата, планинския връх) и Сина - Слънце се ражда синът на сина, т.е. царят-жрец. По този начин се осигурява вечна хармония между световите на хората и боговете.

Палеокастро

По късно на върха била изградена крепост, която по форма наподобява копие, насочено с върха на югоизток. Южната ѝ страна е естествено защитена от стръмен склон и полегнали на юг големи пясъчникови скали с височина над 14 м. От югоизток, север и югозапад тя била оградена с висок и здрав зид, дълъг около 350 м. Скалните зъбери от южната ѝ страна също били свързани помежду си със здрав каменен зид. Каменната зидария на стената е споена с хоросан. Северната стена била най-достъпна, затова там били изградени две отбранителни кули.

Палеокастро

Вътрешната част на крепостта е дълга 200 м и широка между 20 и 60 м. Северната стена има форма на дъга. Северно от нея са намерени останки от голямо селище - основи на стари сгради, големи тухли, керамични фрагменти, остриета от стрели и копия, аксесоари за украса на бойно снаряжение, накити, бронзови монети, сечени от Александър III Македонски. Недалеч от крепостта са намерени римски монети на Септимий Север, Юлия Домна, Гета, Марк Аврелий, Александър Север, Гордиян III, Филип Арап, Каракала, Транквилина, Диоклециан, Максимин Даза и др. Открити са и ранновизантийски монети, сечени от Теодосий II, Анастасий I, Юстиниан I, а най-късните са от времето на Мануил I Комнин (1143-1180 г.) - корубести медни монети. Най-ранната монета, намерена край Палеокастро, е от V в. пр. Хр., а най-късната е от XII в. сл. Хр., т.е. това място е било обитавано близо 1500 г.

Местност „Двата моста“

Маршрутът продължава на югоизток, покрай скалните зъбери, навлиза в борова гора, преминава през малко дере и навлиза във вилната зона на Тополовград. Пресича се шосето от Тополовград за Харманли и се стига до Зайкова чешма - подходящо място за почивка и освежаваща глътка планинска вода. Дотук преходът трае около 2-3 часа.

От Зайкова чешма се поема на изток, през борова гора и покрай вилната зона се достига стария път Тополовград - с. Хлябово. Пътят продължава на запад, сред борова гора, и за около час се стига до м. Двата моста. След първия мост се прави завой по черен път на югозапад, преминава се малка рекичка, пресъхнала през лятото и есента, и се изкачва близкия хълм на югозапад, откъдето по черен път се отива в с. Сакарци.

Долмен - с. Сакарци

СЕЛО САКАРЦИ

Геогр. ширина: 42.08 N

Геогр. дължина: 26.30 E

Телефонен код: 04738 от България, +359 от чужбина

Село Сакарци е свързано по шосе с Тополовград и с. Хлябово. Намира се на 5 км западно от Тополовград и на 254 км от София. Разположено е край Голямата река, в низина между масивите на върховете Боговец и Байряка. От Сакарци се открива красив изглед към централен Сакар.

Първоначално е било създадено в м.Станчово пладнище, поради лошата вода се преместило в м. Юрта като кръстили селото Армутлии. Населено е с преселници от Тополовград и селата Орешник и Хлябово. В края на XVIII и началото на XIX в. селото се споменава с името Крушево. Прочутият Ангел войвода, родом от с. Дрипчево, се укрива в Крушево и според легенда заравя наблизост част от съкровищата си. В периода на кърджалийските набези селяните са закрияни от четата на Индже войвода. По време на Руско-турската война (1829 г.) селото е опустошено от турците. Жителите му се изселват към Гердеме /Хлябово/, Кавакли /Тополовград/ и други селища от района. Скоро част от бежанците се завръщат в старото землище.

След Руско-турската освободителна война и Берлинския конгрес селото влязло в пределите на Източна Румелия, окръг Сливен, околия Кавакли. Село Крушево било преименувано в Сакарци през 1950г. Днес с. Сакарци е най-малкото село в община Тополовград. То е електрифицирано, водоснабдено, има телефонни връзки и покритие на мобилните оператори.

ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ

Параклис „Св. Марина”

Долмени или останки от тях в местностите Капаклийка, Клифтинова нива, Жельов гроб, Караджов рът, Цигански гробища, Широкия трап и др. Антични гробове са открити в м. Еленови гробове. Южно от селото има останки от антично и средновековно селище.

Скални образувания в местностите Гарванов камък и Редените камъни

Горски пътища водят от с. Сакарци до билото на Сакар, както и до с. Хлябово и долмените южно от него.

МАРШРУТ 2

„Долината на мегалитите” - с. Хлябово - м. „Евджика” - м. „Каменна могила” - м. „Бялата трева” - м. „Гайдаров долап” - м. „Начови чаири”

СЕЛО ХЛЯБОВО

Двукамерен долмен в местност „Бялата трева“ - с. Хлябово

Геогр. ширина: 42.05 N

Геогр. дължина: 26.25 E

Телефонен код: 04738 от България, +359 от чужбина

Селото е разположено в северното подножие на Сакар, на 9 км. западно от Тополовград, на пътя Тополовград - Харманли, на 10 км от пътен възел “Голямата звезда”, където се кръстосват пътищата за Тополовград, Елхово, с. Главан, Любимец, Свиленград и Харманли. Отстои на 80 км от Хасково, Стара Загора и Ямбол.

В околностите на селището се намират най-добре запазените долмени в България в м. Бялата трева, Гайдаров дулап, Мангъра, Начови чаири, Евджика, Стоева круша и др. По поречието на Курбан дере в м.Поничките и м.Унещи кладенец се намират няколко жертвени камъка с кръгли вдлъбнатини и улеи. В землището има тракийски могили, и останки от селища, военни съоръжения, некрополи и пътища. В средата на XVII в. и XVIII в. населението на Гердеме /Хлябово/ нарастнало заради прииждащи от различни краища на България бежанци, както и пострадали от турски разбойнически дружини бягащи българи от няколко селца, разположени на 4 - 5 км около Хлябово: Гулефирчево, Пелифирчево, Гереня, Клепалото, Ирущенци, Евджика, Крушево (днес с. Сакарци). Край селото е минавал стар път Ст. Загора - Одрин, по който е минал през 1713 г. и е отседнал тук разбития при Полтава шведски крал Карл XII на път за Димотика, Изселвания има от селото след Руско-турската война 1829г. През 1906г. с. Гердеме е преименувано в с. Хлябово. В селото има възможности за хранене и за нощувки в селски къщи и в ловната хижа над селото.

ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ

Църква “Св. Георги” (1849г) -

Паметник на загиналите във войните за свободата на България

Долмен „Гайдарова пещера“

160

Рибчева кория

Маршрут 2 започва от източния край на Хлябово, от пътя за бившата кариера за гранит в южна посока. Преди завой към кариерата се вижда голям гранитен блок, забит в земята. От това място се тръгва по черен път на юг, към билото на планината, покрай борова гора. На юг и югоизток се откриват гледки към вр. Боговец, а на север - към Манастирските възвишения и Стара планина. На 1,5 км от началото на маршрута се завива по горска пътека в западна посока. По нея на около триста метра е вкопаният в гранитна скала долмен “Евджика”, скалата е и култов обект. На около 20 метра южно от него се намира еднокамерен долмен.

Евджика

Долменът в м. Евджика е изключение от общото правило за открит способ на строеж, защото е изълбан в гранитогнайсва скала. Някои изследователи наричат обекта „скален долмен” или „скална гробница”, а то култов комплекс. Като освен долена на скалата има оформени две ритуални площадки и три шарапани. Долмена е изсечева камера която има прилика с типичните долмени. Помещението е трапецовидно, дълго 2 м и високо и широко 1.5 м. На входа има издълбана рамка, в която вероятно е била поставена каменна плоча, закривала гробницата. По вътрешните стени са издълбани дупчици и кръгчета, вероятно служили за украса.

Вселена

Обратно по горската пътека се прави връщане на черния път и се върви в южна посока с изкачване на вр. Каменна могила - група огромни гранитни канари с изваяни интересни форми, където е имало голямо скално тракийско светилище. След Каменна могила маркировката продължава в югозападна посока, сред красиви скали и рядка дъбова гора. Следва спускане към малка рекичка, изкачване по горски път на близкия хълм и пак спускане към язовир "Казанките". Но преди да се стигне язовира, по горски път в южна посока се отива до долмена в м. Бялата трева (Царския долмен) - един от най-интересните и добре запазени мегалити в България. Ориентиран е в посока север-юг, с вход от южната страна и с две камери: предна - с дължина 1,60 м, ширина 1,40 м, височина 1,60 м и размери на отвора съответно 0,70 м и 0,80 м; задна - дълга 2,50 м, широка 1,85 м и висока 2,15 м и с размери на отвора 0,80 м и 0,65 м. Разположен е сред дъбова гора на 5 км. южно от с. Хлябово.

Следва връщане обратно на горския път, водещ до язовир "Казанките" - място за почивка, риболов и лагеруване. Оттам се изкачва хълм в северна посока, следва спускане през бадемова градина към долмена "Гайдаров дулап", който е двукамерен и сравнително добре запазен. Около него са забити големи ограничителни камъни /крепида/. До него маркировката е добра. Оттук има пътека на североизток до с. Хлябово (1,5 км). Пътят продължава със спускане през поляни към река Соколица, пълноводна през зимата и пролетта и почти пресъхнала през лятото и есента. През обраслото ѝ с дървета и храсти поречие се минава сравнително лесно. След изкачване на близкия хълм и се прави спускане към съседното дере, водещо към с. Българска поляна. Това дере е подходящо за отдых, заради красивата природа и ромона на рекичката, течаща сред гранитни скали.

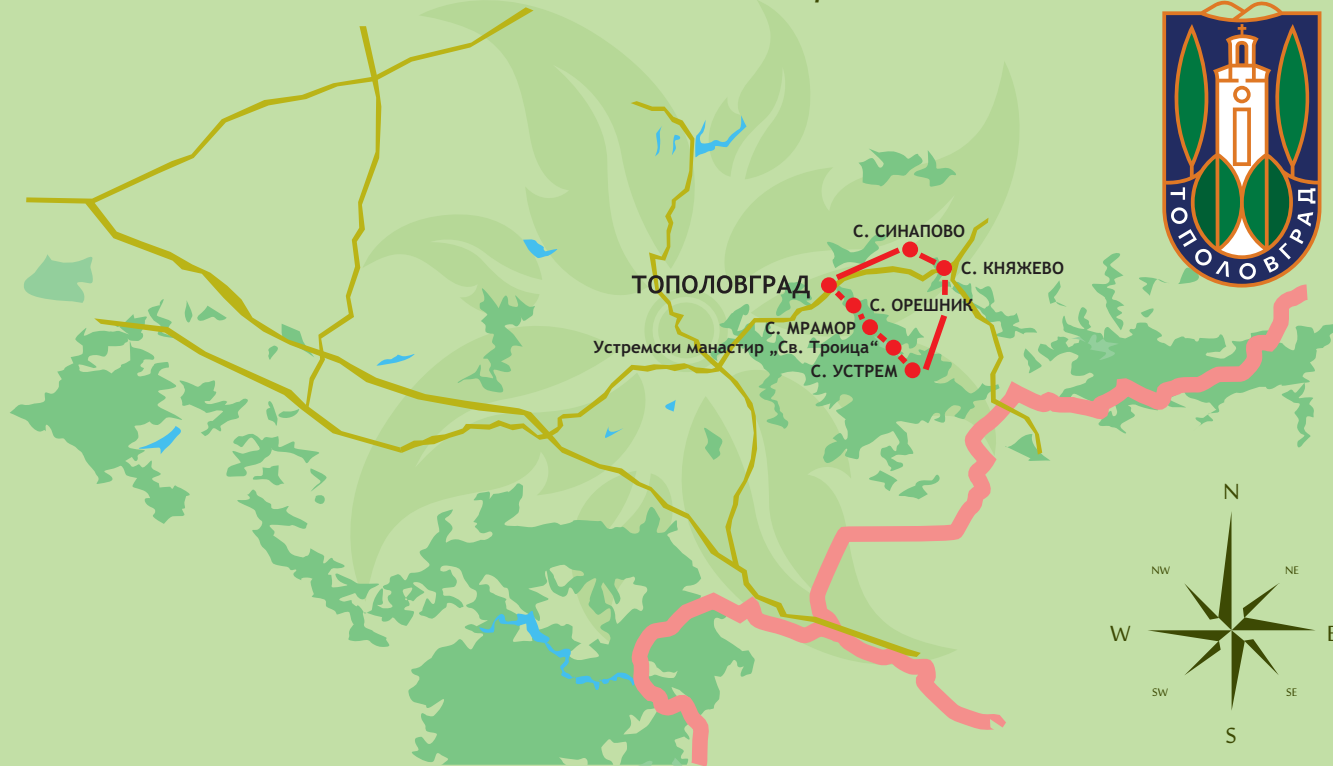

Мегалитно съоръжение - но какво е?

Маршрута завършва след кратко изкачване през две поляни /чаири/ и достига до крайната точка големия и добре запазен трикамерен долмен “Начови чеири” в едноименната местност. Източната му страна е отчасти разрушена. Предната камера е дълга 1,40 м и широка 1,25 м; задната камера е дълга 2 м, широка 1,40 м, висока 1,50 м, с размери на отвора 0,55 м и 0,65 м. По надлъжната му ос е ориентиран в посока север-юг и е с вход на юг. От мястото се открива красива гледка към билото и северното подножие на Сакар. На около 100 м минава шосето от Тополовград за Харманли и Хасково, а на 4 км по шосето на изток е с. Хлябово.

МАРШРУТ 3

Тополовград - с. Орешник - вр. Дамкия - м. Черните скали - м. Петкова чешма - с. Капитан Петко войвода - с. Мрамор - пещера Бабини бозки - пещера Дрънчи дупка - мраморна карьера - манастир "Св. Троица" (с. Устрем) - с. Княжево - Сремски пролом - с. Княжево - с. Синапово - Тополовград

СЕЛО ОРЕШНИК

Геогр. ширина: 42° 4' 19" N

Геогр. дължина: 26° 22' 16" E

Телефонен код: 04731 от България, +3594731 от чужбина

Намира се на 3 км. от Тополовград, на 90 км. западно от Хасково и на 260 км София. Свързано е с асфалтов път с Тополовград и селата Капитан Петко войвода и Мрамор.

Препоръчително е този маршрут да се извърши с автомобил, в комбинация с пешеходни преходи до забележителности. От Тополовград по шосе в югоизточна посока се стига до с. Орешник.

В околностите на Орешник са открити руини от различни исторически периоди: в м. Селище, на 2 км североизточно, от праисторическо и средновековно селище; в м. Св. Илия - от средновековно селище и манастир; в м. Върбите, на 1,5 км югозападно, от късно антично селище; в м. Чанаклия, на 1,5 км югоизточно, от късно антично и средновековно селище; в м. Дамкая - от древно светилище. През средновековието с. Караис се намира в м. Оксена, на 3 км северно от днешното. Днешното селище според старинно предание е възникнало около малък параклис, построен от монах-отшерник, около който били много извори с хубава вода. След време параклиса бил разширен и преустроен в църква „Св. Петка“, в чийто олтар по-късно бил разкрит царски гроб и намерена корона. Помни се, че е имало много стари икони и била смятана за втора по старинност след тази в Несебър.

През XIX в. село Козлуджа /Кариес/ (от гръцки "каридя"-орех) било населено с гърци кариоти, които се изселват в Гърция на няколко вълни 1905-1906 г., и 1923-1926 г. През 1913 г. в селото се установяват българи бежанци от Източна Тракия. След изселването на гърците селото е населено с българи бежанци от Западна Тракия и Егейска Македония. Селото е прекръстено 1934 г. с българското име Орешник.

ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ

Черните скали - с. Орешник

Църква „Св. Петка” (1840 г.)

Параклиси „Св. Пророк Илия” (2008), «Св. Богородица» /2014/

Скални образувания Черните скали и вр. Дамкая - пешеходният преход до тях е 3 часа. Препоръчва се използването на водач или упътване от местни хора.

От края на селото, след гробищата, по коларски път в обезлесен терен се поема на юг, към Сакар планина. Край пътя, до стената на пресъхнал язовир, има находище на минерала ставролит. В началото на гората, сред липи и габъри, е Петкова чешма - приятно място за отдих. След първите планински хълмове пътят завива на изток и след изкачване на склон се стига до седловина, откъдето се отива в м. Черните скали с интересен скален комплекс /геоложки феномен/. Тук може да се направи отклонение от маршрута - път над м. Черните скали води до старата хижа на Горско стопанство - Тополовград и вр. Вишеград.

Чешмите на с. Орешник

По маршрут 3 от м. Черните скали се прави връщане обратно до седловината и по горски път се поема към вр. Дамкая, който се издига над селата Орешник и Мрамор. От него се открива панорама към Сакар, долината на р. Тунджа, Манастирските възвишения и Елховското поле. Там са открити каменни фигурки на тракийската Богиня-майка. От върха се спускат няколко пътеки към с. Орешник.

СЕЛО КАПИТАН ПЕТКО ВОЙВОДА

Геогр. ширина: 42.067 N

Геогр. дължина: 26.367 E

Телефонен код: 047356 от България, +35947356 от чужбина.

Разположено е на 8 км по шосе от общинския център Тополовград и на 94 км от Хасково. Асфалтов път го свързва със селата Орешник (4 км на запад) и Мрамор.

По време на турското робство жителите му са доганджии (соколари) - хора, освободени от определени данъци срещу задължението да осигуряват и дресират ловни соколи за султана от там дошли и старите му имена Доганджа, Велел и доган, Доганоглу, Дуганово. През XIX век населението на селото било гръцко, занимавало се предимно със зеленчукопроизводство и лозарство. Гърците масово се изселили от селото през периода 1923/1926 г. във връзка със спогодбата между България и Гърция за доброволно изселване на малцинствата. На тяхно място били заселени българи бежанци от Тракия. През 1989 г. През 1989 г. селото е преименувано на Капитан Петко войвода, в чест на големия български хайдутин и революционер.

ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ

Църква „Живоприемний източник” (1866 г.)

Останки от праисторическо и антично селище в м. Губъл караагач, на 3 км северно от селото

Останки от антични селища в местностите Камънаците и Мандрата.

Останки от антично, средновековно и българско селище от времето на турското робство в м. Кайряка, на километър източно от селото.

В землището на селото може да бъдат наблюдавани двойки царски орли.

По маршрут 3 се прави връщане обратно до разклона на асфалтовия път от Тополовград за с. Устрем. Оттам се продължава към с. Мрамор.

СЕЛО МРАМОР

Геогр. ширина: 42.05 N

Геогр. дължина: 26.40 E

Телефонен код: 047356 от България, +359 от чужбина

Мрамор е едно от най-живописните селища в северното подножие на Сакар. Има шосейна връзка със селата Орешник, Капитан Петко войвода, Устрем и манастира “Св. Троица”. Отстои на 3 км. от с. Орешник, 7 км от Тополовград, 70 км. от Хасково и 263 км. от София.

Руините в околността свидетелстват, че тук е имало поселение отпреди повече от 1000 години. Първоначално селището се намира в м.Блатото, През XVI в. тук са заселени българи от Западна България и Македония като дервентжии за да охраняват пътя Одрин - Ямбол. По късно, поради чести нападения над селото, част от жителите му основали ново селище Еникьой в м.Юртищата, В края на XVIII век в селото дошли преселници от с. Бин кьой, което било разположено на левият бряг на р. Тунджа, разорено и опожарено от кърджалиите.

Мрамор се слави като хайдушко селище, защото в този край действат четите на Христо войвода, Кара Колю, Дагъл Стоян, Кара Танас и др.

ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ

Църква „Св.Архангел Михаил” (1872 г.)

Следи от праисторически, антични и средновековни селища и крепости има в м. Блатото, на 3 км. североизточно; м. Агнилото на 1.5 км югоизточно; м. Калето на 5 км югоизточно от селото.

От с. Мрамор маршрут 3 продължава с пешеходен преход по червено-бяла маркировка (не особено добра).От с. Мрамор може да се направи пешеходен преход до карстовия район югоизточно от него, както и до манастира „Св. Троица”.

Света Троица

От южния край на селото се поема към платото Дрънчи дупка, стига се до малка седловина и се слиза в долината на р. Здравчевско дере. Горска пътека води до реката, пресича я и продължава по десния ѝ бряг. През пролетта и началото на лятото местността ухае на цветя, билки и горски плодове. След около 500 м. реката се пресича и след стотина метра отново се минава на десния ѝ бряг, където е входът на пещера “Бабини бозки “. Тя е дълга 324 м и не е облагородена. За влизане в нея е необходима подходяща екипировка (задължителни са челник за осветяване и ботуши).

В началото коридорът на пещерата е много тесен, но скоро се разширява и води до две пещерни зали. Тук няма много пещерни образувания, тече рекичка, за чиито води местните хора казват, че извира от чешмите на манастира “Св. Троица”.

Манастира - есенно и от високо

От пещерата се излиза на пътеката и започва 400-500 м стръмно изкачване към билото на варовиковото плато Дрънчи дупка, обрасло с драка, келяв габър, червена хвойна и кукуч. Почти на самото било се намира пропастната пещера „Сухата Дрънчи дупка”, дълбока 85 м. и дълга 257 м. Маршрутът продължава по военен окоп по цялото било на платото до малък бункер в югоизточния му край. Оттам има стръмно спускане до близката мраморна кариера, върви се около 400 м по асфалтов път, прави се завой на изток и по горска пътека със стръмни участъци се стига до долината на р. Манастирска и манастира „Св. Троица”. Но преди да се стигне до манастира, на пътеката, на около 400 м. над реката, се намира скалната църква „Вехтата църква” или Караколювата дупка.

Манастирът “Св. Троица” (Хайдушкият манастир) е най-големият в Югоизточна България. Разположен е в живописната долина на р. Манастирска. Отстои на 12 км. югоизточно от гр. Тополовград, на 4 км. от с. Мрамор и на 6 км. от с. Устрем (отклонение 1,5 км от пътя Тополовград - с. Устрем).

Легенда

Легендата за създаването на светата обител датира от времето на иконоборството във Византия – 725-843 г. Според нея козар, на име Петър, дошъл със стадото си при пещера (Вехтата църква), за да опази икони на “Св. Троица” и на “Св. Апостоли Петър и Павел”. Заживял в нея и след време сънувал новопостроена църква в долината на реката, а в нея Св. Петър държал връзка с клогове. Светецът обещал на козаря клог за небесното царство, ако построи църква, прибере иконите в нея и приобщи хората към християнската вяра. “Така душите им ще идат в царството небесно, при моя господар Св. Троица – Отец, Син и Свети Дух”, казал светецът, а овгарят продал козите и изгъмил даръката му.

Калето над манастира

Около 1570 г. в Османската империя вилнеят еничари и татари. За да се спасят от жестокостите им, хората от местните села се пръсват по гори и пещери и все по-често намират убежище в малката християнска обител.

Около 1787 г. манастирът и църквата в него се наричат “Св. св. Петър и Павел”. През 1792 г. кърджалийски орди, предвождани от турци, като Емин ага и Кара-Фейзи, плякосват села и градове. В отговор се появяват и техните противници – хайдутите.

Историята на “Св. Троица” е тясно свързана с хайдушкото движение, затова го наричат още “Хайдушкият манастир”. Тук отсядат и се укриват легендарни народни закрилници като Кара Кольо, Дели Миндо, Вълчан войвода, Индже войвода, Христо войвода, Дагъл Стоян, Кара Добри, Гарабчи Георги и др. Светинята на няколко пъти е опожарявана от поробителите, но вярващите християни отново я възстановяват.

Параклис „Св. Илия“ край с.Орешник

През 1806 г. Индже войвода е тежко ранен и се лекува в пещера близо до манастира. Оздравява и решава да изпълни хайдушка клетва - заедно със сподвижници отделя четвърт от хайдушкото имане за построяване на храм.

През 1812 г. Христо войвода приема монашески сан и става игумен на манастира под името Хрисант. По негово време обителта се обновява и разширява. Върлуващата чума през 1818 г. кара хората от близките села да търсят спасение в светинята и да правят дарения. С тези средства са построени хамбарът, готварницата и стайте на първия етаж.

През 1836 г. на мястото на старата църква “Св. Апостоли Петър и Павел” е построена сегашната, наречена “Св. Троица”. В южната ѝ част е запазено олтарното отделение с царски врати на стария храм “Св. Апостоли Петър и Павел”.

През 1858 г. игумен става монах Никандри. Манастирът се замогва с много земи, едър и дребен добитък, коне и др. Славата му се простира по цялата българска земя. Построен е приют за бедни, болни и недъгави. Богатствата на обителта обаче я правят привлекателна за гръцкото духовенство. След множество интриги и клевети, През 1870 г. то успява да назначи свой управител и за 11 години манастирът е ограбен и съсипан икономически. В резултат на борбите на българите за църковна самостоятелност и за връщане на селските мери едва през 1898 г. манастирът е върнат във владение на българската православна църква.

През 1909 г. в него се заселват 50 монахини от манастира “Св. Теодор Студит” (до днешното с. Студена), а днес в него живеят две монахини и няколко работника.

Манастир „Света Троица“

Централно място в съвременния манастирски комплекс заема църквата “Св. Троица” - трикорабна, едноабсидна, безкуполна каменна базилика, чиито иконостас е изработен по образец на вградения стар храм “Св. Първоапостоли Петър и Павел”. Комплексът се допълва от жилищни и стопански постройки, камбанария и добре подържан красив двор с цветя, беседка и чешми.

Всяка година на храмовия празник Петдесетница (подвижен, през юни) край реката до манастира се провеждат събор и панаир с народни надпявания и борби, на които идват поклонници и посетители от цяла България. Природна забележителност „Караколюва дупка” (65 дка) се намира над манастира „Света Троица” и е създадена за опазване на пещера и гората около нея. Обхваща част от землището на с. Устрем, община Тополовград.

Природна забележителност „Св. Троица” (1150 дка) е създадена с цел опазване на вековна гора край манастира “Св. Троица” и скалисти склонове. Обхваща част от землището на с. Устрем, община Тополовград. В карстовия район, разположен на запад от манастира, има спелеоложки обекти и карстови образувания, както и интересни представители на флората и фауната.

СЕЛО СРЕМ

Село Срем

Геогр. ширина: 42.05 N

Геогр. дължина: 26.40 E

Телефонен код: 04734 от България, +3594734 от чужбина

Разположено е на левия бряг на река Тунджа. Разстоянието до Тополовград е 16 км, до манастира "Св. Троица" - 8 км, до с. Устрем - 4 км, до с. Княжево - 10 км.

Първоначално селището е построено на десния бряг на р. Тунджа. Поради грабежи и често преминаване от турски войски (оттук е минавал пътят Ямбол - Одрин), а после и заради набезите на кърджалиите, жителите на селото се укриват в гората на левия бряг на реката и се преселват там, където всъщност е днешното село.

ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ

Църква „Възнесение Господне“ (1850 г.)

Селото е изходен пункт за воден маршрут по р. Тунджа.

Маршрут 3 продължава по живописния Сремски пролом на р. Тунджа, който започва южно от с. Княжево. Проломът е тесен между 100 и 200 м, със стръмни голи склонове и с каменисто и неравно речно корито. Между селата Срем и Устрем има разширение от 800 до 1000 м (Сремска котловина), и до българо-турската граница отново е тесен, със стръмни и обезлесени склонове, на места подобни на каньони. Широчината на реката достига 60 м, средната дълбочина - 2 м. В района има възможности за лагеруване, риболов, наблюдения на птици, а край шосето в пролома - места за настаняване и хранене.

СЕЛО КНЯЖЕВО

Геогр. ширина: 42.10 N

Геогр. дължина: 26.50 E

Телефонен код: 04730 от България, +3594730 от чужбина

Село Княжево се намира в живописна местност по поречието на Тунджа.

Растоянието до Тополовград е 16 км, до с. Срем - 10 км, до с. Синапово - 3 км., до гр. Елхово - 9 км.

При разкопки на могилата "Татар маша" през 2011 г. археологическа експедиция, ръководена от археолога Даниела Агре, открива в землището на с. Княжево изключително добре запазен укрепен дом на тракийски владетел, датиран от IV в. пр. Хр. Обектът е консервиран. Археологическите проучвания ще продължат до пълното разкриване на комплекса.

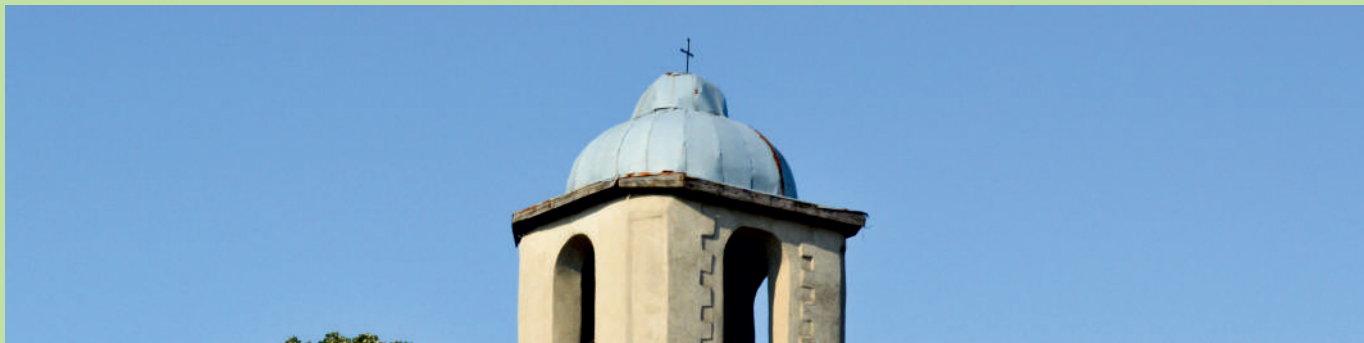
Според предания селището възниква по време на турското робство, когато в имението на Шах Бег са докарани българи, за да обработват земята. По поречията на реките в околностите са изградени 6 малки мелници.

През 1830 г. част от жителите му се изселват в Молдова. По време на Междусъюзническата война (1913 г.) селяните го напускат временно, за да се спасят от безчинствата на настъпващата турска кавалерия. В миналото селото е било важен земеделски и занаятчийски център.

ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ

Църква „Св. Димитър“ (1849 г.)

СЕЛО СИНАПОВО

Геогр. ширина: 42.11 N

Геогр. дължина: 26.46 E

Телефонен код: 04737 от България, +3594737 от чужбина

Намира се на три километра от пътя Елхово - Тополовград, живописно разположено на двата бряга на р. Синаповска.

Първи сведения за селото има от 1651 г., по време на турското робство, когато в селото живеят 50 християнски семейства. Селото на сегашното му място се е образувало от придошли жители на близките 5 български махали, пръснати на около изгъстите гори. През XVIII и XIX век то е било населено с гърцизирани българи /Синаплиоти/, които масово се изселват през периода 1923-1926г. През 1907 г. в него се установяват около 50 семейства от Харманлийско, а след 1923 г. и много български бежанци от Беломорска и Одринска Тракия и Македония. В Синапово живеят наследници на рода на капитан Петко войвода.

ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ

Църква “Св. Илия” (1834 г) с ценни икони и дърворезби

Останки от антично селище в м. Трапсата на километър източно от селото

Останки от праисторическо селище в м. Праса чука - на 2 км западно от селото

Живописни местности по поречието на р. Синаповска и р. Илимана

Язовир „Коруджа дере” - възможности за почивка, плаж, водни спортове и риболов. От Синапово има шосеен път за Тополовград, където завършва маршрут 3.

МАРШРУТ 4

*Тополовград - с. Устрем - с. Планиново - с. Дервишка могила - с. Студена -
/с. Радовец, м Даркая, р. Фишера, с. Присадец и с. Филипово - р. Мангъра, Радовец - Варник/
- с. Сладун - с. Маточина - с. Михалич - с. Щит - гр. Свиленград*

СЕЛО УСТРЕМ

Геогр. ширина: 42.01 N

Геогр. дължина: 26.46 E

Телефонен код: 04732 от България, +3594732 от чужбина

Маршрутът е подходящ за автомобил с висока проходимост в комбинация с пешеходни преходи. Маршрутът е интересен и дава информация за високата част на Сакар и нейното южно подножие. Препоръчва се прехода да бъде двудневен за да имате възможност напълно да се потопите в красотата на района, един девствен и непознат район. Добре е да имате организиран транспорт, тъй като общата дължина на този маршрут е около 120 км. Разстоянието от Тополовград до с. Устрем е 15 км.

Устрем е най-голямото село в Сакар. Намира се в Устремското долинно разширение на р. Тунджа, образувано между Сремския пролом на север и Долнотунджанския пролом на юг. Разположено е на двата бряга на малката р. Боаза, след сливането на р. Манастирска и Голяма река. Има шосейни връзки с Тополовград - 15 км и със селата Мрамор - 8 км, Срем - 4 км, Радовец - 12 км и Планиново - 13 км.

По време на турското робство селото е дервентджийско, т.е. населението му изпълнява охранителни функции на пътя Одрин - Ямбол. Жителите му са преселници от Западна България и Македония. Първоначално село Вакъф е било разположено в м.Селището. Поради кърджалийски нападения през 1790г. хората от старото село се преместили на сегашното място около най-старата махала Срянна махала. По късно били образувани и другите махали - Клепалото, Каргона и Чука махала. През 1913 г. то е опожарено от турски войски. През XX в. в Устрем се развиват животновъдството, зеленчукопроизводството, тютюнопроизводство и рудодобива в оловно-цинкова мина "Устрем", сега площадка за преработка на фелдшпат.

В селището има поща, здравен пункт, бензиностанция и значителен брой търговски обекти.

ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ

Село Устрем

Църква „Св. Димитър” (1857 г.)

Паметник на загиналите във войните за свободата на България

Манастир „Св. Троица” - на 3 км северозападно от селото по черен и по шосеен път.

Останки от антични и средновековни селища в м. Сиврикая, на 2 км северозападно, в м. Колибите на 2 км западно, м. Авуза и м. Чучура на 2 км югоизточно от селото.

Природна забележителност „Св. Троица” (1150 дка) е създадена с цел опазване на вековна гора около манастира “Св. Троица” и скалисти склонове в землището на с. Устрем. Обявена през 1971 г.

Природна забележителност „Караколюва дупка” (65 дка) се намира над манастира „Света Троица” и е създадена за опазване на пещера и гората около нея. Обявена е през 1971 г. и обхваща част от землището на с. Устрем, община Тополовград.

След с. Устрем започва изкачване към високата част на Сакар по шосето за с. Планиново.

СЕЛО ПЛАНИНОВО

Геогр. ширина: 41.95 N

Геогр. дължина: 26.38 E

Телефонен код: 04732 от България, +3594732 от чужбина

Живописното селце е разположено на югоизточния склон на масива на вр. Вишеград. Има шосейна връзка със с. Устрем - 13 км., с. Дервишка могила - 5 км и с. Студена - 10 км. Черни пътища водят до връх Вишеград - 6 км., а оттам за Тополовград.

През 1888 г. преселници от близкото село Дервишка могила преминават българо-турската граница и основават с. Крумово, днешното с. Планиново. През 1913 г. турски войски опустошават и опожаряват селото, а жителите му се спасяват с бягство в България. Впоследствие то е възстановено, включително и с държавна помощ. Днес е на доизживяване, независимо красивата природа и добрите възможности за туризъм, екоземеделие и животновъдство.

ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ

Църква „Св. Кирил и Методий“ (1928 г.)

Останки от долмени

Изходен пункт за разходки в района на вр. Вишеград

След с. Планиново маршрут 3 продължава със стръмно изкачване през борова гора към билото на планината и след два километра се достига разклона за с. Дервишка могила и пътя за вр. Вишеград.

СЕЛО ДЕРВИШКА МОГИЛА

Геогр. ширина: 41.93 N

Геогр. дължина: 26.35 E

Телефонен код: 03778 от България, +3593778 от чужбина

Селото сякаш е нацацало по западния склон на вр. Дервишка могила (690 м н.в.) сред красива природа и с панорама към централен Сакар. Запустяло е, макар тук да има идеални условия за селски туризъм. Намира се на 5 км от с. Планиново и на 5 км. от с. Студена по асфалтови пътища.

ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ

Църква „Св. Йоан Благослов“ (XIX в.)

Природната забележителност „Дервишка могила“ се намира в землището на селото и е създадена с цел опазване на 330 дка скални образувания. Обявена е през 1976 г. При хубаво време от това място се открива панорама към централен Сакар, долините на Тунджа и Марица, равнинната част при гр. Одрин в Турция, Източна Тракия и Източните Родопи.

Врх Дервишка могила. Асфалтов път в началото на селото води до изоставено военно поделение, откъдето по черен път след кратко и стръмно изкачване се стига до вр. Дервиш могила. Препоръчва се до черния път да се отиде с автомобил. От с. Дервишка могила се поема по прекия асфалтов път за с. Студена (5 км) Преди с. Студена, вляво от пътя се намират аязмо и параклис “Живоприемний източник”.

СЕЛО СТУДЕНА

Геогр. ширина: 41.91 N

Геогр. дължина: 26.40 E

Телефонен код: 03778 от България, +3593778 от чужбина

Студена е сред големите села в южен Сакар. От него по шосе разстоянието до с. Радовец е 8 км, до с. Левка - 13 км, до с. Дервишка могила - 5 км и до с. Сладун - 9 км. Старото име на Студена е Соуджак (Суйджак). идва от турски език и означава студено място. Първите сведения за с. Студена са свързани със съществуването на женски манастир (метох) на мястото, около което е възникнало селото.

ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ

Църква “Св.Илия”

Аямо и параклис “Живоприемний източник” край селото

СЕЛО РАДОВЕЦ

Геогр. ширина: 41.93 N

Геогр. дължина: 26.50 E

Телефонен код: 04739 от България, +3594739 от чужбина

Село Радовец е разположено в ниска част на вододелния рид между долината на р. Тунджа и долините на реките Фишера и Мангъра. Отстои на 28 км от Тополовград, 36 км от Свиленград и на 5 км от българо-турската граница. От с. Радовец има пътища за с. Устрем - 12 км, с. Студена - 8 км и с. Филипово - 3 км.

Най-старото срещано име на селото е Инмедиио. Това име се среща в латински извори за историята на България, в която се споменава че 333 г. пътя от Кабиле за Адрианопол /Одрин/ е минавал през Инмедиио /Радовец/, отстоящо на 30 мили от Бургум /Голям Манастир/ и на 25 мили от Адрианопол.

През турското робство селище с името Татарлу се среща в османски документи от 1672 г. След това селото се наричало Татаркьой /татарско село/ до 1899 г., когато е било преименувано в Константиново, по името на селската църква “Св. Константин и Елена”.

След Берлинския конгрес селото влязло в пределите на Източна Румелия, Сливенски окръг, Каваклийска околия. Пострадало силно при турското нашествие в южен Сакар през 1913г. по време на Междусъюзническата война С.Константиново било преименувано в Радовец по името на местн. Радовец която се намира между землищата на селата Устрем и Константиново през 1950 г.

Основен поминък на населението е тютюнопроизводство, зърнопроизводство и животновъдството. При посещение на с. Радовец, пролома на р. Тунджа и близките гранични села Филипово, Присадец, Варник и Маточина е задължително да се носят лични документи, заради проверки на гранична полиция.

ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ

Село Радовец

Църква „Св. Константин и Елена“ (1899 г.)

Музейна сбирка в местното читалище

Останки от долмени в местностите Капаклийка и Червените вървущки Останки от средновековно селище в м. Айвалъка - 4 км., близо до р. Тунджа.

Радовец е изходен пункт за Долнотунджанския пролом, защитена местност “Ждрелото на р. Тунджа” (Даркая) и долината на р. Фишера.

Долнотунджанският пролом е чудесно място за почивка и риболов. По маршрут 4 от с. Радовец се поема в източна посока към р. Тунджа, по стария път за рудник Лесово, подходящ само за автомобили с висока проходимост. Минава се край язовир в източния край на селото, следват слизане в близкото дере и изкачване на хълм към м. Капаклия, където има останки от долмени. От билото в далечината се виждат масивите на върховете Вишеград и Дервишка могила, а в ниското е сгушено село Радовец. На изток са Дервентските възвишения и с. Лесово. След спускане по хълма, в края на билото се стига до гранитни грамади, от които се открива величествената и красива панорама на Долнотунджанския пролом. До р. Тунджа се стига по два пътя. Единият, в посока изток, е по-широк (подходящ за автомобил) и отива до бивше рудодобивно съоръжение, след което до речното корито става по-тесен и трудно проходим за автомобил. Вторият, проходим само пеша, се отбива от главния път на север и се спуска към близкото дере (край една от най-големите кварцови жили в България) и продължава по левия му бряг до усамотен пясъчен плаж на р. Тунджа.

Ждрелото на р. Тунджа - Даркая

Защитена местност “Ждрелото на р. Тунджа” (Даркая) заема 19 000 дка в землищата на селата Радовец и Лесово и е обявена за опазване на 149 вида птици, 8 земноводни, 21 влечуги и други защитени и редки растителни и животински видове. Сред тях са са видра, леопардов смок, голям гребенест тритон, ивичест смок, жълтокоремна бумка и др. Интересни за посещение в района на с. Радовец са долините на реките Фишера и Мангъра, с любопитни скални образувания и девствена природа. Река Фишера тече в живописна долина с разпръснати гранитни грамади и образува живописни водопади и вирове през зимата, пролетта и ранното лято. През горещото лято пресъхва. До нея се стига по селски пътища от югозападния край на с. Радовец (препоръчително с водач и уведомяване на гранична полиция).

Долината на граничната р. Мангъра също е много живописна, но за посещения се изисква разрешение от гранична полиция, добре е да имате и водач. От с. Радовец по полски път с автомобил с висока проходимост може да се стигне до селата Варник и Маточина.

Но да се върнем отново в с. Студена, откъдето се отклонихме. От центъра на селото поемате на юг към с. Сладун - 9 км., което се намира близо до границата с република Турция.

СЕЛО СЛАДУН

Геогр. ширина: 41.85 N

Геогр. дължина: 26.467 E

Телефонен код: 037701 от България; +35937701 от чужбина

Намира се на 28 км на североизток от Свиленград, 5 км от с. Варник, 5 км от с. Михалич и 9 км от с. Студена. Селото дължи името си на т.нар. сладък дъб, който расте в горите около него. Опустошено при нашествието на турски войски през 1913 г., селището остава в рамките на Османската империя до 1915 г. Населено е предимно от българи-бежанци от Източна Тракия.

ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ

Останки от средновековна крепост

Църква "Св. Троица" (1936)

Лековито аязмо в м. Дългите камъни - на около 3 км вдясно по пътя за селата Варник и Маточина, на р. Карабашка.

Красиви природни местности по поречието на р. Карабашка

В района има възможности за наблюдение на различни видове животни - царски орли, чакали, лисици, зайци, гущери, змии, костенурки и др.

Преди селото, на разклона за с. Варник, обикновено има пост на гранична полиция и проверка на документите. Завивате наляво и покрай лозови масиви в красивата долина на р. Карабашка се отправяте към малкото селце Варник

Преди да стигнете селото, пресичате р. Фишера /има нещо френско в името на тази рекичка/. От с. Варник може да си купите много вкусен и чист мед, и да посетите интересното варовиково плато „Курткая”, в подножието на което се срещат много вкаменелости /фосили/.

СЕЛО ВАРНИК

Параклис „Живоприемний източник“ - с. Студена

Геогр. ширина: 41.867 N

Геогр. дължина: 26.517 E

Телефонен код: 037701 от България; +35937701 от чужбина

Село Варник се намира на 35 км от Свиленград, 5 км. от с. Сладун и 3 км. от с. Маточина. Разположено е в дере на приток на р. Фишера. За съжаление вече това селце на границата е запустяло, необитаемо и постепенно майката природа го обхваща.

По време на турското робство с. Варник е било със смесено население. След Балканската война е с българско население - бежанци от села северно от град Одрин - с.Ново село, с.Ак бунар, с.Софулар.

ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ

Река Тунджа преди да излезе от България

Варовиково плато “Курткая” - представлява блок от варовикови скали с подземни пещери, южно от селото. Легенди разказват за скрити там съкровища на хайдутите Кара Кольо и поп Мартин.

По път, затулен от орехови дървета, покрай лозя и нивички достигате до стария граничния кльон. Вдясно от портала има път, който ще ви изведе до скалната църква на с. Маточина. Но по-добре е първо да се посети селото и една от най-интересните и величествени останки от средновековието - крепостта Букелон и самата граница, ако Ви разрешат от гранична полиция. Крупакгя се извисява величествена и горда над дивата околност, гледката е невероятна. Историите за страховити битки и победи на това място, датират още от времето римляни и готи, на хан Крум, но най-интересната безспорно е от 1205 г., когато войските на цар Калоян разбиват рицарите кръстоносци и пленяват Балдуин. В една от легендите, които разказват местните хора се говори че след победата си над рицарите цар Калоян е почивал в крепостта и тук е държал затворен Балдуин, за това и местните наричат кулата Балдуиновата кула.

СЕЛО МАТОЧИНА

Геогр. ширина: 41° 51' N

Геогр. дължина: 26° 32' E

Телефонен код: 037701 от България; +35937701 от чужбина

Селото е разположено е в най-южните склонове на Сакар, сред хълмиста местност, просечена от долините на две реки - Тунджа от изток и Фишера от запад. Намира се до телени ограждения, тип кльон, до самата българо-турска граница, на която скоро бе изградена и нова защитна ограда. Отстои на 40 км от Свиленград, на 110 км от Хасково, 10 км източно от с. Сладун и на 2 км от р. Тунджа.

От дневника на султан Мохамед IV научаваме, че през 1664 година той е ловувал в подножието на крепостта и намиращото се под нея село. В писмения паметник на султана селото е наречено Фикла. В последствие името се преобразува на Фикел, с което име селото се именува до 1934 година, когато е преименувано в Маточина и носи името на лековитата билка, растяща по тези места. То е сред селищата, пострадали от репресията по време на нашествието на турска войска през 1913 г. След ратификацията на българо-турската граница през 1915 г. с. Маточина е отново в българска територия. Селото е населено предимно с българи бежанци от одринските села: Ак бунар и Муратчилар. Днес селото е обитавано от шепя хора, въпрос на време да се обезлюди. Съборът на селото е на Спасовден - Възнесение Господне.

ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ

Цитаделата на Букелон

Църква "Св. Св. Константин и Елена" (1935)

Паметна плоча на участници в Старозагорското въстание от с. Обручище, обесени в с. Маточина.

Скална църква от X век в м. „Декили кая”,

Късноантична и средновековна крепост “Букелон”

Върху неголямо плато в североизточната част на селото днес се издига внушителна 18-метрова, сравнително добре запазена кула от XI-XIV в., строена върху стари основи.

През IV в., когато този район е част от Византийската империя, крепостта Букелон играе роля на важно предимие и изнесена гарнизонна отбрана в подстъпите към Адрианопол и столицата Константинопол. През X в. твърдината е разрушена, а през XIII в. върху руините ѝ е построена нова крепост, иззидана с ломени камъни, споени с бял хоросан. Кастелът има два високи етажа с пунктове за наблюдение, параклис и арест. Начинът на градеж (редуване на тухлени и каменни пояси) и един монограм от вградени в зидарията тухли, състоящ се от кръст и буквите - М, Н, Л и К. над входната врата на кулата дават основание да бъде датирана от XIV в., времето на цар Михаил Шишман.

Букелон е най-добре запазената крепост от късното Средновековие в днешните български земи. До кулата едва личат останки от основите на по-стара крепостна стена, някога опасвала цялото плато. Според научни хипотези крепостта край с. Маточина се идентифицира със споменатия в историческите извори град Букелон. Край него на 9 август 378 г. водените от свирепия пълководец Фритигерн готски пълчища разгромяват римските легиони и убиват император Валент. След тази загуба за Рим готите получават статут на федерати в западащата римска империя.

Близо до крепостта на 14 април 1205 г. се развива голямата Одринска битка, в която армията на цар Калоян нанася унищожително поражение на рицарите от Четвъртия кръстоносен поход и пленява император Балдуин I Фландърски - император на Латинската империя.

Руините край с. Маточина са обявени за паметник на културата от национално значение през 1968 г. От платото, където е кулата Букелон, се открива панорама към граничните райони на Сакар, върховете Голям и Малък Карабаш, Дервишка могила и близкото варовиково плато „Курткая”. На юг наблизно са телените ограждения на границата, а по-надалеч - долината на р. Тунджа, равна Тракия и Одрин.

Скалната църква (Вехтата църква) от X в. се намира в скалистото възвишение “Декили кая” (Продупчен камък), на 2 км. югозападно от с. Маточина. Представлява правоъгълно помещение с дължина 14 м и ширина 3 м, в което се влиза през сводест коридор. Над входа личат издълбани форми с култово предназначение, вероятно от тракийско време. Вляво до него са изсечени стъпала към обширното плато над църквата, където личат следи от издълбани в камъка гробове. От платото се открива обширна панорама на юг, към долините на реките Тунджа и Фишера и град Одрин. В по-новата си история скалната църква е носила името “Св. Дух” и е била действащ църковен храм на селата Маточина, Варник и Благунци (вече не съществуват).

След като разгледате внушителните и полу забравени паметници на културата, оградени от двете страни с телена ограда, поемате обратно към с. Сладун и се насочвате към гр. Свиленград.

След с. Сладун пътя се движи близо до гранична бразда и след два километра завивате на северозапад и се насочвате към с. Михалич. Още преди селото, в началото на борова гора има табела вляво от пътя, където трябва да оставите автомобила и пеш скоро достигате до интересен паметник на културата - скалната църква “Св. Пантелеймон”. Тя се намира на 700-800 м на югоизток от село Михалич и е изсечена във варовикова тераса в м. “Айпандо”, на стръмния западен склон над дерето, на 350 м н. в.

СЕЛО МИХАЛИЧ

Геогр. ширина: 41.51 N

Геогр. дължина: 25.12 E

Телефонен код: 037701 от България; +35937701 от чужбина

Разположено е в южните склонове на Сакар, в източното подножие на вр. Орлов връх (Картал тепе), на 27 км. североизточно от Свиленград.

В землището му са открити останки на селища от началото на бронзовата епоха, античността и средновековието. По време на турско робство Михалич е значимо християнско селище в южен Сакар. Върнато е в пределите на България през 1915 г. През XIX век в селото се споменава за гръцко население, което се изселва в Гърция през периода 1923-1926 г. на тяхно място се заселват българи бежанци от Източна Тракия - с. Ново село, с. Хадърага, с. Чомлекьой.

ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ

Скалната християнска църква “Св. Пантелеймон” е паметник на културата с национално значение. Намира се на 700-800 м. югоизточно от селото и е изсечена през X в. във варовикова скала в м. Айпандо. Тя е единствената в България с триконхална форма и с купол. Дължината ѝ е 10 м, а височината - 6 м. Вътрешното пространство по форма прилича на кръстокуполен християнски храм, на няколко места по стените са изсечени кръстове. В нея се слиза по изсечено в скалата стълбище от 14 стъпала. Отстрани са оформени ниши за поставяне на икони и дарове. В дъното на абсидата има олтар, изграден от плоски камъни. И днес древния храм се посещава по празници, извършват се ритуали и се оставят дарове, често от хора, дошли да търсят изцеление от болести. От скална пукнатина в църквата тече вода, която се смята за лековита. На храмовия празник “Св. Пантелеймон” - 60-ия ден след Великден (м. юли) пред църквата на курбан се събират хора от близките села. Години наред срещу празника вярващите остават да ношуват в църквата за здраве, пият целебна вода и оставят монети.

Църква “Успение Богородично” (1857)

Останки на селища от началото на бронзовата епоха, античността и средновековието - м. Баа дере, южно от селото. Маршрутът продължава като постепенно започвате да се спускате към долината на р. Марица. Връщате се отново до разклона на пътя от с. Сладун и завивате на запад към селата Пашово и Щит отстоящи на 8-9 км. Пътят се движи покрай самата граница и телените ограждения, задължително носете лични документи. Преминава се първо през малкото селце Пашово и след около километър покрай две малки дерета и един язовир се достига до с. Щит Където може да се нахраните, да пийнете хубаво местно вино, да почините.

СЕЛО ЩИТ

Геогр. ширина: 41.825 N

Геогр. дължина: 26.361 E

Телефонен код: 037707 от България; +359037707 от чужбина

Село Щит е разположено е на 19 км. от Свиленград, на 7 км. от с. Райкова могила, до самата граница с Турция. На хълма “Биргото”, източно от селото, е съществувала късноантична и средновековна крепост със селище, наречена Скутарион. Тя играела роля на преграда пред варварските нашествия на Балканския полуостров и през VI в. по нареждане на Юстиниан Велики била възстановена и разширена.

През турско робство селото се наричало Юскюдар, било е център на нахия. След Освобождението от турско робство тук живеят гърцизирани българи (парапанковци), които наричат селището Скутари. През 1923 г. те напускат селото и на тяхно място идват 237 семейства на тракийски българи-бежанци от Източна и Западна Тракия - от с. Домуздере, с. Делиелес, с. Испитли, с. Караагач, с. Кадънкьой, с. Мараш, с. Чермен, с. Балъкьой, с. Асърли (Хасарли), с. Инджекьой. През 1934 г. Скутари е преименувано в Щит.

ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ

Църквата „Св. Богородица” е построена през 1792 г. ,

Хълм „Биргото” с останки от средновековна крепост, в района може да наблюдавате двойки царски орли.

От с. Щит през с. Райкова могила /6 км./ и с. Димитровче достигате до крайната точка на маршрута - гр. Свиленград / разстояние от с. Райкова могила - Свиленград - 10 км. / .

Крайната точка на този маршрут е гр. Свиленград. Той е разположен по двата бряга на р. Марица. Отстои югоизточно на около 70 км от гр. Хасково, 150 км от гр. Пловдив и 300 км от гр. София, на 2 км северно от гръцката и на 14 км северозападно от турската граница, на 30 км северозападно от Одрин (Едирне/ Една от входните врати на България.

ГРАД СВИЛЕНГРАД

Геогр. ширина: 41.767 N

Геогр. дължина: 26.20 E

Телефонен код: 0379 от България; +3590379 от чужбина

Кмет: 74 302 ; факс: 74 371

e-mail: obshtina@svilengrad.bg

Свиленград е разположен на двата бряга на р. Марица, в долина между склоновете на Източните Родопи и Сакар планина. Отстои на 70 км от Хасково, 300 км от София, на 2 км северно от българо-гръцката граница и на 14 км северозападно от българо-турската граница.

Исторически бележки.

Най-старите следи от живот в Свиленградския край (м. Якъка) датират от IV-то хил. пр. Хр. През бронзовия и желязната период той е населяван тракийското племе одриси, от които са останали следи от селища, надгробни могили, светилища, долмени и др.

Близко до днешния град римляните построяват крайпътните станции Рамис и Бурдипта. На крайградския хълм Хисарлъка те изграждат и крепост, и така възниква селището Бурденис (Бурдипто), разположено на главния път Рим - Константинопол.

Заради кръстопътното си местоположение градът преживява през вековете непрестанни битки и войни. След създаването на Дунавска България оттук минават войските на кан Крум и на царете Симеон, Самуил и Калоян. Писмени източници доказват българската принадлежност на региона преди, по време и след царуването на Симеон Велики. В каменния надпис на кан Маламир (IX в.) е написано, че една от завзетите от него крепости е Бурдипто и, че в началото на XI в. край с. Мезек (Източни Родопи) е издигната гранична крепост.

Свиленград

Падането на България под османско иго определя за векове историческата съдба на Свиленградския край. Тогава по тези места съществува селище с името Кинекли с важно стратегическо значение. През 1529 г. на река Марица е построен мост - уникално за времето си съоръжение. Около него възниква селище, разположено на най-краткия път от Цариград за Европа, което през втората половина на XVI в. се превръща в град. Старият мост и днес свързва двете части на Свиленград. Той е един от неговите символи и един от най-забележителните архитектурни паметници в Югоизточна Европа от онова време. Обявен е за национален паметник на културата.

По време на османското робство местното население самоотвержено се бори за отстояване на българската си идентичност и самосъзнание. През 1847 г. е построено училище за светски науки, в което през периода 1872-1873 преподава патриархът на българската литература Иван Вазов. През 1870 г. отвара врати читалище “Звезда”. Друг възрожденец - Петър Станчов, през 1874 г. дава на града звучното име Свиленград поради факта, че освен със земеделие и скотовъдство населението се занимава и с бубарство. Селището започва да се нарича така едва през 1912 г., когато е освободено от българските войски в началото на Балканската война.

В града през 1871 г. Васил Левски основава таен революционен комитет. На път за Цариград от тук минават и отсядат известни български революционери, просветни дейци и възрожденци като Г. С. Раковски, П. Р. Славейков, Хр. Г. Данов, Ал. Екзарх, Драган Цанков, Константин Величков и др. Свободата, постигната през 1878 г. с влизането в Свиленград на руските войски, командвани от генерал Струков, е за кратко - година по-късно Берлинският договор оставя града и региона в пределите на Османската империя.

Свиленград е освободен и върнат в българска територия на 5 октомври 1912 г., по време на Балканската война, след като българската войска превзема връх Шейновец в Източните Родопи. Същевременно край Свиленград е оборудвано първото дотогава военно летище. За първи път в световната история българската армия използва самолети с бойни цели. Първия боен полет на българската авиация извършват летците Радул Милков и Продан Таракчиев на 16 октомври 1912 г. над обсадения Одрин, хвърлят две ръчни гранати над гара Карагач, извършват наблюдения и разпространяват позиви от въздуха.

Жителите на Свиленград преживяват голяма трагедия през лятото на 1913 г., по време на Междусъюзническата война, когато редовна турска армия и башибозук нахлуват през българо-турската граница с цел етническо прочистване на района. В града се връща жестокият главорез Карагюз Али, опожарява го до основи, а ордите му извършват десетки кървави убийства на всички, които не успяват да се спасят с бягство.

Окончателно турските войски се изтеглят от града през октомври 1913 г., след Цариградския мирен договор между България и Турция. Според определената нова граница Свиленград остава в рамките на България. Завърналите се негови жители го възраждат от пепелищата и го съграждат отново. В периода 1913 - 1923 г. в него се преселват тракийски българо-бежанци от Одринска и Беломорска Тракия. (Свиленград е главен разпределителен център на бежанци).

ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ

Свиленград

Общински исторически музей

Църква „Св. Троица“ (1834 г.). През 1913 година е опожарена от османците. Остават запазени само стените, а богатствата са плячкосани от турци и гърци и занесени в Одрин. В периода 1914 - 1922 г. се събират средства и към края на 1923 г. храмът е възстановен.

Училище „Христо Попмарков“ (1847-1848 г.) - първото светско училище в града, построено заедно с църквата „Св. Троица“. Първоначално то е взаимно. През учебната 1872 - 1873 г. цариградското настоятелство на списание „Читалище“ изпраща за главен учител в школото народния поет Иван Вазов. Самият той посочва, че има две мисии в Свиленград - да преподава и да се бори срещу гръкоманите.

Свиленград

Църквата “Живоприемний източник” (1850) е построена от неизвестен майстор в махалата Гебран с доброволни помощи на жителите на града и с помощта на учителя Георги Димитров, преподаващ по взаимоучителната метода в Гебранското килийно училище. По време на Балканската война е опожарена и срината до основи от отстъпващите турски части. Възстановена е през 1924 г. с дарения от местното население.

Църква “Св. Димитър” (1898) е съградена с помощи на населението като център на религиозния живот в махала Баяндър, където вярващите се възпитават в православен дух и в служба на висшите православно-религиозни идеали.

Църква “Св. Иван Рилски”

Мост над р. Марица (1529 г.) Мостът на Мустафа паша (Старият мост) над река Марица при Свиленград е построен от архитекта Мимар Синан през 1529 г. и е единственият напълно запазен елемент на едновременен комплекс от кервансарай, джамия, чаршия и хамам. Финансиран е от везира Дамад Мустафа паша.

Съоръжението представлява зидана каменна конструкция от 20 свода и с ширина 6 м и дължина 300 м. Паралетите са изградени от 706 паралетни блока, по 353 от двете страни. Надписът за построяването на моста е изписан на мроморна плоча, поставена на парапет в средата на моста, висок 6 м.

Старата турска баня е елемент на някогашен цялостен комплекс от кервансарай, джамия, чаршия и хамам и стария мост над река Марица, построени в началото на 16 век. През 1913 година Свиленград е опожарен, а комплексът - унищожен. През 1934 г. банята е издигната в първоначалния ѝ вид върху основите на хамама и функционира като градска баня до 70-те години на 20 век. От 1982 година е обявена за паметник на културата с местно значение. Обектът се реставрира по проект на програма Европейско териториално сътрудничество Гърция-България, като се предвижда превръщането му в галерия.

Паметник на Васил Левски. Свиленград е първият български град, посетен от Апостола при първата му обиколка из България през 1868-1869 г. с цел създаване на Вътрешна революционна организация за освобождение от османско иго. При второто си посещение през 1871 г. той създава Таен революционен комитет с председател Станко поп Анастасов Разбойников и членове Димитър Новаков, Димитър Палазов, Христо Гачов Бахаров, Димитър Бояджиев и др.

Паметник на загиналите във войните за свободата на България на площад „5 октомври“. Паметникът е посветен на загиналите в Балканските войни.

Местност „Малките ливади“ край Свиленград, където по време на Балканската война е оборудвано първото в света военно летище. От него на 16 октомври 1912 г. авиаторите Продан Таракчиев и Радул Милков извършват и първия боен полет в световната история.

Паметник на победителите на Одринската крепост. Върху каменно тяло с дължина 16 м и височина 3 м са монтирани 43 плочи от черен полиран гранит. На тях със златни букви са изписани имената на загиналите 1986 български войници и офицери при обсадата и щурма на Одрин по време на Балканската война (5 октомври 1912 - 13 март 1913 г.).

Паметник на летеца Христо Топракчиев - първият български военен пилот, загинал при бойни действия над Одринската крепост на 19 октомври 1912 г. по време на Балканската война.

Защитена местност „Лозенски път“ в землището на Свиленград има естествено находище на блатно кокиче - вид, включен в закона за биологично разнообразие и в Червената книга на България. Цъфти през април-май и се използва като суровина за производство на лекарство против детски паралич.

МАРШРУТ 5

Тополовград - масив Вишеград (вр. Караборун, вр. Карталка, м. Казанките, м. Бръснарския стол, м. Манда таш, м. Бакалов кладенец) - Тополовград

Северен Сакар

Маршрутът минава през централната и най-висока част на Сакар и е дълъг 19 км. По него от асфалтовия път могат да се направят пешеходни отклонения. Желателно е да се ползва водач, познаващ района, както и автомобил, за да се посетят повече забележителности. През летния период е добре да се носят вода и репеленти против насекоми.

Южно от Тополовград, от главния път Тополовград - Харманли се прави отбивка и през м. Корията, любимо място за разходки и спорт на тополовградчани, след изкачване се достига вр. Гума. Под него се намира старата хижа на Горско стопанство - Тополовград.

Маршрутът продължава с изкачване по страничен рид на главното било. Отляво са вр. Караборун (599 м) и вр. Карталка (573 м), последният само на 300-400 м. от шосето, увенчан от големи гранитни скали, които приличат на изправен орел.

ПЕШЕХОДНИ ОТКЛОНЕНИЯ

Поляните на вр. Вишеград

По горски път в ляво от вр. Карталка може да се отиде до скалните образувания в местностите Бръснарския стол и Казанките.

Природната забележителност „Бръснарският стол” (50 дка) е създадена с цел опазване на скално образувание през 1974 г. Южно от вр. Карталка се поема по горския път за с. Планиново и се слиза към долината на Здравчевско дере и м. Куза. Вляво на пътя има отбивка за красивата местност Казанките. По нея се излиза на горска нива с хранилка и през горска просека се прави спускане към р. Здравчевско дере в м. Казанките. Реката е образувала поредица от прагове, малки водопади и каменни котли в коритото си, изваяла ги е в здравия гранит и е оформила малка каскада, дълга около километър, край която има приятни места за отдих. Често през юли реката пресъхва, но през пролетта и началото на лятото мястото е приказно красиво. Вдясно по пътя за вр. Вишеград има и отбивка за м. Бакалов кладенец, където има останки от няколко долмена и погребални камери.

Долмени в местност „Бакалов кладенец“

След вр. Карталка маршрут 5 продължава с изкачване към Писания камък - местност с група гранитни канари, наречени така заради паметната плоча, поставена на най-голямата скала в чест на строителите на пътя Тополовград - вр. Вишеград през 1936 -1938 г. Там има следи от скално светилище с шарапани. От Писания камък се открива красива панорама към масива на вр. Вишеград и източната част на Сакар планина. След това започва стръмно изкачване към масива на вр. Вишеград. Вдясно е вр. Байряка, а от ляво - дълбоката долина на р. Здравчевско дере. Стига се до билото при разклона “Малката звезда”, от където се откриват обширните поляни пред първенеца на Сакар - вр. Вишеград (856 м.). Достъпът до върха е ограничен, защото там има поделение на Българската армия. На вр. Вишеград има и останки от тракийска гробница и голяма крепост.

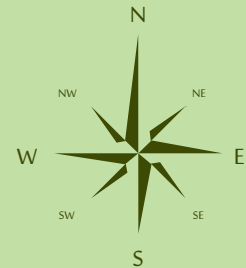

Мангър

Горски пътища заобикалят първенеца от северната и от южната му страна и излизат на шосето за селата Дервишка могила и Планиново. Други горски пътеки водят към селата Костур и Лисово. С водач може да се посетят местностите Станчово пладнище, Орлови скали и Големия здравец в северното подножие на вр. Вишеград. Обратно по същия път се стига в Тополовград.

МАРШРУТ 6

Свиленград - с. Левка - с. Лисово - с. Младиново - с. Дрипчево - пътен възел „Голямата звезда” - с. Българска поляна - с. Хлябово - Тополовград

СЕЛО ЛЕВКА

Геогр. дължина: 26.317 E

Телефонен код: 03774 от България; +3593774 от чужбина

Маршрутът е дълъг около 75 км. по шосето, затова е подходящо да се използва автомобил. От Свиленград се тръгва на североизток по второкласен път № 55 покрай р. Канаклийска и през с. Пъстрогор към високата част на планината. На 4 км. след с. Пъстрогор, при язовир Левка има отклонение за с. Левка (5 км).

Село Левка е разположено в южните разклонения на Сакар, край р. Левка. Отстои на 12 км. от Свиленград, на 4 км. от с. Мустрак, на 15 км. от с. Студена, 12 км. от с. Лисово и 9 км. от с. Пъстрогор. Левка е сред големите села във високата част на Сакар. То има интересна история, традиции и обичаи.

В землището на селото са открити разрушени долмени и тракийски надгробни могили. На възвишението Алтън тепе има останки от тракийско селище и крепост от началото на старожелязната епоха. Северозападно от с. Левка, в м. Айлячките могили, има некропол, в който са намерени предмети от предримската и римската епоха.

ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ

Църква „Св. Димитър”

Останки от средновековната крепост „Стара Левка” се намират в източния край на полуостров на р. Левка, стръмен от всички страни и окичен със скали. Размерите на крепостта са 50 м на 70 м, а селището се е простирало в разстояние на няколко метра, за което свидетелстват намерените многобройни основи на сгради и голям християнски некропол. Учени идентифицират крепостта и селището със средновековния епископски център Левка.

СЕЛО МЛАДИНОВО

Геогр. ширина: 41.933 N

Геогр. дължина: 26.233 E

Телефонен код: 037704 от България; +35937704 от чужбина

Младиново отстои на 23 км от Свиленград, 150 км. от Бургас, 6 км от с. Дрипчево, 7 км от с. Костур и на 5 км от с. Васково. Попада в най-високата част на Сакар, близо до вр. Вишеград. Младиново е “накацало” живописно в широк дол на южен планински склон. Цялата околност представлява високо планинско плато. В климатично отношение районът е повлиян от Егейско море. Наблизо са изградени два язовира с вместимост над 800 хил. куб.м. вода.

Селището възниква през т.нар. чифлишки поселищен период (XVI в.) За негови родоначалници се смятат родове от Софийския край и старозагорските села. В околностите са установени 12 долмена, 76 долменни и 146 надгробни могили. Селото е освободено от османско иго през 1912 г. от Втора бригада на Осма тунджанска дивизия на българската армия и върнато в границите на България.

ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ

Останките на тракийската крепост Мастейра (Калето) се намират на 3 км. югоизточно от селото, на левия бряг на река Голямото дере. Разположени са върху възвишение на полуостров, ограден от запад от Голямото дере, а от изток от Мастейрен дере. Калето има почти правоъгълна форма с размери 56 м. на 70 м. На отсрещния бряг на реката са намерени останки от малък кастел, изграден от ломен камък, споен с бял хоросан, свързан с тракийската крепост чрез път, останки от който личат и днес.

В местността минават три пътя за Одрин: през с. Левка, покрай с. Дервишка могила и на изток през землището на с. Студена. Повърхността на полуострова, върху който е Калето, е осеяна с глинени фрагменти от ранножелязната до римската епоха. Освен Калето са запазени незначителни останки от разсипана тракийска крепостна стена, градена от едри камъни без спойка. В крепостта са открити и камъчета от римска мозайка.

Селището извън крепостта върху наклонения на юг полуостров има площ около 250 дка. Керамиката е сива и червена, груба и финна и принадлежи на предримската и римската епоха.

Съществува научна хипотеза, че в м. Мастейрен всъщност се е намирало тракийското селище Мастейра, известно от писмените извори. Мастейра има важно стратегическо значение за Тракия, защото се намира на важен път от Мала Азия и Беломорието на север към Кабиле. По този път минава походът на Филип II (Македонски) при завладяването на Тракия, с което се избягва пресичането на Рило-Родопския масив. Името на селището се споменава за първи път в реч, произнесена от Демостен, във връзка със споменатия поход, в речта му „За делтата в Херсонес“.

Останки от долмени в местностите Керез тепе, Кара окуш, Тачова нива, Пехливан баир, Таш тепе. В северния край на с. Младиново има 7 км отклонение от главния път до с. Костур, разположено във високата част на Сакар.

СЕЛО КОСТУР

Геогр. ширина: 41.967 N

Геогр. дължина: 26.283 E

Телефонен код: 037704 от България; +35937704 от чужбина

Селото е разположено в югозападния склон на масива на вр. Вишеград, на височина 460 м., в една от най-красивите и живописни части на Сакар.

ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ

Природна забележителност „Находище на див божур“ (500 дка), създадена с цел опазване находище на див божур. Разположена е в живописна местност в землището на с. Костур, община Свиленград, южно от главното било на Сакар.

Село Костур е изходен пункт за: поляните на вр. Вишеград; м. Каракачански гроб (северно от селото); м. Петкова чешма и през м. Таушан баир към билото на Сакар, където има интересни скални образувания.

След разходките из централната част на планината по маршрут 8 се прави връщане до с. Младиново и се поема на север към с. Дрипчево.

СЕЛО ДРИПЧЕВО

Геогр. ширина: 41.983 N

Геогр. дължина: 26.217 E

Телефонен код: 03762 от България, ++3593762 от чужбина

Дрипчево отстои на 35 км. от общинския център Харманли, на 27 км. от Свиленград, на 7 км. от с. Младиново, 5 км. от пътен възел „Голямата звезда” и на 23 км. от Тополовград. Разположено е близо до главното било на Сакар, на 400 м н.в. Източно от селото, в местностите Чаирите (Гъонови чаири), Гиджем мезар и Каваците, има останки от няколко долмена и тракийски надгробни могили.

Дрипчево е родно място на хайдутина Ангел Зотев, известен като Ангел войвода, който води голяма хайдушка чета и защитава християнското население в Тракия по време на кърджалийските размирици. По-късно заминава за Югозападна Македония и отблъсква албански банди в Охридско, Дебърско и Кочанско.

В землището на Дрипчево има исторически места като Горната Ада, Хайдушката дупка (малка пещера) и Караколювата къща - пещера с площ 4 дка, служила за скривалище на Кара Колю - байрактар на Индже войвода. След 1878 г. селото остава в Османската империя и е освободено едва през 1912 г.

ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ

Църква „Св. Георги” (1848)

Природна забележителност „Хайдушката дупка” (500 дка) обхваща част от землището на с. Дрипчево, община Харманли. Разположена е южно от главното планинско било в м. Широкия алчак, където има големи гранитни скали. Създадена е с цел опазване на пещера Хайдушката дупка.

Останки от долмени в местностите Чаирите (Гъонови чаири), Гиджем мезар и Каваците.

Дрипчево е изходен пункт за разходки към близкото било на Сакар, м. Горната Ада и скални образувания край Куритско дере.

След с. Дрипчево по шосето се отива към пътния възел „Голямата звезда” (555 м.н.в.), откъдето тръгват пътища за Тополовград - 18 км., гр. Харманли - 28 км., гр. Любимец - 22 км., гр. Свиленград - 32 км., с. Главан - 12 км., към билото на Сакар до Малката звезда и вр. Вишеград по макадамов път - 12 км.

От пътния възел Голямата звезда поемате към Тополовград и след около 2км достигате до с. Българска поляна.

СЕЛО БЪЛГАРСКА ПОЛЯНА

Геогр. ширина: 42 01 49 N

Геогр. дължина: 26 11 54 E

Телефонен код: 047353 от България, +35947353 от чужбина

Намира се на 16 км. от Тополовград, 7 км. от с. Хлябово и на 2 км. от пътен възел “Голямата звезда”.

Село Българска поляна е основано след Първото Търновско въстание през 1596 г. от българи-бегълци от софийско село, които убиват турски спахия, за да запазят честта на младо момиче. След месец опасно пътуване те стигат до западното подножие на вр. Вишеград и се заселват на широка поляна. Малко се знаело за съществуването на това селище в дебрите на Сакара. По късно жителите му издействали разрешение да се заселят в низината, където селото било именувано Каур алан. В м. Гереня има следи от старо селище, което в последствие било напуснато. Ново селище било създадено в м. Юртищата, по късно и то преместено на сегашното му място около ханче край стар път.

След Руско-турската освободителна война от 1877-1878 г. и Берлинския конгрес селището остава в Източна Румелия. В пределите на Княжество България е след Съединението през 1885 г.

ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ

Останки от долмени и тракийски надгробни могили в местностите Славова кория, Пещерите, Радичова къшла, Шумпалова кория и др.

Антична и средновековна крепост “Калето” - на 5 км югоизточно от селото

Останки от антична крепост и път в м. Серливата вода

Останки от антично селище в м. Звездата

МАРШРУТ 7

гр. Харманли - с. Рогозиново - с. Доситеево - с. Българин - с. Овчарово - с. Богомил - с. Браница - с. Черепово - с. Изворово - с. Йерусалимово - гр. Любимец

ГРАД ХАРМАНЛИ

Геогр. ширина: 41.933 N

Геогр. дължина: 25.90 E

Телефонен код: 0373 от България; +3590373 от чужбина

Кмет: 82727 ; факс: 82525

e-mail: obshtina@harmanli.bg

Дължината на маршрут 7 е около 60 км., затова е препоръчително ползването на автомобил в комбинация с пешеходни преходи до отдалечени от шосейните пътища забележителности.

Град Харманли е разположен на десния бряг на р. Марица, до мястото на вливане на притока ѝ р. Харманлийска, на 84 м н в. Отстои на 33 км. източно от Хасково, 35 км. северозападно от Свиленград, 18 км. северозападно от Любимец, 46 км. югозападно от Тополовград и на 255 км югоизточно от София. Оттук минава международният път от Западна Европа за София и Истанбул. Харманли е гара на жп линията София-Истанбул и важен шосеен възел на пътища към Хасково, Свиленград, Тополовград, Симеоновград и Маджарово.

Исторически бележки

На 3 км. северно от града е разкрито праисторическо селище, датирано към късния неолит и ранния халколит (меднокаменна епоха). В м. Чортлене през късната бронзова и ранната желязна епоха е имало селище, просъществувало и в по-късни времена. Могила в Градска градина и намерена при строителни работи украса за колесница, свидетелстват за антично селище на територията на съвременния град. От Средновековието са открити останки от крепост над града, както и керамични фрагменти от селище, съществувало близо до м. Изворът на белоногата.

Харманли

В 1585 г. за улеснение на пътници, керванджии и харманджии, е построен сводест мост над р. Харманлийска, който е запазен до днес и е паметник на културата.

Според исторически източници и местни легенди край Харманли се намира гробът на прилепския крал Вълкашин Мърнявчевич, баща на легендарния Крали Марко. При настъплението на османските турци Вълкашин тръгва с войска на помощ на брат си деспот Углеша. В неравна битка край недалечното село Черномен (днес с. Орменио в Гърция) през 1371 г. войските на двамата братя са разбити и те загиват в боя.

Градът преживява смутните кърджалийски времена, в него прииждат много заселници, развиват се занаятите и търговията. През 1833 г. в Харманли е открито килийно училище, а през 1835 г. с дарения на родолюбивото местно население е съградена църквата „Св. Атанасий“. Читалище „Братолюбие“, основано през 1870 г., е преименувано през 1899 г. в „Дружба“. През 1873 г. е пусната в експлоатация отсечка от баронхиршовата железница Истанбул-Белово, по-късно част от трасето на прословутия „Ориент експрес“.

Харманли

Харманли е освободен от турско иго от отряда на руския генерал Александър Струков през януари 1878 г., по време на Руско-турската освободителна война. Но след Берлинския конгрес остава в Източна Румелия, и е върнат на българска територия след Съединението през 1885 г.

След Освобождението се изграждат държавни и обществени институции, банки и предприятия предимно на леката промишленост - парни мелници, маслобойна, работилници за производство на дрехи и обувки, керамика, акционерни дружества за изкупуване на тютюн и др.

Шести конен полк, създаден в града през 1906 г., и Девета пехотна дружина, формирана две години по-късно, се прославят с участието си в Балканските войни и Първата световна война. През 1908-1909 г. е открит първият гимназиален клас в местното училище, което по-късно става Педагогическо училище.

В следвоенните години и към края на Първата световна война в Харманли се заселват много българи бежанци от Беломорска и Западна Тракия, Македония, Албания и Мала Азия. Основен поминък на населението са земеделието и животновъдството.

След 9 септември 1944 г. са построени заводи за: керамика, електродвигатели, мебели, текстил, релета, а също и хлебозавод, Комбинат за битови услуги, модерен Аграрно-промишлен комплекс, голяма свинеферма до с. Преславец и др.

В днешно време в Харманли има предприятия на текстилната промишленост (за копринени и памучни прежди,) шивашко производство, хранително-вкусовата промишленост (маслодобив и млечни изделия, месокомбинат, обработка и изкупуване на тютюн, производство на вино от местни лозови масиви), на машиностроенето - за релета и контактна апаратура, за строителни материали, мебели. По-ново е предприятието за текстилни гладачни машини за горно облекло. Най-важната местна селскостопанска култура е тютюнът от прочутия сорт "Харманлийска басма". Следват зърнени храни, памук, сусам, зеленчуци и животновъдство. Има предприятие за хибридно свиневъдство. В града се произвежда бубено семе за цяла България и за износ. С голям, но недобре развит потенциал в региона са културният, селският и екотуризма. Празникът на град Харманли е на 2 май.

ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ

Църква "Св. Атанасий" (1835)

Църква "Св. Иван Рилски" (1938), чиито олтар е образец на резбарското изкуство.

Исторически музей с над 11 000 експоната, експозиции „Археология“, „Етнография“ и „Нова и най-нова история“, богата нумизматична колекция и галерия за временни изложби.

Останки на Кервансарай (1510). Днес от него е запазена една стена с надпис.

"Гърбавият мост" (1585) над коритото на р. Харманлийска, се намира зад сградите на Общинския съд и Историческия музей. Мостът е каменен, сводест и павиран. Под него не тече реката, защото е отбита встрани по проект, според който там е трябвало да има езеро с лодки.

Комплекс "Изворът на Белоногата" с Герганина чешма. Намира се в източния край на града, край шосето за Свиленград. До каменната чешма е поставена плоча с куплет от поемата "Изворът на белоногата" на големия български поет Петко Р. Славейков, както и статуя на белоногата Гергана.

Легендата за построяването на старата чешма (1585 г.), в която е залегнал мотивът за вграждането на красивата българка Гергана, е послужила като художествен импулс на П. Р. Славейков при създаването на великолепната му поема, дала името на днешния комплекс.

Легенда

Легендата разказва, че по време на османското робство по тези места живяла девойка с дивна хубост на име Тергана. На селската гешма я срещнал турски везир и се опитал да склони да го последва в Истанбул и да стане кадъна в сараите му. Тя отказала и го убедила, че дори да отиде с него, не би могла да го обикне така, както обика родния си край, родителите и любимия Никола. Смяян от скромяността, решителността и достойнството на българката, турчинът я оставил и наредил в памет срещата на извора да се построи гешма. Но за зла участ при градежа дюлгерите възраждили сляката на Тергана, девойката заляляла, заболяла и умряла.

Екопътека “Дефилето” се намира в югозападните покрайнини на града по поречието на река Харманлийска. Тя започва от обновената Гребна база, продължава край ресторант "Приказките" и води до Дядо Тодоровата чешма. В м. Дефилето, по течението на р. Харманлийска, може да се видят интересни природни феномени, включително малък водопад и останки от средновековна крепост.

Врх Трифона - красиво място, от което целия град се вижда като на длан.

Долмен край с. Остър камък.

До селата Рогозиново и Доситеево може да се стигне както по шосе, така и по горски или черен път.

От гр. Харманли се пресича р. Марица и се поема към с. Българин в североизточна посока. По горски път може да се стигне до м. Бакаджика (262 м.н.в.), откъдето се открива гледка към долината на Марица, склоновете на Сакар и Източните Родопи. Вдясно на пътя са селата Рогозиново и Доситеево, до които има асфалтов път.

На 4 км. в южна посока, близо до магистрала „Марица” е с. Рогозиново.

СЕЛО РОГОЗИНОВО

Геогр. ширина: 41.917 N

Геогр. дължина: 25.967 E

Телефонен код: 037603 от България, 0035937603 от чужбина

Село Рогозиново е разположено на 7 км. източно от Харманли, в западните поли на Сакар. След Берлинския конгрес остава в Източна Румелия, а от 1885 г. е в пределите на България. То е благоустроено, с възможности за нощувки и хранене и условия за развитие на селски, еко и културен туризъм.

ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ

Църква „Св. Георги” (1848)

Местност Кутела. В миналото на Първа пролет - 21 март там е изпълняван характерен за селото обичай за здраве. Скално образувание в местността с форма на каменен котел (с диаметър 2 м и дълбочина 1,5 м) се запълвало с вода, а хората се миели с водата от скалата. После я заобикаляли и минавали през Мушалото - тесен процеп в скалите, водещ към обратната страна на Кутела.

Местност „Големите камъни“ край селото с красиви и причудливи природни форми.

Местност Бакаджик над селото, откъдето при ясно време има обгледна панорама. В околностите на в. Бакаджика са намерени каменни кръгове и древно селище с могилен некропол.

На 6 км. югоизточно от с. Рогозиново се намира с. Доситеево.

СЕЛО ДОСИТЕВО

Геогр. ширина: 41.917 N

Геогр. дължина: 26.017 E

Телефонен код: 03768 от България, 003593768 от чужбина

Селото се намира на 13 км югоизточно от Харманли. Със старо име Сюли кьой Доситеево е върнато в пределите на България след Съединението през 1885 г. През 1894 г. е преименувано на името на митрополит Доситей Самоковски, който има голям принос в борбата за независима българска църква.

Митрополит Доситей Самоковски (1837-1907) е роден в София на 8 януари 1837 г. Светското му име е Димитър Стойчев. Ученик е на самоковеца Захари Жруша и главен учител в софийското училище. В периода 1855-1862 г. учи в семинарията на остров Халки (днес квартал на Истанбул) - учебно заведение на Цариградската Вселенска патриаршия. Ръкоположеният в йеродяконски чин Доситей е помощник-секретар, а като архимандрит става главен секретар на Цариградската патриаршия. След уреждането на Българската Екзархия той се отказва от високото си положение и е първият нейн ръкоположен епископ (5 май 1872 г.). Изборът му за самоковски архиепей е направен на 25 май 1872 г. в дървената църква „Св. Стефан“ в Цариград и като такъв ръководи Самоковска епархия от 1872 до 1907 г.

В Самоков през 1876 г. Доситей открива самоковското рилско богословско училище (семинария) с фонда на митрополит Авксентий Велешки. Член и секретар е на Светия Синод в София в тежки години (1875-1878) и негов председател от 1892 г. Председател е и на комисията по превода на Библията. Противодейства на протестантската пропаганда на американските мисионери в Самоков. Погребан е в двора на храма „Св. Никола“ в Самоков.

Миналото на с. Доситеево е създадо легенди за реално съществували хайдути. За един от тях - Стратия, се говори, че е погребан в м. Милювото конче. Според легенда, в м. Дяволската църква лагерувал поп Мартин и оттам нападал турските кервани. Местностите Станковата къща и Станковата мандра са свързани с хайдуштина Станко. Станковата къща е скална ниша, в която той се криел, а в другата местност организираше засади на турците и им отмъщавал за издевателствата над местното християнско население.

В края на XVIII в. и началото на XIX в. в района се подвизавал и славният поп Мартин - близък сподвижник на Вълчан войвода. Пещера край с. Доситеево носи неговото име. Според предание в нея поп Мартин често намирал убежище с дружината си.

Вълчан войвода и Станковия полугар

По предание се знае, че двама войводи са били от с. Доситеево — Станко и Стратия, баща и син. С храбростта си въявявали страх сред турците, които дори не смели да се отбият в селото. Една легенда разказва, че на Петровден на Ченерикова поляна (в м. Станков полугар (кошара), където е и пещера "Общата Маара", в която седем войводи (Касковлията, Христо Палишвещов, Чолак Неделко, Спирт Димитър и поп Мартин. Те обединили четите си и дали тежък обет за върност: да натрупат големи богатства, да наемат войска и да освободят България от османско робство. Главен воевода станал Вълчан, а дясна ръка му бил нагетеният поп Мартин. След това изпратили свои хора при руския цар да наемат войска, като му обещали по дес жълтици за войниците и двойно за нагетенията. Хайдутите забели пратениците на руския монарх във всичките си скривалища из цяла България, в т.ч. и в "Общата Маара". Руснаците казали на царя, че хайдутите имат злато да платят за голяма войска, но тогва избухнала война и делото се провалило.

Селската кухня се слави с доситеевските карталаци — баници от тесто без мая със сирене, изпечени на подница. Заедно с местното вино те са сред атракциите за гостите на Доситеево.

Празник на селото е 1 ноември (Св. Безсребърници Козма и Дамян).

ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ

Църквата „Св. Иван Рилски“ е с интересна архитектура. Има надпис, че е построена през 1836 г. от майстор дядо Кузман. Иконостасът е без дърворезба, а иконите са дарени (най-старата е от 1872 г, а останалите - от 1873 и 1878 г.). Иконата „Богородица с младенец“ от 1878 г. има меден обков на ръцете на Богородица. Няма стенописи, а надписите на мраморния олтар са заличени с цимент.

Тракийско светилище в м. Семерчето. Представлява скални образувания, надвиснали над Балъчка река и свързани с тясно седло с височините северозападно от селото. Реката и скалите като ансамбъл наподобяват Янтра и Царевец при Велико Търново. Светилището е високо горе, на скална китка, надвиснала над реката. За култови места са използвани и скалните площадки отвъд реката, където древните траки отправяли молитви и жертвоприношения към почитаните божества.

Язовир “Доситеево” с добри условия за риболов

Местности за разходка по долината на р. Балъчка, северно от селото

От Доситеево по маршрут 7 се прави връщане обратно на шосето за Тополовград и след кратко изкачване с множество завои покрай р. Юренска се достига с. Българин.

СЕЛО БЪЛГАРИН

Геогр. ширина: 41.95 N

Геогр. дължина: 25.95 E

Телефонен код: 03763 от България, ++3593763 от чужбина

Село Българин се намира на 7 км. североизточно от Харманли, на пътя за Тополовград. Разстоянието до с. Шишманово е 4 км., а до с. Богомил - 8 км.

Останки от праисторически селища от неолита и бронзовата епоха има в местностите Душубака, Дундаря и Данов ямач, както и северно от кръстовището “Малката звезда”. В м. Чакъла са намерени останки на тракийско селище, в м. Елекча - от тракийско светилище, а в м. Камилата едва личат каменни кръгове на тракийски некропол от римската епоха. На североизток от селото, в м. Каръшлъка, са намерени предмети от късната античност - III-VI в.

ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ

Църква „Св. Богородица“ (1877) - иконите ѝ се съхраняват в с. Доситеево.

Освен с автомобил по шосето за Тополовград, следващата отсечка от маршрут 10 (Доситеево - Богомил) има пешеходен вариант. След с. Българин в североизточна посока пътят изкачва вр. Имрутепе (260 м), продължава на североизток и стига до кръстовището «Малката звезда», където пътят за Тополовград пресича шосето от с. Шишманово за с. Коларово (кръстовище на стари римски търговски пътища). На кръстовището има възможности за хранене и дегустация на местни вина.

СЕЛО БОГОМИЛ

Геогр. ширина: 41.983 N

Геогр. дължина: 26.017 E

Телефонен код: 03767 от България, 003593767 от чужбина

Селото е разположено в югозападните склонове на Сакар до асфалтовия път, свързващ Харманли с Тополовград. Отстои на 15 км от Харманли, 8 км от с. Българин, 3 км от с. Овчарово и на 5 км от с. Браница.

На височината Теке баир (Текелията), между селата Богомил и Овчарово, е имало селище от ранно-желязната епоха (XII-VI в. пр. Хр.), късноантична крепост от тракийско и римско време. Там е открита стара гръцка червенофигурна керамика, свидетелстваща за търговски отношения с древни полиси по Егейския бряг.

След изтеглянето на турците по време на Руско-турската война (1877-1878) в селото живеят българи. То е върнато в българска територия след Съединението на Княжество България с Източна Румелия през 1885 г.

ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ

Текето на Хазър баба (1541). След Освобождението от турско робство е превърнато в християнски храм. По стените още личат стенописи и кръстове. През 1959 г. то отново става теке, а църковните книги и утвар са прибрани от местни хора.

Височината Теке баир (Текелията), където има останки от стара крепост и предримско селище, както и живописни местности.

СЕЛО ОВЧАРОВО

Геогр. ширина: 42.017 N

Геогр. дължина: 26.00 E

Телефонен код: 03763 от България, 003593763 от чужбина

На три километра северозападно от с. Богомил, в подножието на височината Теке баир, е разположено с. Овчарово. То отстои на 20 км. по шосе от Харманли. Тук се намира единственият менхир в България, както и добре запазени останки от римски път.

Между селата Овчарово и Тянево е минавал големия римски път „Виа Диагоналис“. Има и останки от римско селище, за които се предполага, че са от римската крайпътна станция Пале.

През селото минавал пътят на каракачанските стада, така че според предание селото било създадено от овчари от Бургаско, установили се със стадата си в м. Мандрата. Постепенно там се заселили още български семейства от различни краища на България.

Към средата на XVI в. настъпват сушави години, и хората решават да дадат курбан. В знак на благодарност към овцете, които им помагат да оцелеят в трудните години, селото е наречено Овчарово.

ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ

Менхирът „Чучул камък” се намира до шосето в южния край на селото. Той е единственият по рода си запазен култов паметник от времето на траките в България, свързан с култови обреди. Представлява забита в земята каменна колона с височина 2,20 м и неправилна конусовидна форма. В средата на 20 в. на Димитровден около него се провеждал събор. Тук местните играели хора по време на постите от Сирни Заговезни до Великден.

Църква „Св. Димитър” (1867) През 1865 г. започнало строителството на църква. Нощем селяните строели, денем турците събаряли изграденото. Затова овчаровци излъгали, че строят училище, и така през 1867 г. църквата „Св. Димитър” била готова. Камбанарията е съградена през 1926 г. През 1870 г. до храма е построено училище. Старата църква и камбанарията са реставрирани и обновени.

СЕЛО БРАНИЦА

Геогр. ширина: 42.00 N

Геогр. дължина: 26.083 E

Телефонен код: 03767 от България, 003593767 от чужбина

Намира се в югозападните склонове на Сакар, на 388 м.н.в., на 5 км. североизточно от с. Богомил, 21 км от гр. Харманли и на 6 км. от с. Черепово.

ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ

Долмен „Дядо Коджабашевата могила” е добре запазен. Намира се в м. Чефитка на 500 м. южно от селото.

Останки от тракийска крепост в м. Новата кория, на 2 км западно от Браница

Останки от селище от бронзовата и ранножелязната епоха при Тюлменовата могила (II-I хил.пр.Хр.), където е намерен калъп за изливане на сърпове от бронз.

След с. Браница маршрут 10 продължава с изкачване на близкия хълм, пресича се долината на р. Саларска (Голямата река), минава се покрай лозя, пресича се р. Лозянска и се стига в с. Черепово.

СЕЛО ЧЕРЕПОВО

Геогр. ширина: 42° 0'23"N

Геогр. дължина: 26° 8'39"E

Телефонен код: 03767 от България, 003593767 от чужбина

Черепово е разположено в малка падина близо до главното било на Сакар, в местност, която прилича на мозайка от дъбови горички, нивички, малки лозя, живописни дерета и разхвърляни гранитни канари с причудливи форми.

Отстои на 27 км. от Харманли, на 6 км от с. Браница, на 5 км от с. Изворово и е само на 4 км. от пътен възел “Голямата звезда”.

През 1903 г. полският пазач Стоян Табака показва на учени около 28 долмена и кромлехи в местностите Чаушев кладенец, Нейчова кория и в самото село. До днес са запазени 18 долмена в местностите Берекет баир, Голям баир и един кромлех в м. Моллова кория. В м. Голямите камъни, северно от селото, се намира пещерата Караколювата дупка, която според предание е била скривалище на Кара Кольо Омарчалията - байрактар на Индже войвода. На високи скали до Караколювата дупка са останките на Калето - тракийска крепост от предримско време.

По време на турското робство селото било нападано три пъти от кърджалиите. С това време е свързана легендата за хайдутина Кара Кольо, според която край Черепово той имал скривалище, наричано Караколюва дупка, където се лекувал и бил наглеждан от череповци.

Черепово е родно място на хайдути - потомци на стари родове от напуснатото село Карач, които създали Черепово - Маджарови, Базькови, Бозалькови, Вълви и Станеви. Непокорните череповци не прекланят глава при посегателства върху имот или чест и често наказват турците. Разположено близо до тогавашната българо-турска граница, Черепово винаги е с отворени врати за четниците на Михал Сидеров и бежанците. Селото е върнато в границите на България през 1885 г.

ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ

Църква “Св.Неделя” (1874) и стари селски къщи.

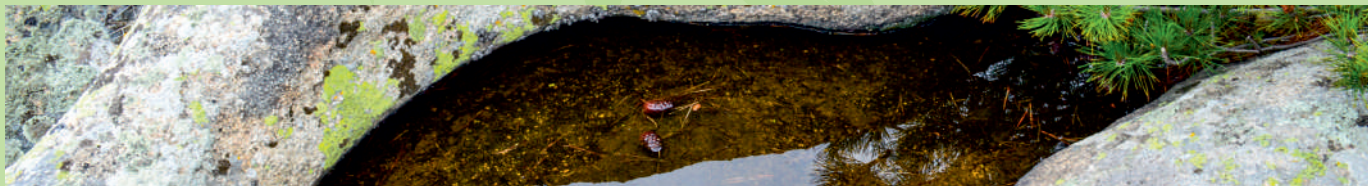
Първоначално в притвора на църквата организират килийно училище, а през 1882 г. в съседство построяват училищна сграда. Така църквата, училището и Хорището се превърщат в център за народни и църковни празници. Днес храмът е запазен, но иконите и църковната утвар, дарени от родолюбиви българи от Черепово, са прибрани на съхранение. В двора на Хорището (стария център на селото) има няколко вековни бряста, където се извършвали празнични обреди. Там по празници приготвяли курбан и играели народни танци - право хоро, ситната (сиромашко), бавната (чорбаджийско), посеница (ръченица) и др.

Тракийска крепост от предримско време “Калето” в м. “Голямите камъни”, северно от селото

Пещера Караколювата дупка в м. “Голямите камъни”

Долмени в местностите Берекет баир, Голям баир

Големи скали северно от селото, местностите Алиева кория и Голямата канара

СЕЛО ИЗВОРОВО

Геогр. ширина: 41° 57' 48" N

Геогр. дължина: 26° 8' 30" E

Телефонен код: 03762 от България, 003593762 от чужбина

Изворово се намира на 5 км. от с. Черепово, на 8 км. от пътен възел "Голямата звезда", на 9 км. от с. Йерусалимово и на 32 км. източно от Харманли. Разположено е на 350-400 м. н. в. край долината на Голямата река. Известно е с много културно-исторически паметници, чист въздух и изкуствени микрорязовири.

В околностите на селището през 1901 г. е имало 9 долмена, а през 1974 г. - 7. Днес е запазен само този в м. Блага черква, югозападно от селото.

Има научни доказателства, че на това място е съществувало селище и в ранното средновековие, основано след 1230 г. и първоначално разположено в продължение на 2-3 км. по стар път. На най-високото място, в м. Сананджа, се намирили гробище и римска базилика.

През 2007 г. м. Калето край Изворово се проучва от археологически екип, ръководен от доц. д-р Борис Борисов от Великотърновския университет. Според него местността представлява огромен комплекс, обитаван още през неолита (новокаменната епоха). Разкритите обекти и предмети са датирани най-малко от два периода - ранновизантийски, за което се съди по откритите монети на император Анастасий I (491-518 г.) и средновековие, когато е построена кулата. Прочувени са части от крепостта, а също и средновековно селище и некропол от XI и XII век.

В резултат на разкопките са разкрити част от стената, две кули и входната порта на крепостта Кастра Рубра (края на V в. или нач. на VI в.) Кастилът има неправилна трапецовидна форма с площ 11 дка. Градежът е от ломени камъни, споени с хоросан, примесен с късчета тухли. В твърдината се влизало през голяма правоъгълна кула, изградена от дялани каменни блокове. Открити са средновековно водохранилище и надпис върху хоросан, който все още не е разчетен. В началото на VII в., по време на славяно-аварските нашествия, кастилът е опожарен. Скоро след това е възстановен и просъществувал до началото на IX в., когато е превзет от кан Крум по време на походите му срещу Византия.

В подножието на крепостта има останки на римска пътна станция "Кастра Рубра" и древен път „Виа Диагоналис“.

Римската пътна станция "Кастра Рубра" се намира в м. Козлари, на 240 м североизточно от крепостта Кастра Рубра и на 5 км от село Изворово. Открити са 4 траншеи и основа от масивна сграда от дребни, средни и големи ломени и дялани камъни, споени с хоросан, примесен с късчета тухли. Зидовете са дебели 0.75 м. По време на разкопките са намерени значително количество монети от I-IV в.

Вероятно около средата на XI в. върху римската пътна станция възниква средновековно селище, за което свидетелстват намерените накити, керамика и най-вече открития некропол от XI в. Предметите от разкопките се съхраняват в Историческия музей в Харманли.

ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ

Останки от ранновизантийска крепост Кастра Рубра (Червена крепост) в м. Калето, на 7 км. югозападно от селото, близо до шосето за Свиленград.

Останки от римска пътна станция “Кастра Рубра” и римски път “Виа Диагоналис” в м. Козлари, на 240 м североизточно от крепостта Кастра Рубра и на 5 км от село Изворово. Археологическата сбирка с предмети, намерени при разкопките в околностите се намира в село Изворово.

Долмени в местностите Блага черква, Шеклярите, Капаклийка, Маня, Маща и Кокоши баир.

Църква “Св. Архангел Михаил” (1848)

Паметник на Добри Терпешев в центъра на селото. Добри Терпешев е деец на БРП(к), офицер в Съпротивителното движение по време на Втората световна война, командир на Народоосвободителна въстаническа армия (НОВА). Държавен деец на Народна република България след 9 септември 1944 г..

Маршрутът продължава в югозападна посока по шосе към с. Йерусалимово и гр. Любимец. По пътя за Йерусалимово се достига кръстовище (4 км), откъдето по желание може да се направи отклонение вдясно до селата Оряхово (4 км.) и Васково (6 км.).

СЕЛО ОРЯХОВО

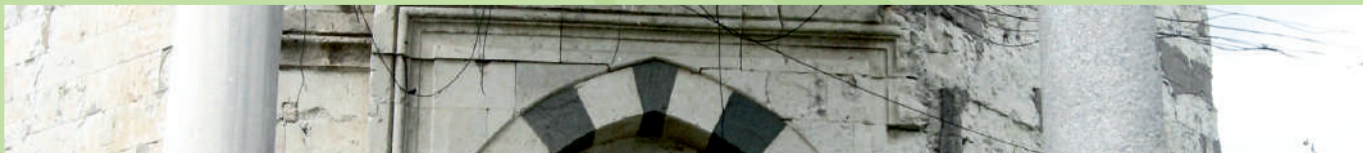
Геогр. ширина: 41.9166 ° N

Геогр. дължина: 26.16667 ° E

Телефонен код: 03753 от България; +35903753 от чужбина

Село Оряхово е разположено в югозападните склонове на Сакар. Отстои на 13 км. от Любимец и на 6 км. от с. Йерусалимово. Най-старите културно-исторически пластове в околностите му датират от епохата на траките. В миналото районът е обект на проучване и разкопки от видни археолози, етнографи и историци. Съобщава се за 80 броя запазени тракийски могили, некрополи - долмени (40) в покрайнините на селото.

Оживен търговски, стопански и административен живот е кипял по тези земи по време на Римското владичество. Голям римски път минавал югозападно от Оряхово, за което свидетелстват величави останки в м. Дюсъ тарла. На 400 м. южно от римския път и на 2 км. от селото, в м. Сара-хан има развалини от римска пътна станция.

Средновековната крепост Агатоники се намирала на хребета "Мандрата", на 3 км северно от Оряхово. Там все още личат следи от кръгла кула. На юг от крепостта, в м. Джевизлика има останки от голямо средновековно селище от 9-11 век. В това селище се търсят следите на средновековния град Агатоники - едно от десетте епископства, подчинени на митрополита на Филипопол, поставен на първо място в епархийските списъци от времето на император Лъв Шести (886-912 г). От Агатоники са останали само едва видими основи от кръгла кула и грамадни късове от постройки, градени с камъни, тухли и хоросан, разбити от тежки машини при обработката на земята през 70-те години. В м. Клисе - бунар са изровени основите на еднокорабна църква.

По време на Балканската война селото е опожарено от турците, но българите бързо го възстановяват. Първото училище е открито веднага след Освобождението. През 2004 г. в читалище "Просвета" е открита Етнографска сбирка.

ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ

Църква "Св. Петка" (1936) - обновена и осветена през 2001 г.

Паметник на загиналите през войните 1912-1918 г.. - в центъра на селото

Долменен некропол между селата Оряхово и Васково. Проучван е още в края на XIX в. от братята-геолози Стефан и Георги Бончеви и от братята чехи Херман и Карел Шкорпил. Общият брой на долмените тогава е надхвърлял 70. В м. Капаклийката до с. Оряхово има некропол с четири долмена. Много интересен е долменът в м. Ешмеджика, по чиито вътрешни стени са открити рядко срещани овални вдлъбнатини. В м. Керез дере има друг долмен и могилен некропол от 5 долмена, датирани от ранножелязната епоха - X - XI в. пр.Хр.

Изворът "Господева стъпка" се намира в м. Керез дере, в руслото на речно корито. Представлява естествена вдлъбнатина в скала, която през цялата година се пълни с вода, която се процежда през скалата. Наоколо археолозите са маркирали множество долмени, някои от които са в добро състояние. Древните траки обожествявали такива места, като отдавали почит на водните нимфи. Вероятно местността е била древно светилище. Обектът продължава да има култова значимост и след приемането на християнството.

Съществува легенда, според която Господ, облечен като пътник, поискал вода от жена, която работела на нивата си, но тя не му дала. Тогава конят му стъпил върху камък и оттам бликнала вода. Затова наричат извора "Господева стъпка". Местните хора вярват, че водата лекува очни болести.

Чешма с лековита вода "Ичмето" на пътя за с. Йерусалимово.

СЕЛО ВАСКОВО

Геогр. ширина: 41.933 N

Геогр. дължина: 26.233 E

Телефонен код: 03753 от България, 003593753 от чужбина

Селото отстои на 19 км. от Любимец и на 6 км. от с. Оряхово.

Селото възниква в периода 1923 - 1925 г., когато прогонени от Беломорска Тракия българи се заселват на това място, на гола поляна. Името си село Васково получава в памет на тракийския войвода Петър Васков, който дълги години се бори за национално обединение на българските земи. След преустановяване на революционната си дейност той живее в този край и работи като учител в Свиленград.

Археологически и исторически данни сочат, че в землището на селото са открити следи още от времето на траките. В древността в съседство се е намирал византийският град Агатоники. Историци доказват, че в землището му е минавала границата на българската държава на кан Крум (803-814). Това сведение е известно от Сюлейманкьойския надпис на кан Омуртаг (814-831).

ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ

Долменен некропол между селата Оряхово и Васково

СЕЛО ЙЕРУСАЛИМОВО

Геогр. ширина: 41.9 ° N

Геогр. дължина: 26.1 ° E

Телефонен код: 03758 от България; +35903758 от чужбина

Селото се намира в югоизточна България, на 7 км. североизточно от град Любимец, на пътя за Тополовград и Бургас.

Най-старите следи от живот в с. Йерусалимово датират от III-то хил. пр. Хр. Тракийско селище е имало на запад от местностите Хисаря, Юртя и Ортаборун. По-добре запазени са обекти от Римската империя, късната античност и българското средновековие. В периода на римското владичество край селото минава диагоналният път *Виа Сингидунум* (*Виа Диагоналис*). Той свързва Сингидунум (Белград) със Сердика (София), Филипопол (Пловдив) и Константинопол (Истанбул). По него са открити пътни колони с надписи, указващи разстоянията до отделните селища. Три от тях се съхраняват в Историческия музей в гр. Хасково. Наблизо, в м. Хисаря, се намирала римската пътна станция "Раме".

Първите данни за селище на това място са от началото на 18 в. Името му било Хаджикьой (Хаджийско село), защото негови жители станали поклонници на Божи гроб в Йерусалим. От 1906 г. носи днешното си име Йерусалимово.

В чест на 2000-та годишнина от Рождество Христово, на възвишение над селото е построен седемметров железен кръст, който символизира духовната връзка на Йерусалимово със светия град Йерусалим и изразява стремежа на жителите за духовно издигане и запазване на християнските ценности. В селото са запазени обичаи като прескачане на огнена клада на празника Сирни заговезни, Коледуване и др.

ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ

Църква “Св. Димитър” (1837) - паметник на културата.

Чешма с лековита вода “Ичмето” на 2,5 км северно от селото. Тя има 11 корита и стена, висока 2 м и дълга над 15 м. Всяка година между Великден и Гергьовден хората от селата Йерусалимово, Оряхово и Георги Добрево идват на чешмата, мият се, пият и вземат вода за вкъщи. Оставят монети и завързват за здраве конец от дрехите си по хрестите наоколо. Има поверие, че ако преспят до чешмата, болните по-сигурно ще оздравеят.

Седемметров железен кръст по пътя от Любимец на хълма вдясно преди селото

Защитена зона „Радинчево” (57 860 дка) е част от общоевропейската мрежа Натура 2000 за за опазване местообитанията на птиците. Заема площ в землищата на селата Йерусалимово, Оряхово, Рогозиново, Доситеево, Изворово и Бисер.

Защитена местност “Бакърлия” опазва редки видове влечуги, птици, бозайници и растения, както и местообитания. Намира се между селата Доситеево и Йерусалимово и е част от Защитена зона „Радинчево”. Обхваща тясна, стръмна и скалиста част от долината на Голямата река и прилежащите сакарски склонове. Скалите по поречието ѝ са многобройни, не надвишават няколко метра, и са разположени сред храсталаци от драка и разредени дъбови гори.

СЕЛО ГЕОРГИ ДОБРЕВО

Геогр. ширина: 41.867° N

Геогр. дължина: 26.133° E

Телефонен код: 03757 от България; +35903757 от чужбина

Село Георги Добрево отстои на 7 км. източно от град Любимец.

При археологически разкопки през 2000 г. в землището на селото е открито праисторическо селище. Наблизо е хълмът “Хасаря” с богати културно-исторически пластове от времето на траките и Древен Рим. Покрай селото в древността минавал големият римски път Виа Диагоналис за Западна Европа.

В документ за населението на Източна Румелия от 1880 г. е записано, че в селото има 160 къщи със 150 семейства и 730 жители - всички българи.

В двора на старата църква, построена през 1893 г. и притежавала 74 икони, е съществувало килийно училище. През 1903 г. селото е именувано Кирилово - на принц Кирил Преславски, син на цар Фердинанд I. От 1974 г. носи името на Георги Добрев - български политически деец на БКП, интербригадист, участник в Съпротивителното движение през Втората световна война, директор на Народна библиотека “Св. св. Кирил и Методий”.

ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ

Църква “Свети Апостоли Петър и Павел” (1869)

„Квачката с пиленцата” - представлява камък с релеф, наподобяващ изображение на квачка с 18 пиленца. Намира се в м. Кайбет на 3-4 км северно от селото.

Чешма с лековита вода в м. Даръбунар, известна от римско време. Там се прави курбан и молебен за дъжд.

ЛЮБИМЕЦ

Геогр. ширина: 41° 50' 41" N

Геогр. дължина: 26° 5' 4" E

Телефонен код: 03751 от България; +3593751 от чужбина

Град Любимец е разположен на западния бряг по поречието на Марица, южно от Харманли и северно от Свиленград. Той е административен център на община Любимец. Отстои на 30 км от ГКПП “Капитан Андреево“, на 15 км от Свиленград, на 17 км от Харманли, на 45 км от Хасково, на 120 км от Пловдив и на 300 км от София. Разстоянието до границата с Република Гърция е 9 км, а до границата с Република Турция - 45 км.

Исторически бележки

Първите поселения в околностите на Любимец датират от шест хиляди години пр. Хр., за което свидетелства най-старото ямно светилище в Европа, открито в м. Дана бунар - 2 километра източно от града, за съжаление разрушено при строителството на автомагистрала “Марица”. През бронзовата и желязната епохи районът се обитава от тракийското племе одриси. На възвишението „Хасаря“, североизточно от града, върху старо тракийско селище е римската крепост „Рама“ от III в. сл. Хр. Писмени данни за съществуването на града има от XV в., когато османците го наричат Хебибчево. След Руско-турската освободителна война и Берлинския конгрес той остава в Източна Румелия, а от 1885 г. е в българска територия. През 1913 г. е опожарен от турците до основи. Възстановява се бързо и през тридесетте години на 20 в. се превръща в селище с добре развито земеделие, хранителна промишленост, кооперативна дейност и банково дело. През 1969 г. Любимец е обявен за град. Районът е известен с производството на ранни и средно ранни зеленчуци (домати, краставици, пипер, дини, пъпеши) грозде, плодове, тютюн, вино и др.

Празник на града е храмовият празник на църквата “Успение на Пресвета Богородица”.

ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ

Останки от римска крепост “Рама”, старотракийско селище от III хил. пр. Хр., римско и старобългарско селище в м. Хисаря на левия бряг на р. Марица.

Църква “Св. Атанасий” (1844)

Източноправославна църква “Успение на Пресвета Богородица” (1928)

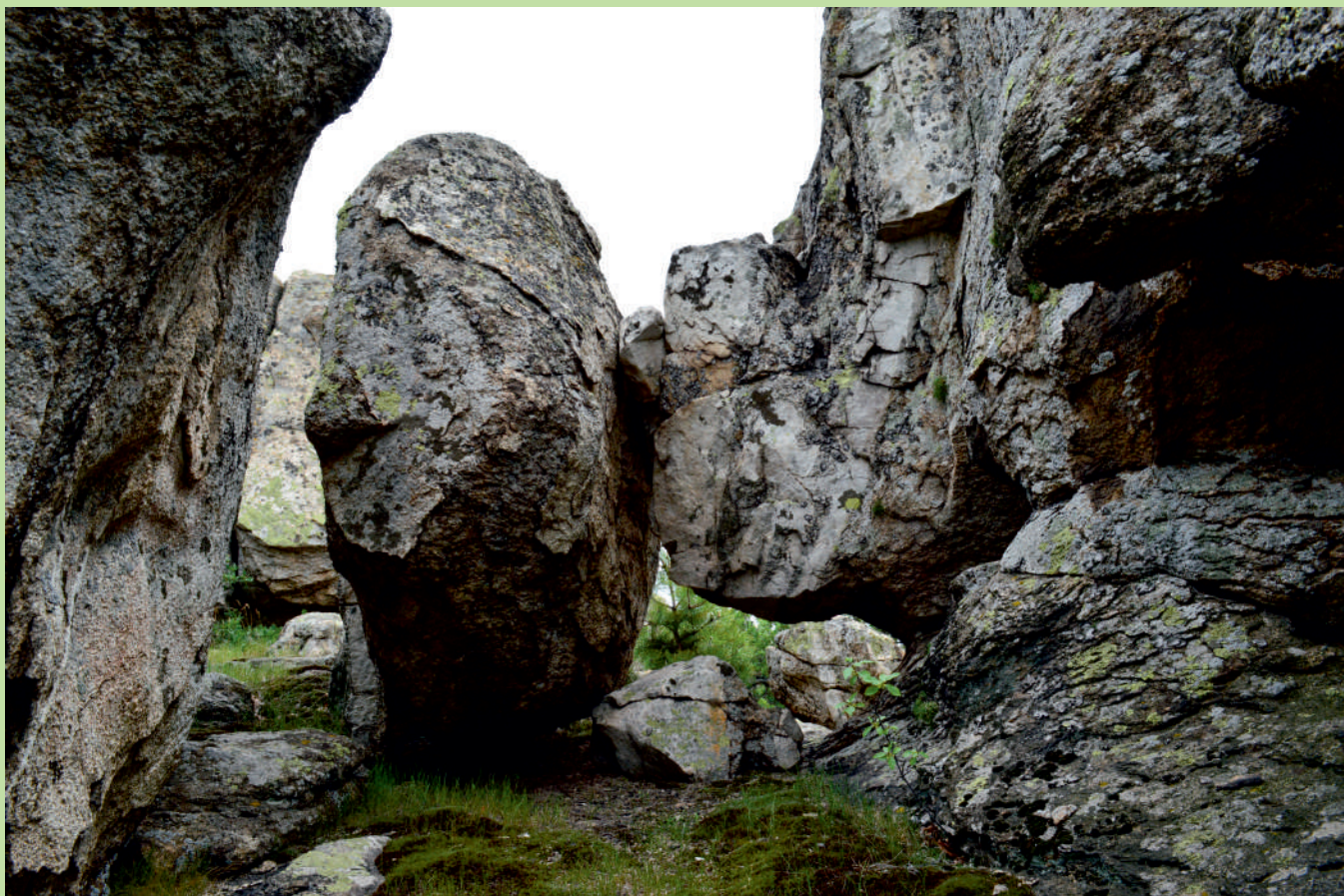
Свободна апостолска църква на петдесетниците “Света Троица”

Останки от средновековна църква в м. Сива река

Защитена местност “Долната ува” (220 дка) в землището на гр. Любимец с находище на блатно кокиче, което се използва като суровина за производството на Нивалин - лекарство за детски паралич. Цъфти през април-май.

Територията на община Любимец по поречието на р. Марица е участък с богато биоразнообразие - относително добре запазена популация на видра; гнездово находище на редки защитени птици като черна каня, късопръст ястреб, колония сиви чапли. Река Марица е сред значимите за България коридори за миграция на птиците. През зимните месеци по нея могат да се наблюдават малък корморан, белоока потапница, червеногуша гъска - световно застрашен от изчезване вид, ням и поен лебед, малка белочела гъска, голям воден бик, ръждива чапла и много други защитени птици.

Светилище „Големите камъни“ - Черепово

ЦВЕТОВЕТЕ НА САКАР

Западен Сакар към с. Браница

Сакар

Изгрев в Сакар

Параклис „Светите Безсрабърници лечители Козма и Дамян“

Сакар планина - панорама от „Биволски камък“

Панорама на Сакар

Останки от долмени в местност „Пясъците“ - с.Планиново

Еднокамерен долмен в местност „Евджика“ - с.Хлябово

EUROPEAN UNION

Този печатен материал е направен с подкрепата на Европейския съюз, чрез Програма за трансгранично сътрудничество Интеррег-ИПП България-Турция 2014-2020, ССИ No 2014ТС1615СВ005. Съдържанието на печатния материал е отговорност единствено на Общински исторически музей - Тополовград и по никакъв начин не трябва да се възприема като израз на становището на Европейския съюз или на Управляващия орган на Програмата.

